

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSAL CİNSİYETİN İNŞASINDA
ÇİZGİ FİMLERİN ROLÜ: PEPEE ÖRNEĞİ ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ANALİZ**

Bedia BAL YILDIZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

EYLÜL- 2021

**TOPLUMSAL CİNSİYETİN İNŞASINDA
ÇİZGİ FİLMLERİN ROLÜ: PEPEE ÖRNEĞİ ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ANALİZ**

Bedia BAL YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Bedia BAL YILDIZ

17.09.2021

Toplumsal Cinsiyetin İnşasında Çizgi Filmlerin Rolü:

Pepee Örneği Üzerine Sosyolojik Bir Analiz

Yüksek Lisans Tezi

Bedia BAL YILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül 2021

ÖZET

İçinde yaşadığımız toplumda teknoloji her geçen gün ilerlemekte ve aynı zamanda gelişen teknoloji insanların hayatında derin izler bırakmaktadır. Özellikle çocuklar üzerinde etkili olan çizgi filmler çocukların her şeyi buradan öğrenir hale gelmesine neden olmuştur. Toplumun kültüründe egemen olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çizgi filmler aracılığıyla yeniden inşa edilmekte ve böylelikle bu kalıp yargılar zamanla daha fazla güç kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını çocuklar tarafından sık izlenen çizgi filmlerde de görmek mümkündür. Buradan hareketle çalışmada çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çocuklar gün boyunca zamanlarını televizyon karşısında geçirdikleri için, çocuklara yönelik olarak hazırlanan programların topluma ilettiği mesajlarda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını sürdürdüğü bilinmektedir. Yapılan bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri TRT Çocuk kanalında uzun yıllar yer alan çizgi filmlerden Pepee adlı çizgi film üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümünde araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde toplumsal cinsiyetin kavramsal ve kuramsal çerçevesi ele alınarak bu konu ile yapılan araştırmalar incelenmiştir. Dördüncü bölümde, Pepee çizgi filminin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından analizi yapılmıştır. Beşinci bölümde ise araştırma sonucu ulaşılan bulgular hakkında genel değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışma niteliksel içerik analizi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada Pepe çizgi filminin 30 bölümü toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenerek, çizgi filmin her bölümü izleme formu eşliğinde izlenerek bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda çizgi filmde geçmişten gelen toplumun kültürel özelliklerini ve geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirdiği görülmektedir. Aynı zamanda popüler kültürün etkisiyle içinde yaşanılan topluma uyum sağlayarak toplumsal normlarla çatışmayan değerlere de yer verildiği saptanmıştır.

Bilim Kodu: 113840

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Çizgi Film, Çocuk, Televizyon

Sayfa Adedi: 93

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ

The Role Of Cartoons In The Construction Of Gender:

A Sociological Analysis on the Case of Pepe

(M. Sc. Thesis)

Bedia BAL YILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF POSTGRADUATE STUDIES

September 2021

ABSTRACT

In the society we live in, technology is advancing each passing day and at the same time, developing technology leaves deep marks in people's lives. Cartoons, which are especially effective on children, have caused children to learn everything from here. Gender stereotypes that are dominant in the culture of the society are reconstructed via cartoons and therefore these stereotypes gain more power in time. It is also possible to see gender stereotypes in cartoons that are often watched by children. In this study, it has been tried to reveal how gender is constructed in cartoons. Since children spend their time in front of television throughout the day, it is known that programs prepared children to perpetuate gender stereotypes in the messages they convey to the society. In this study, gender roles were examined via the cartoon Pepe, one of the cartoons on TRT Child channel for many years. In the first part of the study, basic concepts related to gender is explained. In the second part, includes the methodology of the research. In the third part of the research, the conceptual and theoretical framework of gender was discussed and the researches on this subject were examined. In the fourth chapter, Pepe cartoon was analyzed in terms of gender stereotypes. In the fifth chapter, a general evaluation was made about the findings reached as a result of the research. This study was conducted using qualitative content analysis. In the study, 30 episodes of Pepe cartoon were analysed in terms of gender stereotypes, and findings were reached by watching each episode of the cartoon accompanied by the viewing form. As a result of the research, it is seen that the cartoon reinforces the cultural characteristics of the society from the past and traditional gender stereotypes. At the same time, it has been determined that there are values that do not conflict with social norms by adapting to the society they live in with the influence of popular culture.

Science Code: 113840

Key Words: Gender, Cartoon, Children, Television

Page Number: 93

Supervisor: Doç. Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ

TEŞEKKÜR

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimimin başlamasından itibaren bana her türlü desteği sağlayarak, mesleki bilgi ve tecrübeleriyle yolumun aydınlatılmasına yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Aysel GÜNİDİ ERSÖZ 'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tüm eğitim hayatım boyunca her türlü desteği sağlayarak, maddi ve manevi olarak hep yanımda olan aileme ve tez yazma sürecinde, bütün sıkıntılı zamanlarımda yardımını, desteğini, sevgisini ve bilgisini esirgemeyerek her an yanımda olan sevgili eşim Mehmet Fatih YILDIZ 'a teşekkür ederim.

Bedia BAL YILDIZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	5
2.1. Araştırmanın Konusu.....	5
2.2. Araştırmanın Amacı.....	5
2.3. Araştırmanın Önemi.....	5
2.4. Araştırmanın Cevap Aradığı Sorular	7
2.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlıkları	7
2.6. Araştırmanın Yöntemi	7
2.7. Verilerin Toplanması	8
2.8. Verilerin Analizi	8
2.8.1. Veri Kaynağı.....	9
2.8.2. Pepee Çizgi Filminin Tanıtımı.....	10
3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	17
3.1. Çizgi Filmin Tanımı.....	17
3.2. Çizgi Filmlerin Özellikleri	17
3.3. Çizgi Filmin Tarihsel Gelişimi	18
3.3.1. Çizgi Filmin Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	21
3.3.2. Çizgi Filmin Dünya’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	23
3.4. Kültür ve Popüler Kültür Kavramları	27
3.4.1. Kültür Kavramı	27

3.4.2.	Popüler Kültür.....	29
3.4.3.	Popüler Kültür ve Televizyon.....	30
3.4.4.	Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film	32
3.5.	Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	34
3.5.1.	Cinsiyet Kimliğinin Kazanılması.....	36
3.5.2.	Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	37
3.5.3.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	37
3.5.4.	Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları.....	38
3.5.5.	Toplumsal Cinsiyet Önyargıları.....	39
3.5.6.	Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı	40
3.5.7.	Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü	41
3.5.8.	Yiyecekleri Toplumsal Cinsiyetlemek.....	42
3.5.9.	Masallarda Toplumsal Cinsiyet	42
3.5.10.	Sınıf Ayrımında Toplumsal Cinsiyet	43
3.6.	Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Yapılan Araştırmalar	45
3.6.1.	Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	45
3.6.2.	Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar.....	47
3.7.	Toplumsal Cinsiyet Rolü Gelişimini Açıklamaya Yönelik Kuramlar	52
3.7.1.	Psikoanalitik Kuram	52
3.7.2.	Bilişsel Gelişim Kuramı.....	54
3.7.3.	Sosyal Öğrenme Kuramı.....	56
3.7.4.	Biyolojik Kuram	57
3.7.5.	Sosyal Rol Kuramı.....	58
3.7.6.	Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	58

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	61
4.1. Çizgi Filmde Karakterin Kişilik Özellikleri ile Cinsiyet İlişkisi	61
4.2. Çizgi Filmde Kullanılan Sıfatlar ve Cinsiyet İlişkisi.....	65
4.3. Çizgi Filmde Giyim Tarzı ve Giysi Renkleri ile Cinsiyet İlişkisi	66
4.4. Çizgi Filmde Ev İçi ve Ev Dışında Kişilerin Görevleri ile Cinsiyet İlişkisi .	67
4.5. Çizgi Filmde Oynanan Oyunlar, Sevilen Oyunlar ve Oyuncaklar ile Cinsiyet İlişkisi	69
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	87
EK-1: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen Pepee Çizgi Filmin Bölümleri...	87
EK-2: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen Pepee Çizgi Filmin İnternet Bağlantıları	89
EK-3: İZLEME FORMU.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	93

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Pepee.....	12
Şekil 2.2. Pepee'nin Kuzeni Şila	13
Şekil 2.3. Zulu.....	13
Şekil 2.4. Köpüş.....	14
Şekil 2.5. Pepee'nin Anne ve Baba'sı.....	14
Şekil 2.6. Pepee'nin Dede ve Nene'si.....	15
Şekil 2.7. Pepee'nin Kız Kardeşi Bebe	16
Şekil 2.8. Maymuş	16
Şekil 2.9. Kalış.....	16
Şekil 3.1. Magic Lantern “Sihirli Fener”	19
Şekil 3.2. Thaumatrope	19
Şekil 3.3. Zoetrope	20
Şekil 3.4. Praxinascope	21
Şekil 3.5. Cemal Nadir Güler'in Amca Bey Tiplemesi	22
Şekil 3.6. Evvel Zaman Adlı Çizgi Filmden Alınan Kare	22
Şekil 3.7. Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü	23
Şekil 3.8. Gertie The Dinosaur	24
Şekil 3.9. Dinky Doodle'in Maceraları Adlı Seri Filmden Alınan Kareler	25
Şekil 3.10. Kedi Felix	25
Şekil 3.11. Mickey ve Mickey Mouse Arkadaşları.....	26
Şekil 3.12. Şeker Kız Candy	27
Şekil 3.13. Heidi	27
Şekil 4.1. Pepee'nin Sinirli Olduğu Fotoğraflar	64

Şekil 4.2. Pepee ve Bebe'nin Yetenekli Olduğu Alanlar.....	65
Şekil 4.3. Pepee, Ailesi ve Arkadaşları Genel Kıyafetleri.....	67
Şekil 4.4. Ev İçi ve Ev Dışındaki Genel Roller	68
Şekil 4.5. Şila ile Pepeenin Sevdığı Oyunlar	69

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Pepee Çizgi Filminin Araştırma Kapsamında İncelenen Bölümleri ..	10
Tablo 2.2. Çocukların En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerin Ağırlıklı Sıra Ortalamaları.....	11

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. :	Aktaran
Çev. :	Çeviren
Ed. :	Editör /yayına hazırlayan
KİA :	Kitle İletişim Araçları
RTÜK :	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S. :	Sayfa
TRT :	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
Vb. :	Ve benzeri
Vd. :	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler

1. GİRİŞ

Tüm toplumlarda kadın ve erkeklerin hangi davranışları sergileyeceklerine ilişkin belli başlı toplumsal beklentilere bağlı kalıp yargılar oluşturulur. Bu kalıp yargılar toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterse de özünde ortak noktalar bulunmaktadır. Bu durum da toplum içindeki toplumsal cinsiyet temelli farklılıkları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin varlığını görünür kılmaktadır (Ecevit, 2003: 83). Cinsiyet, bireylerin doğuştan getirdiği sonradan değiştirilemeyen, kişilerin biyolojik yapılarına göre ayırt edilmesi yani, erkek ya da kadın olmanın biyolojik yönünü belirlerken; toplumun bireylere yüklediği kadın ve erkekten yapmasını beklediği davranışlarda toplumsal cinsiyet olarak ifade edilebilir. Toplum içinde, kadın ve erkeğin toplumsal rollerini, fiziksel olarak bedenini toplumsal rollere uyarlarlarken, bedenine ilişkin farklı özellikler, davranışlar, roller ve sorumluluklar atfedilmiştir. Bu özellikler o toplumun kültürel yapısını ortaya çıkarmaktadır (Sancar, 2011: 176).

Kültür hem bir toplumun bireyleri tarafından oluşturulmakta hem de toplumda yaşayan bireylerin şekillenmesini sağlamaktadır. Duygularını ortaya koyabilen, anlık doyumlar peşinde olan çocuk içinde bulunduğu toplumun ve kitle iletişim araçlarının kendisine sunduğu düşünce ve davranışları içselleştirerek büyümektedir (Tezcan, 1997: 257). Çocuğun tüm yaşamını etkileyecek davranışlarını öğrenmesi, ilk olarak toplumsallaşma süreci içinde gerçekleşir. Toplumsallaşma, bireyin kendi kişiliğini kazanmasında önemli bir süreç olarak görülmektedir. Toplumsallaşma süreci önce ailede başlar ve daha sonra arkadaş çevresi, sosyal çevre, okul gibi gruplar içerisinde devam eder. Toplumsallaşma sürecinde olan çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmede etkilendikleri bir diğer etken de kitle iletişim araçlarıdır. Çocuklar, dünyada yaygın ve etkili biçimde kullanılmakta olan televizyondan etkilenmektedirler (Büyükbakkal, 2007: 32).

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler sonucu toplumun kültürü giderek bütünlükçü yapısını kaybetmektedir. Zaman içinde kitle iletişim araçları hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmekte ve sürekli değişen bir gündelik hayat kültürü olan popüler kültür yaşamımıza girmektedir (Güllüoğlu, 2012: 65). Popüler kültür ile bireylerin yaşam şekilleri, giyim tarzları birbirine benzemekte ve bu da televizyon

aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Televizyon evin vazgeçilmez bir parçası haline gelerek çocukların bakıcılığını üstlenmekte ve çocuğun aklına takılan soruların cevabını televizyonda aramasına neden olmaktadır. Bu durumla en çok karşılaştıkları televizyon programlarından olan çizgi filmlerdir. Çocuklar, çizgi filmlere bakarak kendi hayatlarında rol model oluşturabilmektedirler (Alicenap, 2015: 16).

İçinde yaşadığımız toplumda gelecek nesillere kültürün aktarımını sağlayan geçmişte masallar ve halk hikâyeleri ile gerçekleştirirken, günümüzde kültürün aktarımı görevini artık çizgi filmler üstlenmektedir (Alicenap, 2015: 16). Televizyon eğitici, öğretici ve eğlendirici bir araç olarak pek çok olanaklara sahip olmakla birlikte özellikle çocuklar açısından bakıldığı zaman televizyon, görüntü ve sesin bir arada olduğu, bütün dünyada olup biteni evin içine aktaran bir aygıt olarak görülmektedir. Böylelikle televizyon izlemek çocukların okul saatleri dışında uyanık oldukları zamanın büyük bir kısmını kapsamaktadır (Aşçı, 2006: 1).

Çizgi filmler kadın ve erkeğe ait cinsiyet rollerin aktarılmasında her türlü toplumsal değerin öğreticisi haline gelmektedir. Bundan dolayı özellikle çocukların hayatlarında bu kadar güçlü bir yeri olan çizgi filmlerdeki karakterlerin sevgi, saygı, eşitlikçi ve farklılıklara saygılı olarak sunulması, demokratik nesiller yetiştirebilmek adına çok önem taşımaktadır. Çizgi filmler, çocuklar tarafından en çok izlenen televizyon programı olmaktadır. Çünkü çizgi filmlerin, çocukların kendi davranışlarına yakın hissetmeleri, çocukların bilişsel duyularına hitap etmesi ve aynı zamanda çocukların izledikleri çizgi film karakterleriyle kendilerini özdeşleştirdikleri görülmektedir (Güler, 1989: 175).

Küçük yaşlardan itibaren çocuklar dünyayı televizyon ile öğrenmektedir. Bu da çocukların gerçek hayatın televizyonda olduğu gibi yaşandığını düşünmeye başlamasına neden olmaktadır. Çoğu zaman televizyonda kadınların evde yemek yaptığı, ağladığı ya da masallarda anlatıldığı gibi kötü adamlara esir düştüğü, erkeklerin ise kadınları kötü adamlardan kurtardığı sahneler sürekli küçük yaştaki çocuklara gösterildiği için çocuklar gerçek hayattaki erkek ve kadınların da televizyondaki gibi olması gerektiğini düşünmektedirler. Bundan dolayı çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşumunu önleyebilmek ve var olan kalıp yargıları değiştirebilmek için televizyon programlarının özellikle çizgi filmlerin

toplumsal cinsiyet eşitliği sunan bir yapıda aktarılması önemlidir. Aksi takdirde var olan toplumsal cinsiyet rolleri daha da kuvvetlenecek ve kalıp yargılardan dolayı toplum içinde bireyler ayrımcılığa maruz kalınacaktır.

Yaşadığımız toplum içinde kadın ve erkeğe toplum tarafından uygun görülen rolleri ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri anlamak ve bu toplumsal cinsiyet rollerini analiz etmek için temel öneme sahip bir kavram olan toplumsal cinsiyet kavramını anlamak üzere yapılan bir çalışmadır. Çocuklar tarafından sevilerek izlenen çizgi filmlerden Pepee adı çizgi filmi, 3 ile 6 yaş arasındaki çocuklara hitap eden bir çizgi film olarak görülmektedir. Pepee 'yi izleyen çocuklar bu çizgi filmi çok sevmekte ve izlerken yeni bilgiler öğrenmektedirler. Pepee adlı çizgi film ilk olarak 2008 da ilk olarak TRT Çocuk da yayınlanmıştır. Zaman içinde çocukların severek izlediği çizgi film olmuştur. Çünkü bu çizgi filmde milli değerleri yansıtmaktadır. Bu anlamda çizgi filmin esas karakteri olan Pepee'nin ismi Anadolu'da Türkçe konuşmada zorluk çekenler için kullanılan bir sıfattır. Bu çalışmada en çok izlenen televizyon programlarından olan çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen bir çalışmadır. Bu izlenen çizgi filmlerin çocukların toplum içindeki iletişimini nasıl etkilediğini belirleme amacı taşımaktadır.

İnsanların bilişsel gelişimi öncelikle bebeklik döneminde başlar ve bu dönemde kazanılan bilgiler hayatına yön verir. Bundan dolayı çocuklarda okul öncesi eğitim çok önemlidir. Bu araştırmada, TRT Çocuk kanalında yer alan çizgi filmlerden Pepee adlı çizgi filmi okul öncesi yaş grubuna uygun olduğu varsayılmaktadır. Türkiye'de ve giderek dünyada popüler çocuk kültürünün dikkat çekici bir ögesi haline gelen Pepee çizgi filmi hakkında yapılan bu toplumsal cinsiyet çalışmasının bu alandaki diğer cinsiyet çalışmaları için bir kaynak olması hedeflenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Konusu

Çocukların en çok izledikleri programların başında çizgi filmler gelmektedir. Çocuklar için, 3-6 yaş aralığı cinsiyet kimliğinin kazanılmasında ve aynı zamanda çocuğun kişilik oluşumunda çok önemli bir dönem olarak görülmektedir. Türkiye’de çizgi filmlerin kadın ve erkek cinsiyet rolleri açısından incelenmesinde literatürde eksiklikler olduğunun fark edilmesi sebebiyle bu konu seçilmiştir. Tezde; nitel doküman analizi yapılarak Pepee adlı çizgi filmde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiği sorusuna cevap aranmaktadır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Toplum içinde, çocuklar günlük yaşantılarında en çok televizyon ve çizgi filmle vakit geçirmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının televizyon ile bireylere aktarıldığı günümüzde “3-6 yaş aralığındaki çocukların en çok tercih ettikleri çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmıştır” araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerden Pepee adlı çizgi filmdeki, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri açısından toplumsal cinsiyet eşitliği durumlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Türkiye’de ve giderek dünyada popüler çocuk kültürünün dikkat çekici bir ögesi haline gelen Pepee çizgi filmi hakkında yapılan toplumsal cinsiyet çalışmasının bu alandaki diğer cinsiyet çalışmaları için bir kaynak olması hedeflenmiştir.

2.3. Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız toplumda televizyonun tüm bireyler üzerindeki etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Bundan dolayı televizyon aracılığıyla aktarılan toplumsal cinsiyet rolleri bireyin gelecekteki yaşam biçimini etkileyerek ataerkil değerlerin devamını sağlamakta ve böylelikle toplumdaki cinsiyetçiliği daha da pekiştirmektedir. Çizgi filmler üzerinden yapılacak içerik analizi televizyon vasıtasıyla çocuklara verilen mesajların incelenerek var olan sorunlara çözüm üretilebilecektir. Toplumsal cinsiyet algıları çizgi filmler aracılığıyla çok erken

yaşlarda çocuklarda oluşmakta ve zamanla çizgi filmlerde bu toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirmektedir.

Yapılan bu çalışma, çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyetin etkisinin araştırılması bakımından yapılan özgün bir araştırma oluşturmaktadır. Ayrıca, çocuklara yönelik çizgi filmlerle ilgili yapılacak çalışmalara model olabilecek bir araştırma olmasından dolayı da önemlidir. Bu çalışma yerli çizgi filmi konu almasından dolayı daha sonraki yapılacak çizgi filmlere örnek teşkil etmesi beklenmektedir. Çocuklar zamanının büyük bir kısmını çizgi filmlerle geçirmesinden dolayı çocuklarda cinsiyet kalıp yargısının oluşmaması için çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet rolleriyle alakalı olumlu mesajlar iletilmelidir. Aynı zamanda çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet adına olumlu davranış kazandıracak mesajların olması, çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını direk alıp uygulamalarına engel olabilecektir.

Toplum tarafından benimsenilen toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılar yerine bireysel olarak kişilerin yaşamını sürdürebilecekleri, bireylerin yetişmesinde destekleyici olabilecek rollerin kişilere yansıtılması beklenmektedir. Bir cinsiyetin toplumsal hayat içinde karşı cinsiyet üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmadığı, evdeki işlerin sadece tek kişi tarafından yapılmasının beklenmesi değil de ev içindeki tüm kişilerin ayrı ayrı sorumluluklarının var olduğu, toplumdaki tüm bireylerin eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu çizgi film karakterleri oluşturulursa televizyon ile aktarılan çizgi filmler aracılığıyla çocuklara verilen toplumsal cinsiyet rolleri anlamında olumlu mesajlar verilmiş olacaktır. Böylelikle bireylerin toplum içinde demokratik, eşitlikçi, haklara saygı gösteren özellikleri kazanan bir birey olmasını sağlayacaktır. Aksi takdirde kadını eve hapsederek, erkeği maddi unsur olarak görüldüğü olumsuz özellikler çocuklara çizgi filmler aracılığıyla aktarılacaktır. Bu da toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeni nesillere aktarılmasıyla onlarda da bu kalıp yargıların oluşmasına neden olmaktadır.

Çalışmada çizgi filmlerdeki kadın ve erkek cinsiyet rolleri incelenerek analiz yapılacaktır. Çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma olması ve daha sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi adına literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4. Araştırmanın Cevap Aradığı Sorular

Doküman analizine dayalı olarak yapılan bu nitel çalışmada, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri açısından toplumsal cinsiyet eşitliği durumlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Çalışmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Pepee adlı çizgi filminde karakterlerin kişilik özellikleri ile cinsiyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. Pepee adlı çizgi filminde kişiler arası konuşmalarda kullanılan sıfatlar ve cinsiyetleri arasında bir ilişki var mıdır?
3. Pepee adlı çizgi filminde giyim tarzı ve giyim renkleri ile cinsiyet arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Pepee adlı çizgi filminde, erkek ve kadın karakterlere ev içinde/ dışında yapılan işlere ilişkin roller cinsiyete bağlı olarak mı verilmiştir?
5. Pepee adlı çizgi filminde karakterleri oynadıkları oyunlar, sevdikleri oyunlar ve sahip oldukları oyuncaklar ile cinsiyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Bu araştırmada, TRT Çocuk kanalında yer alan çizgi filmlerden Pepee adlı çizgi filmi okul öncesi yaş grubuna uygun olduğu varsayılmaktadır.

2.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Yapılan araştırma, ulusal bir kanal olması ve çocuklar tarafından sık izlenen bir kanal olmasından dolayı TRT Çocuk Kanalı ile sınırlandırılmıştır. Yapılan araştırma TRT Çocuk Kanalı'nda yayınlanan ve "Okul Öncesi" kategorisinde yer alan çizgi filmlerden amaçlı örneklem yoluyla seçilmiş olan Pepee adlı çizgi filmle sınırlandırılmıştır.

2.6. Araştırmanın Yöntemi

Okul öncesi çağıdaki çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerden biri olan Pepee çizgi filmindeki toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma tekniklerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma, 2008 yılından itibaren TRT Çocuk kanalında yayımlanan Pepee adlı çizgi filmin inceleneceği nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın verileri nitel içerik analiz tekniği ile toplanmıştır. Nitel araştırma, sosyal hayatın kalitesini anlamak ve toplumsal sistemin derinliklerindeki bilgileri ortaya

çıkarmak amacıyla geliştirilen bilgi üretim yollarından biridir (Neuman, 2012: 224). Çalışmada kullanılan niteliksel içerik analizi, herhangi bir istatistiksel veriye dayanmayan, daha çok etkileşimsel ilişkilere dayanarak bilgi üretmeye çalışan araştırma yöntemidir. İçerik analizi için Pepee adlı çizgi filmin bölümleri üzerinden doküman analizi yapılmıştır. Bölümler önceden hazırlanan bir form aracılığıyla toplanarak, verilen mesajların çözümlenmesi yapılmıştır.

2.7. Verilerin Toplanması

Çalışmanın ilk aşamasında cinsiyet, toplumsal cinsiyet, çizgi film ve televizyonla ilgili kaynaklar gözden geçirilerek alan taraması yapılmıştır. Bu anlamda çocuklar tarafından en çok tercih edilen çizgi filmlerden olan Pepee çizgi filminin en yüksek oranda izlenen çizgi filmlerin bölümlerini tespit amacıyla Pepee çizgi filminin internet sitesindeki bölümlerinden izlenme oranı en yüksek olan çizgi filmin bölümleri tercih edilmiştir. İzlenen 90 bölüm arasından 30 bölüm seçilerek veriler toplanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler TRT Çocuk kanalındaki Pepee çizgi filminin bölümlerinin form aracılığıyla izlenmesiyle elde edilmiştir.

2.8. Verilerin Analizi

Araştırmada Pepee çizgi filmini incelemek amacıyla, çizgi filmdeki toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargı formu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu formun amacı, Pepee çizgi filminde verilen toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargılarını ortaya çıkarmaktır. Bundan dolayı, toplumsal cinsiyet olgusu ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür çalışmasından sonra izlenen çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusu ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları yansıtabilecek maddeler araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bu form karakter özellikleri, kullanılan sıfatlar, giyim tarzı ve giysi renkleri, ev içi ve ev dışında kişilerin görevleri, oynanan oyunlar, sevilen oyunlar ve oyuncaklar gibi kategorilere ayrılarak hazırlanmıştır. Belirlenen çizgi filmler 05.03.2021-15.06.2021 tarihleri arasında internet üzerinden izlenmiştir. İzlenen tüm çizgi filmdeki bölümler için toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargı formu oluşturulmuştur. Çizgi filmdeki her bölüm tüm madde ve bulunan alt kategoriler için ayrı ayrı izlenmiştir.

2.8.1. Veri Kaynağı

Bu araştırmanı kaynağını Pepee çizgi filmi oluşturmaktadır. Bu çizgi filmin seçilme sebebi her yönüyle Türk yapımı olması ve okul öncesi çocukların yoğun ilgi gösteriyor olmasıdır. Pepee çizgi filminden 90 bölüm izlenmiştir. İzlenen bölümlerde aranan özellikler ve kriterler izleme formlarına not edilmiştir. İzleme formu dâhilinde araştırmaya dahil edilecek maddeler şunlardır;

- Çizgi filmde karakterlerin kişilik özellikleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde kullanılan sıfatlar ve cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde giyim tarzı ve giysi renkleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde ev içi veya ev dışında kişilerin görevleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde oynanan oyunlar, sevilen oyunlar ve oyuncaklar ile cinsiyet ilişkisi

İzleme formlarında sosyal video paylaşım sitelerinden izlenen bölümlerden yukardaki öğelere örnek oluşturacağı belirlenen bölümler seçilmiştir. Seçilen bölümler tablodaki gibidir

1. Seni Seviyorum	16. Pepee'nin Yeşilleri
2. Beni Affet – Çocuk Masalı	17. Kendi Kendine
3. Evde Sinema Gecesi	18. Ay Ay Ay
4. Bibi Eke'yi Üzünce	19. Şut ve Basket
5. Konuşmak Çok Güzel	20. Sekiz Saatlik Sabır Oyunu
6. Sevgili Balıkçı	21. Benim Güçlü Kocaman Babam
7. Korsan Pepee	22. Hayda Bre Pehlivan
8. Pepee'nin Yeni Arkadaşı Zeze	23. Pepee'nin Kocaman Ailesi
9. Pepee Okullu Oluyor	24. Şut ve Gol İşte Futbol
10. Pepee Yıkanmayı Çok Seviyor	25. Sevgili Prenses
11. Pepee'nin Yükseklik Korkusu	26. Maymuş'un Dişleri

12. Bebe Tuvaletini Söylemeyi Öğreniyor	27. Büyümek Güzeldir
13. Pepee İçinde-Dışında	28. Kalbim Kırıldı
14. Pepee'nin Beş Sürprizi Var	29. Büyük mü Küçük mü?
15. Pepee Ağlıyor	30. Evcilik mi Golcülük mü?

Tablo 2.1. Pepee Çizgi Filminin Araştırma Kapsamında İncelenen Bölümleri

Çizgi filmin bölümlerinin tamamı Youtube içerik platformu Düşyeri kanalında mevcuttur.

(<https://www.youtube.com/user/Dusyeri>)

2.8.2. Pepee Çizgi Filminin Tanıtımı

Pepee çizgi filmi 3-6 yaş aralığı için yapılmış ve grafik anlamında oldukça basit çizgilerle hazırlanmış olup, kendinden önceki çizgi filmlerden esinlenmiş olmakla birlikte çok beğenilen ve takip edilen yerli bir çizgi film olarak görülmektedir. Pepee çizgi filmi İtalyan yapımı olan “Pocoya” çizgi filmine benzerlikleriyle her ne kadar eleştirilse de çocuklar tarafından sevilen ve izlenen bir çizgi film olarak zirvelerde yer almaktadır. Bu durum da Pepee çizgi filminin hem öğretici hem de eğlendiren bir çizgi film olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Pepee çizgi filminin temsilcisi sanat dünyasından Kıraç’ın eşi Ayşe Şule Bilgiç’in, tasarladığı ve Düşyeri Çizgi Film Stüdyosundaki uzman yapımcı ekiplerle birlikte hazırlanan bir çizgi animasyon filmi olarak kabul edilmektedir. 2008 yılındaki altyapı çalışmaları bitmesiyle Pepee çizgi filmi, ilk olarak 2009 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanarak çocukların beğenilerine sunulmuştur. Kısa zamanda izleyicinin sevgisini ve desteğini arkasına alarak en çok izlenen çizgi filmler arasında yerini almıştır. Bizzat çocukların kendilerine sorularak yapılan bir araştırmadaki sonuçlar tablo 2 deki gibidir (Aral ve Kadan, 2019: 62).

Çizgi Filmler	Ağırlıklı sıra ortalamaları
Keloğlan	183
Pepee	163
Ege ile Gaga	150
Niloya	128
İstanbul Muhafızları	128

Tablo 2.2. Çocukların En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerin Ağırlıklı Sıra Ortalamaları

Ayşe Şule Bilgiç ile yapılan bir röportajda Pepee çizgi film projesinden şöyle bahsetmiştir:

Çocuk psikolojisi özel ilgi alanlarımdan biridir oldum olası. Çocuk gelişimi, beyinin yaşlara göre fiziksel ve psikolojik değişimi inanılmaz ilgimi çekmiştir. Her fırsatta tezler okur, pedagojik dünyayı takip ederdim. Bu çocuk odaklı bir çizgi film yapımına karar verdiğimde kolumdaki altın bilezik oldu. Yaş grubu olarak en çok hâkim olduğum, algısını ilgisini en iyi bildiğim yaş grubu ile başlamak istedim. Bu yüzden okul öncesi çocuklara hitap eden bir karakter ve konsept yaratmak için kolları sıvadım. Bu yaş grubunun en önemli özelliği detay algısının olmamasıdır. 3-6 yaşlarındaki bir çocuğa istediğiniz kadar detaylı mekânlar, karakterler yapın, bir büyükte yaratılan etkiyi alamazsınız, hatta bu detaylar çocuk için karmaşıklık ve bilinmezlik yaratacağı için işe karşı olumsuz bir tavır takınmasına sebep olur. Bu yüzden mümkün olduğu kadar az obje ile mekânları ve basit yuvarlak bir kafa, bir çocuğun çizebileceği zeytin gözler, ağız ile karakteri mümkün olan en basit hali ile tasarladık. Senaryolar da tamamen yaş grubumuzun özelliklerine hitap edecek şekilde ve yerel öğelerden beslenerek oluşturuldu.

(<https://cicicee.com/ayse-sule-bilgic>, Erişim Tarihi: 21.07.2021).

Çocukları kültürümüzden örneklerle eğlendirip bilgilendiren Pepee çizgi filminin neredeyse her bölümünde değerlerimize ve kültürümüze ait izler bulmak mümkündür. Bu durum şüphesiz ebeveynlerin çocuklarına bu çizgi filmi uygun görmesinde büyük rol oynayacaktır. Pepee çizgi filmi milli bir çizgi film kahramanı olarak görülmektedir. Çizgi filmde mavi şapkalı, halay çeken, nazar boncuklu olup pekmezden ve süttten vazgeçmeyen bir çocuk kahramanı olarak görülen karakterin isminin Pepee olması akıllara ilk olarak bu ismin yabancı olup olmadığı sorusunu getirmektedir. Ayşe Şule Bilgiç'in bu konuda söyledikleri şöyledir:

Pepe yüzyıllardır Anadolu'da güzel Türkçemizde konuşma zorluğu çeken insanlara takılan bir sıfattır. Pepe Ahmet, Pepe Alilerimiz vardır. Ama bizim ilk aklımıza gelen elin İspanyol 'Pepe'si oluyor ne acı. Burada seyirciden tek bir şey için af dileyebilirim o da sondaki fazladan "e" harfi. Bu ise tamamen

teknik olarak marka ayrıştırması yapabilmek ve uzatma efekti ile konulmuş bir fazladan “e”dir. O fazladan “e” olmasa yine bizim Anadolumuzun “Pepe”si büyük şehirlerde kimsenin aklına gelmeyecekti eminim. Yani Peepe yüzde 100 Türkçe bir isimdir.

(<https://www.haber7.com/televizyon/haber/787115-pepeenin-annesi-pepeeyi-anlatti> , Erişim Tarihi: 21.07.2021).

Peepe çizgi filminin diğer ülkelerde yayınlamaya başladığı yıllar ise şöyledir; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde 2008 yılından beri yayınlanmaktadır. Almanya, Birleşik Arap Emirlikleri, Azerbaycan ve Kazakistan’da 2014 yılından itibaren yayınlanmaya başlamıştır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Pepee> , Erişim Tarihi: 21.07.2021).

Ülkemizde Eskişehir ve İstanbul Düşyeri film stüdyolarında hazırlanan çizgi film başka ülkelerde de gösterime girmiştir. Bu çizgi filmimizin diğer karakterleri Peepe’nin dışında, Şila, Zulu, Köpüş ve dış ses Şuşu karakterleri ile birlikte izleyiciye sunulmuştur. Daha sonra; Anne, Baba, Bebe, Dede, Nine, Teyze, Enişte, Eke, Maymuş, Kalış karakterleri çizgi filme dâhil edilmiştir. İnek, kurbağa, tay, kuş, uğur böceği gibi hayvanlar da bazı bölümlerde eklenirken, Peepe okula başladıktan sonra Öğretmen, Zeze, Bibi, Keke, Mimi, Dudu ve Tutu’da çizgi filme dâhil olan karakterler arasındadır. Başlıca karakterler;

Peepe (Şekil 2.1), Çizgi filmimizin ana karakteri olan Peepe, konuşma zorluğu çeken 4 yaşında bir erkek çocuktur ve karakterin ismi Anadolu’da konuşma zorluğu çeken insanlara takılan “pepe” sözünden gelir.

Şekil 2.1. Peepe

Şila (Şekil 2.2), Pepee'nin en yakın arkadaşı olup aynı zamanda da teyzesinin kızı yani kuzenidir. Şila, renkli kişiliği ve sergilediği tavırları ile toplumsal cinsiyet rolleri için olumlu bir kız çocuğunu yansıtmaktadır. Şila bedenine göre daha büyük bir kafa yapısı bulunmakta ve pembe çiçekli saç bandı, pembe jile elbisesi ile seyirci karşısına çıkarılmaktadır.

Şekil 2.2. Pepee'nin Kuzeni Şila

Zulu karakteri (Şekil 2.3), bir zürafadır. Zulu, Pepee ve Şila'nın en yakın arkadaşı olup öğrenmeleri gereken çoğu şeyi ondan öğrenmektedirler. Çizgi film esnasında halk danslarını öğrettiği sıradaki görüntülerine sıklıkla rastlanmaktadır. Zulu pembe renkli bir zürafa olarak tanınmaktadır. Zulu'nun kardeşleri de çizgi filmin pek çok bölümünde Zulu ile birlikte görülmektedir. Kardeşleri ise farklı renklerde olup pek çok bölümde çizgi filmde yer almaktadır.

Şekil 2.3. Zulu

Köpüş karakteri (Şekil 2.4), bir köpektir. Köpüş, Pepee'nin köpeğidir. Yüzünde ve kulağında kahverengi lekeleri bulunmaktadır. Küçük zeytin gözleri ile minik ve sevimli bir köpek olarak çizgi filmde yer almaktadır.

Şekil 2.4. Köpüş

Şuşu karakteri ise, dış ses olarak çizgi filmde yer alır. Çizgi filmde Pepee'nin yeni karşılaştığı olay, olgu ve durumları açıklamaya çalışan, bir takım tavsiyelerde bulunarak ona yol göstermeye çalışan bir karakterdir.

Anne karakteri (Şekil 2.5), Pepee'nin annesidir. Çizgi filmde olaylara karşı oldukça mantıklı ve yol gösterici bir özelliği bulunmaktadır. Pepee'nin annesi, sorunlar karşısında Pepee'nin nasıl davranması gerektiği konusunda mantık çerçevesinde ona tavsiyede bulunan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Pepee'nin annesi küt saçları ve saç bandı olan, genellikle birbiri ile uyumlu renklerde kıyafetler giyen, çalışan bir anne olarak çizgi filmde görüntüsü ile Pepee çizgi filminde yer almaktadır.

Baba karakteri (Şekil 2.5), Pepee'nin babasıdır. Pepee'nin babası genellikle sevecen, samimi ve sıcakkanlı bir özelliğe sahiptir. Çizgi filme babası çoğunlukla süveter giyip, kravat takan babasının devlet memurunu andıran bir görüntüsü vardır.

Şekil 2.5. Pepee'nin Anne ve Baba'sı

Dede karakteri (Şekil 2.6), yaşlı, tonton, torunları ile vakit geçirmekten hoşlanan bir karakterdedir. Çocuklara yeni şeyler öğretmekten keyif alan ve onların sorunlarını çözmesinde yardımcı olan özelliklere sahiptir. Türk toplum yapısı içinde bakıldığında klasik dede görüntüsü olarak tasarlanmıştır. Çizgi filmde beyaz saçları ve bıyığı olan, oğlu gibi genellikle süveter giyen bir dede karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dede karakteri torunlarıyla birlikte kimi zaman horon tepen, kimi zaman izci olan kimi zaman da uçan balon ile uçan çılgın tarafları olan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nene karakteri (Şekil 2.6), gözlüklü, başörtülü, klasik nene görüntüsü içinde çizgi filmde yerini almaktadır. Nene karakteri de tıpkı dede gibi tonton, sevecen, Pepee' nin çalışan annesinin yokluğunu torunlarına belli etmemeye çalışan çalışkan özelliklerde bir karakterdir. Nene karakteri, dede gibi torunları ile vakit geçirmekten keyif alan onlara yeni şeyler öğreten özellikleri sahiptir.

Şekil 2.6. Pepee'nin Dede ve Nene'si

Bebe karakteri (Şekil 2.7), Bebe Pepee'nin kız kardeşidir. Bebe, sevimli, şirin, minik bir yapıya sahiptir. İri siyah gözlü, kel kafalı ve kocaman fiyonklu tokası olan üzerine giydiği minik tulumlar sayesinde bebek görüntüsünü tamamlayan küçük bir kız çocuğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bebe karakteri, abisi ve diğer aile bireylerinden sürekli yeni şeyler öğrenen ve bunları uygulamaya çalışan, söz dinleyen ve akıllılığı ile hedef kitleye uyum mesajları veren özelliklere sahiptir.

Şekil 2.7. Peepee'nin Kız Kardeşi Bebe

Maymuş karakteri (Şekil 2.8), Peepee'nin maymunudur. Çizgi filmde, oldukça hareketli ve yaramaz özelliklere sahip bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.8. Maymuş

Kalış karakteri (Şekil 2.9), Peepee'nin çizgi filmde yeni karşılaştığı kavramları ve nesneleri çizen karakterdir.

Şekil 2.9. Kalış

3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Çizgi Filmin Tanımı

Çizgi film, müzik ve hareketli görüntülerden oluşan, içinde ses efekti olan belli bir senaryodan yola çıkarak oluşturulan filmler olarak ifade edilmektedir. Günümüzde çizgi filmin pek çok alanda kullanıldığı görülmektedir. Reklam, eğlence, eğitim bu alanlardan sadece birkaç tanesidir (İlgaz, 1997: 9).

Çizgi film, Türkçe 'de “hayat vermek” anlamına gelirken, Latince “animera” sözcüğünden gelmektedir. Fransızca ve İngilizcede “animation”olan kelime Türkçede animasyon olarak ifade edilmektedir. Çizgi filmin tanımı, Türk Dil Kurumu'na göre ise , “tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi” olarak ifade edilmektedir (Özen, 1981: 230). Çizgi film, sahne tasarımlarının ve karakterlerinin her karede çizilmesi ve bu karelerin bir araya gelerek oluşturulması ile meydana gelen filmler olarak tanımlanmaktadır. Çizgi filmler, durağan nesneleri hareketliymiş gibi gösteren filmlerdir (Can, 1997: 3).

Çizgi filmler ilk zamanlarda sinemanın ortaya koyduğu olanakları geliştirerek, farklı bir anlatım ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çizgi filmin sinemadan farkı, kameranın beyaz perdeye aktardıklarını belirli şekilde art arda gelen resimlerle aktarmaya çalışmaktadır. Beyaz perdeye aktarılan resimler canlıymış izlenimini vererek canlandırma film, dediğimiz sinema filmlerini meydana getirirler (Can, 1997: 3).

3.2. Çizgi Filmlerin Özellikleri

Çizgi filmler genellikle gerçek olgulardan uzak düşsel öğeleri yansıtmaktadır. Çizgi filmler eğlendirici olduğu kadar eğitsel olarak da nitelendirilmektedir. Çizgi filmlere eğitsel açıdan baktığımız zaman, gerçek olgulara dayanarak daha çok çocukların gerçek hayatta kullanacakları davranışları kazanmalarına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Çoğu çizgi filmin izlenmesi, tanınması karakterleri sayesinde olmaktadır. Çünkü bir çizgi filmde en önemi unsur o filmin karakterleridir. Karakterler çizgi filmin izlenmesinde en fazla etkili olan unsur olarak görülmektedir. Örneğin; Keloğlan, Pepee, Tom ve Jerry, Mickey Mouse vb. (Can, 1997: 87).

Çizgi filmlerdeki karakterlerinin davranışlarından çocuklar önemli ölçüde etkilenmektedirler. Bundan dolayı çizgi filmlerin özellikle çocukları olumlu yönde etkilemesine dikkat edilmesi önerilmektedir (Köşker, 2005: 52).

Çizgi filmler genellikle soyut olan konuları somutlaştırarak anlatmaya çalışmaktadır. Walt Disney'in çizgi filmlerinde yer alan La Fontaine'in öyküleri ve benzeri yapıtlarda, bilgilendirme amacı olduğundan dolayı buradaki karakterler eğitim işlevini üstlenmektedirler (Can, 1997: 90).

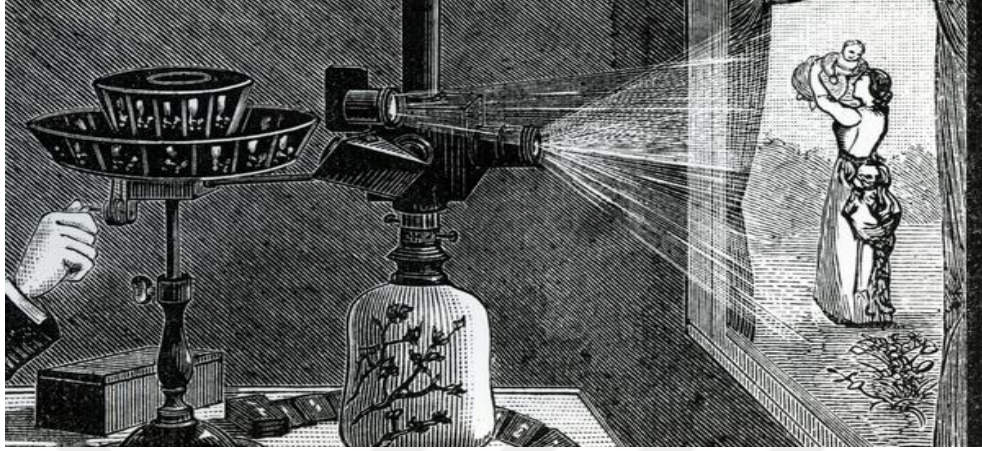
Çizgi filmlerin hitap ettiği çocuk filmlerinin, okulöncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların eğitilmesinde çok önemli katkıları olmaktadır (İlgaz, 1997: 9). Çizgi filmlerin hedef kitleye ulaşmasında en çok kullanılan iletişim aygıtı televizyon olduğu görülmektedir. Televizyon sayesinde çocuklarla daha kolay iletişim kurabilmektedir. Çizgi film az gelişmiş ülkelerde okuma yazma bilmeyen bireylerin eğitiminde, bir eğitim materyali olarak da kullanılmaktadır (İlgaz, 1997: 9). Çizgi filmlerde renk ve sesin bir araya gelmesiyle birlikte akıldaki kalıcılık daha da artırmıştır. Aynı zamanda işiterek ve görerek etkin bir öğrenme sağlanmaktadır. Bu özellikler de çizgi filmin aynı zamanda eğitim ve öğretimin yapısına da uyum sağlayabilmektedir (Köşker, 2005: 100).

3.3. Çizgi Filmin Tarihsel Gelişimi

İlkçağlarda Altamira mağaralarındaki duvarlara çizilen resimler ile birlikte sinemanın ortaya çıkışına kadar geçen süreç içerisinde sanatçı çizdiği resimlerle hareket izlenimi oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca bu alandaki bilim insanlarının, düşünürlerin ve sanatçıların ortaya koyduğu sistemler sayesinde sinemanın oluşumunu olanaklı hale getirmiştir (Bazin, 1993: 16).

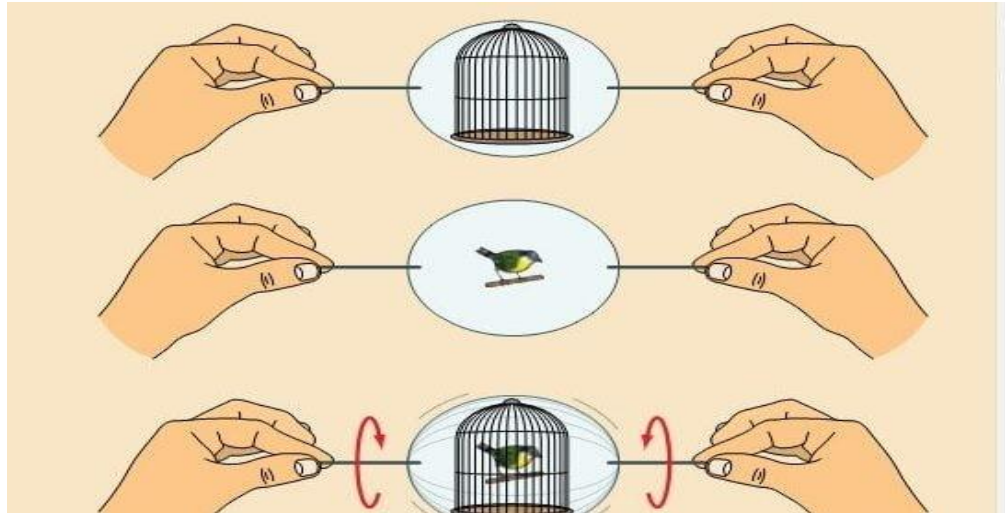
Canlandırma filminin ortaya çıkışından günümüze kadar yüz yılı aşan bir süre geçmiştir. İlk zamanlarda kullanılan aletler, bugünkü bilgisayarlara gelene kadar pek çok aygıt kullanılmıştır. Canlandırma anlamında bilinen ilk veriler 17. Yüzyıla ait olduğu görülmektedir. 17. Yüzyılda Papaz Athanasius Kircher, tarafından geliştirilen projeksiyona, “magic lantern” yani, sihirli fener (Şekil 3.1), adı verilmiştir. Papaz Athanasius Kircher'in geliştirdiği bu projeksiyon aygıtı, güneş veya mum gibi

herhangi bir ışık kaynağından yansıtılarak mercek ve aynadan oluşan bir kutu olarak bilinmektedir (Sezgin, 1990: 193).

Şekil 3.1. Magic Lantern “Sihirli Fener”

19.yüzyılın ilk yıllarında, resimlerde hareket izlenimi varmış gibi gösteren bazı oyuncaklarda çizgi filmleri teşkil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktaydı. “Thaumatrope” (Şekil 3.2), bu oyuncakların en eskisi olarak bilinmekteydi. Thaumatrope adlı oyuncağın her iki yüzünde de birer resim bulunmakta, bu resimler birbirlerine iplerle bağlı disklerdir. İpler parmakların arasında arka arkaya çevrildiği zaman var olan bu iki resim birbirinin ardı sıra gözün önünden geçer ve böylelikle gözde hareket hissini oluşturmuş olur (Şenler, 2005: 100).

Şekil 3.2. Thaumatrope

19.yüzyılda geliştirilen bir diğerk oyuncak ise ,”zoetrope” (Şekil 3.3), olarak adlandırılan oyuncaktır. Zoetrope adlı oyuncak, hayat tekerleği anlamına gelmektedir. Bu oyuncak, Pierre Devignes tarafından geliştirilmiştir. Pierre ‘nin geliştirdiği zoetrope adlı oyuncak, çevresinde eşit aralıklarla açılmış olan göz delikleri bulunan ve silindir biçiminde bir kaide üzerinde dönen bir oyuncak olarak görölmektedir. Zoetrope adlı oyuncak silindirin çapının büyüklüğüne göre, canlandırma süresi uzamıştır (İnanç, 1981: 11).

Şekil 3.3. Zoetrope

1982 yılında, Emile Reynaud’un geliştirdiği , “Praxinascope” (Şekil 3.4), adlı oyuncak, Zoetrope’nin daha gelişmiş hali olarak görölmektedir. Praxinascope adlı oyuncakta, silindirin tam ortasına bir sıra ayna koyularak, araç döndüğü zaman aynalara bakan kişilerin, hareket halindeki resimleri görebilmesini sağlamıştır. Emile Reynaud’un geliştirdiği , “Praxinascope” , daha önce yapılan gelişmeleri çok ileriye taşıyarak, yeni buluşlar ortaya koymaya çalışmıştır. 1982 yılında Paris ‘te Emile Reynaud, daha önce yapılan buluşlardan hareket ederek önceki çalışmaları yeni bir projektör ile birleştirerek dünyadaki ilk sinema salonunu kurmuştur (Şahin, 1995: 18).

Şekil 3.4. Praxinascope

3.3.1. Çizgi Filmin Türkiye’de Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Türkiye’de ilk olarak çizgi filmlerin ortaya çıkmadan önceki süreçte Anadolu’da eğlence sanatı olarak gölge oyunları oynatılmaktaydı. Gölge oyunlarının ne zaman kullanılmaya başladığı kesin olarak belli olmamakta birlikte özellikle Karagöz ve Hacivat o dönemlerde toplumun ilgisini çeken gölge oyunları olmuştur.

Çizgi film tarihine baktığımız zaman Türk çizgi filmindeki ilk gelişmeler TRT’nin ortaya koyduğu yerli yapım çizgi filmlere verdiği destekle ortaya çıkmıştır. 1980 ‘li yıllarda televizyonun hayatımıza çok sık girmeye başlamasıyla uzun metrajlı çizgi filmler üretilmeye başlanmıştır. Türk milli kültür tarihimize baktığımız zaman Deli Dumrul, Nasrettin Hoca, Hacivat ve Karagöz gibi önemli karakterler sayesinde Türk çizgi filmine tarihine önemli birer kaynak olduğu görülmektedir. 2008 yılında TRT Çocuk kanalı ile artık Türk yapımı çizgi filmlere destek giderek artmaya başlamış ve bu sayede çizgi filmlerde Türk kültürüne ait kaynakların kullanılması milli değerlerin yansıtılmasını sağlamıştır (Alicenap, 2015: 15).

Türkiye’de çizgi filmlerin ortaya çıkışını hazırlayan faktörlerden birisi de karikatür sanatçılarının bu alana yönelmesidir (Çelenk, 1995: 13). 1930’ lu yıllarda yapılan sinema ve çizgi filmler her yerde ilgi duyulan bir sanat alanı olmuştur. Ayrıca sinema ve çizgi filmler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça ilgi duyulan bir sanat alanı olarak ilerleme göstermiştir. Türkiye’de bu alandaki ilk çalışmalar karikatürist Cemal Nadir Gürel tarafından yapılan, Amca Bey (Şekil 3.5), adlı tiplemesidir (Kaba, 2002: 136).”Amca Bey” karakterinin çizgi film denemeleri

“Amca Bey Plajda” olmuştur. Ancak yaşanan teknik aksaklıklardan ötürü bu karakterin doğuşuna ve çizgi filmin doğuşuna engel olmuş bundan dolayı yapılan çalışmalar yarıda kalmıştır (Alsaç, 1994: 47).

Şekil 3.5. Cemal Nadir Güler’in Amca Bey Tiplemesi

II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünya da pek çok çizgi filmin gösterime girmesiyle beraber bu çizgi filmlerden etkilenen Türk sanatçıları da kendi alanında çalışmalar yapmaya başlamıştır. 1948-1949 yılları arasında, ilk çizgi film denemeleri İstanbul Devlet Güzel Sanatlar akademisinde görev yapan sanatçı Vedat Ar tarafından çizgi film kursunda yapılmıştır (Hünerli, 2005: 58).

1950 ‘li yıllarda yapılan ilk uzun metrajlı çalışma Evvel Zaman (Şekil 3.6), adlı çalışmadır. “Evvel Zaman”nın yapımcısı Turgut Demirdağ tarafından desteklenen çalışma banyo için gönderildiği ABD’de kaybolmuştur. Bu çizgi filmde Nasrettin Hoca, Keloğlan gibi Türk masal kahramanları konu alınmıştır (Alsaç, 1994: 47-48).

Şekil 3.6. Evvel Zaman Adlı Çizgi Filmden Alınan Kare

1965’li yıllarda Tonguç Yaşar, reklam filmleriyle canlandırma yapmaya başlayarak ortaya çıkardığı ilk kişisel film “Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü” filmidir (Şekil 3.7). Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü adlı eserde, Osmanlı kaligrafi ile oluşturulan simgelere yer veren Tonguç Yaşar’ın bu çalışması II. Altın Koza film şenliğinde ödül almıştır (Türker, 2011: 234-239).

Şekil 3.7. Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü

Çizgi film sanatçılarının sadece devlet televizyonları için çizgi film yapma anlayışı zaman içinde olumsuz sonuçlar vermiştir. Bundan dolayı Türkiye’de bu alanında çalışmak isteyen sanatçılar genellikle yurt dışı gibi farklı arayışlar içine girmişlerdir. Çünkü bu konuda Kültür Bakanlığı ve TRT’nin yeterince destek olmamalarından dolayı 1980’li yıllarda canlandırma çalışmaları devam etmiştir. Bu dönemde bilgisayar destekli canlandırma tekniklerinin kullanıldığı yapımlar hazırlanmaya başlanmıştır (Türker, 2011: 234-239).

1990 yılında, Türkiye’de Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde ilk animasyon bölümü açılmıştır. Ardından 2005 yılında Maltepe Üniversitesi’nde ve daha sonra 2006 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversite’sinde animasyon bölümü açılmıştır. 2008 yılında ise Pepee adlı çizgi film yapımcısı, Ayşe Şule Bilgiç’in ortaya koyduğu yapıt ilk çocuk filmi olarak karşımıza çıkmıştır.

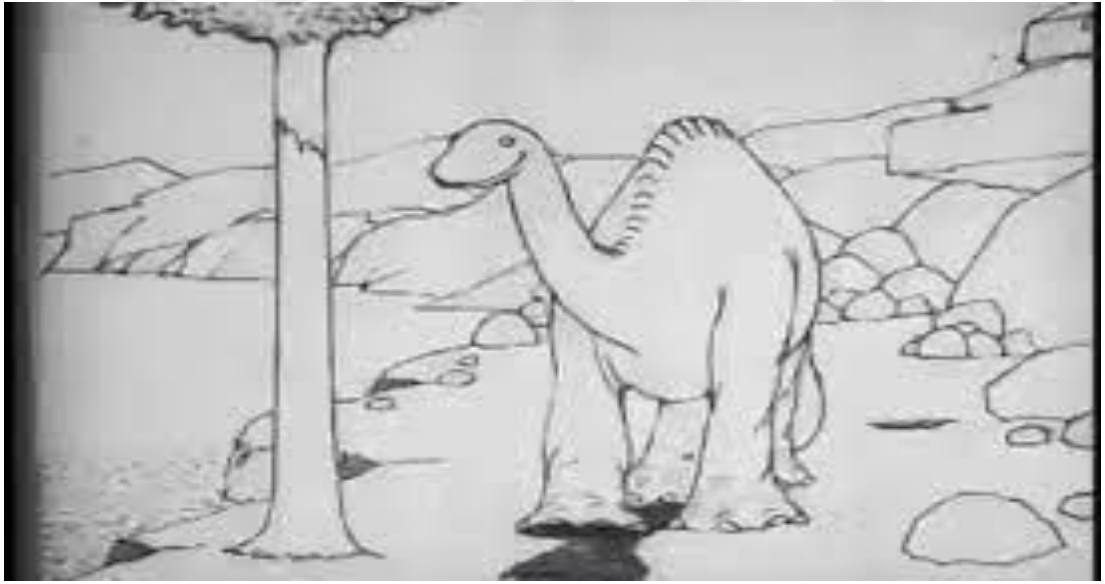
3.3.2. Çizgi Filmin Dünya’da Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Çizgi film dünyasında ilk olarak çizgi film görüntüsünü Hollandalı Picher Van Muschenbock’un çizdiği varsayılmaktadır. Sinemanın ortaya çıkmasından önce ilk canlandırma filmlerini Emile Reynaud’ın gerçekleştirdiği bilinmektedir. İlk

canlandırma filmi, 1905 yılındaki İspanyol Segodo De Chomon'un yaptığı "The Electric Hotel" olarak bilinmektedir (Çelenk, 1995: 5).

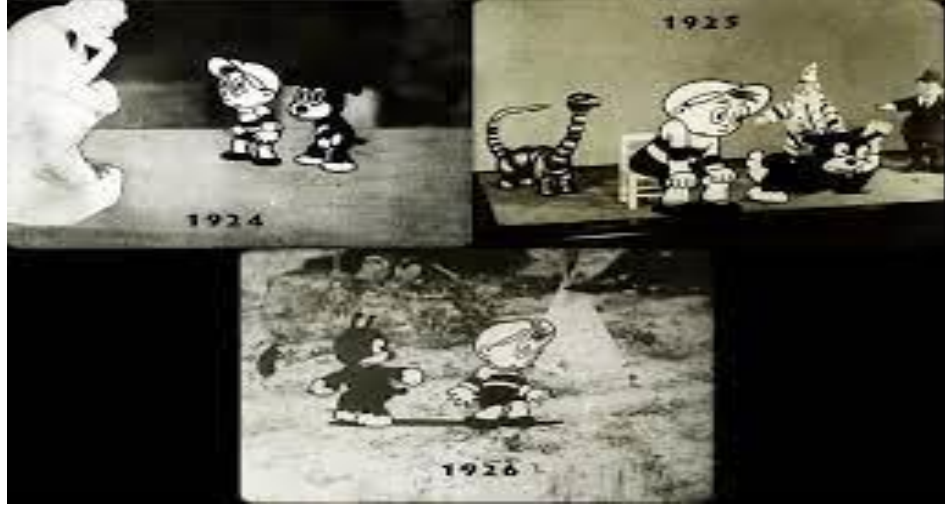
Amerikalı James Stuart Blackton, canlandırma filminde kullanılan tek kare çekimin ilk uygulamasını gerçekleştirmiştir. 1907'de, James Stuart Blackton'un "The Perili Otel" adlı filminin bazı sahnelerinde, hareketsiz duran nesneyi kendi kendine hareket eder gibi bir duruma getirerek tek kare çekim uygulamasını gerçekleştirmiştir (İlgaz, 1997: 10).

1908 yılında Emile Cohl, ilk çizgi film denemelerini gerçekleştiren kişi olarak bilinmektedir. Emile Cohl, daha önceden James Stuart'ın ortaya koyduğu uygulamayı geliştirerek kullanmıştır (İlgaz, 1997: 10). Amerikalı Windsor Mac Cay, Emile Cohl'un ortaya koyduğu tekniği geliştirerek "Gertie the Dinosaur" (Şekil 3.8), adlı çizgi filmini geliştirmiştir. Gertie the Dinosaur adlı çizgi filmi ile tiyatro sahnelerinin gösterilerinden sıyrılarak sinema dünyası içinde yer almasını sağlamıştır. "Gertie the Dinosaur" ilk kısa metrajlı animasyon filmi olarak kabul edilmektedir (Türker, 2011: 228).

Şekil 3.8. Gertie The Dinosaur

1900'lü yılların ilk başlarında çok sayıda yapım şirketi kurulmuştur. Dinky Doodle'in Maceraları (Şekil 3.9), adlı filmleri gibi pek çok seri filmler çekilmeye başlanmıştır (Türker, 2011: 228).

Şekil 3.9. Dinky Doodle'in Maceraları Adlı Seri Filmden Alınan Kareler

1920 yılında Otto Messer tarafından “Kedi Felix” (Şekil 3.10), adlı çizgi film karakteri yaratılmış ve bu çizgi filmin canlandırması yapılmıştır. O yıllarda Kedi Felix karakteri çok popüler olmuştur (Türker, 2011: 228).

Şekil 3.10. Kedi Felix

1930 'lu yılların çizgi film kahramanı Amerika'da ortaya çıkan Walt Disney stüdyolarındaki Mickey Mouse karakteridir (Şekil 3.11). Tüm dünyada tanınan, Walt Disney, çizgi film kahramanlarından olan Mickey Mouse karakterini 1928'li yıllarda ortaya çıkarmıştır (Türker, 2011: 229).

Şekil 3.11. Mickey ve Mickey Mouse Arkadaşları

1928 yılında ilk sesli “Mickey Mouse” filminden sonra , “ Vakvaka Kardeş” ve “Saçma Senfoni” dizileri ortaya çıkmıştır. Ardından ilk uzun çizgi filmlerden olan “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler’ filmi çekilmiştir. Çizgi film o yıllarda kendi alanında gittikçe daha da gelişerek ve büyük bir başarılar göstererek, müziğiyle konusuyla ve renkleriyle çok sevilen bir sanat alanı olmuştur (İnanç, 1981: 42).

1950’li yıllardan sonra, televizyon yeni animatörler için yönlendirici olarak çizgi film yapımlarında büyük artış olmasını sağlamıştır. Zaman içinde bu çizgi filmler halkın beğenisini almış ve özel televizyon kurumları için yapılan reklam filmlerinden sağlanan maddi olanaklarla büyük gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler sayesinde 1970’li yılların başında uzun metrajlı çizgi filmlerin yapımı hızlandırmıştır (İlgaz, 1997: 15).

1970’li yılların başında ortaya çıkan ‘anime’ tarzı olarak bilinen Japon canlandırma filmlerindeki ‘manga’ tarzı olarak adlandırılan karakterler tüm dünyada olduğu gibi günümüzde de popüler olmuştur. Zamanla Batı ve Avrupa kültürünün yarattığı öyküleri Heidi, Şeker Kız Candy vs. (Şekil 3.12-3.13), manga tarzında karakterler olarak çizmiş ve tekrar Batıya satarak hem ticari anlamda hem de kültürel anlamda, kendi geleneksel kültürünün ve mitolojik öğelerini benimsetmede oldukça başarılı olmuşlardır. Böylelikle çizgi film tarihi Amerika yapımı çizgi filmlerin tekeline çıkmış dünyada farklı örnekler içinde kendilerine yer bulmuş ve pek çok ülkede başarı sağladığı görülmüştür (Türker, 2011: 233).

Şekil 3.12. Şeker Kız Candy

Şekil 3.13. Heidi

Günümüzde hareketli görüntülerin oluşması, canlandırma sanatında artışın yaşanmasını sağlayan en önemli unsur televizyon olarak varsayılmaktadır. Pek çok ülkede çizgi film sanatı hızla gelişmektedir (Gürol, 1997: 29). Televizyon aynı zamanda insanlar arasında haber alışverişini sağlamasında, toplumların kültürlerini korumasında, toplumlar arasında duygu ve düşüncelerin aktarılmasında en önemli araç olarak görülmektedir. Williams’a göre televizyon, hem teknolojik olarak hem de kültürel bir biçim olarak nitelendirilir aynı zamanda televizyon bir yandan kültür üretimi ve kültürün aktarımı sağlarken diğer taraftan teknik bir araç olarak görülmektedir (Mutlu, 1999: 11).

Televizyon, bugünkü teknolojinin ortaya koyduğu ve geliştirdiği en önemli haberleşme araçlarından biri olarak görülmektedir. Televizyon sayesinde ses ve görüntüyü birlikte veren bir araç keşfedilmiştir. Bugünkü toplumları etkileyen en büyük kitle iletişim aracı televizyon olmuştur. Televizyon, dünyada tüm olup bitenleri ses ve görüntünün birlikte olması sayesinde olayları yerinde seyreden kişiler durumuna getirmektedir (Bay, 2007: 41).

3.4. Kültür ve Popüler Kültür Kavramları

3.4.1. Kültür Kavramı

Kültür sözcüğünün günümüzde farklı, uzun ve zengin bir tarihçesi vardır. Anlamı ve içeriği bakımından baktığımız zaman ilginç bir tarihçeye sahip olduğunu görürüz. Bu anlamda kültür bir toplumun inşa sürecini ifade etmektedir. Kültür

anlam olarak baktığımız zaman sınırlarının çok geniş olmasından dolayı kültür hakkında evrensel bir tanım yapılmasını zorlaştırmıştır.

Kültür sadece değerleri, tutumları, yargıları ifade eden bir süreç değildir aynı zamanda kişinin kendi hayat değerleriyle biçimlenen yaşanmış ve yaşanan değerler bütünü olarak görülmektedir (Erdoğan, 2004: 8). Kültür, toplum içinde oldukça geniş sınırlara sahip, bireyler üzerinde etkili değerler sistemidir (Asunakutlu ve Safran, 2004: 33). Kültür sözcüğü çok geniş kapsamlı olmasından dolayı şimdiye kadar oldukça fazla tanımı yapılmıştır. Kültürü ilk tanımını yapanlardan biri Tylor'dur. Tylor kültürü tanımlarken; bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri, ferdin toplum tarafından kazandığı alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün olarak görmektedir (Asunakutlu ve Safran, 2004: 34).

Murdock, kültürün içgüdüsel olmadığını, eğitim yoluyla kazanılabilen bilgi ve davranışların tümü olarak ifade etmektedir. Murdock'a göre, kültür içinde yaşadığımız toplumdan öğrenebilmektedir. Böylelikle kültür nesilden nesile aktarılacak süreklilik sağlanmaktadır. Çünkü kültür toplumsal bir olgu olarak görülmektedir. Bundan dolayı toplum içindeki alışkanlıklar ve her türlü davranış o toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Aynı zamanda kültür içinde yaşanan topluma göre değişiklik göstermektedir. Her toplum kendi değerlerini kültürüne yansıtarak gelecek kuşaklara aktarmaktadır (Nureeva, 2020: 6).

Giddens ise, kültürü insanların eğitim yoluyla öğrendikleri davranış modelleri olarak tanımlamaktadır. Bu davranış modellerinin bir kısmını da yaşamdaki deneyimler aracılığıyla doğal süreçlerle elde edildiğini ifade ederken bir kısmının da toplumsal yapı içerisinde oluşmaktadır (Giddens, 2001: 22). Romalı filozof Cicero'ya göre kültür, insanı nefesine düşkün bir hammadde olarak ele alarak, kişiyi bireysel olarak eğitime anlamında kullanıldığını ifade etmiştir. Cicero burada akıl kavramına vurgu yapmış ve kültürün oluşmasında belli ilkelere göre hareket ederek, akıl yürütme yapması ve böylelikle kişinin nefesine hakim olarak bunun sonucunda da kişiliğinin oluşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir (Özlem, 2015: 158-159).

Kültür öğrenilen bir kavramdır bu anlamda içgüdüsel değildir. Eğitim burada devreye girerek kültürle iç iç olmaktadır. Kültür geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe bir köprü görevi üstlenmektedir. Toplumların gelenek ve görenekleri geçmişe dayanmakta diğer tarafta dinamik ve değişen bir süreç olmasından dolayı geleceğe taşınmaktadır. Bu anlamda dinamik olan kültür her zaman değişime açıktır (Güvenç, 2016: 129-135).

Kültür, kalıtsal ve biyolojik değildir, bireylerin zaman içinde belli başlı davranışları deneyimleyerek edindiği davranışlar bütünüdür. Birey doğduktan sonra ihtiyaçları neticesinde şekillenen alışkanlıkları içermektedir. Bu anlamda kültür, bireylerin tüm davranışlarını biçimlendirerek, içinde bulunduğu toplumun toplumsal cinsiyet rollerini belirlemekte ve böylelikle dünyayı algılama şekillerini açıklamaktadır (Tezcan, 1997: 259).

Kültür bir toplumdaki bireylerin birbirleriyle paylaştıkları ve gelecek kuşaklara aktardıkları maddi ve manevi tüm öğelerin bütünü olarak görülmektedir (İçli, 2011: 104). Bu anlamda kültür toplumsal bir üründür. Toplum içinde yaşayan insanların etkileşiminden doğar ve gelişir. Aynı toplumda yaşayan insanların bile kendi yaşadıkları bölgelere göre kendilerine özgü kültürleri vardır (Güney, 2008: 26).

Kültür hakkında yapılan bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, kültür çok geniş ve çok yönlü bir kavramdır. Kültür yaşanan toplumdan bağımsız düşünülemez. Toplumun değerlerini nesilden nesile aktarılmasını sağlayan en önemli araç olarak görülmektedir.

3.4.2. Popüler Kültür

Popüler kültürün tanımına dair pek çok araştırmacı farklı fikirler öne sürmüştür. Popüler kültürü herkese hitap edebilen, üretilen ve aynı zamanda tüketilen bir kültür olarak ele alabiliriz. Popüler kültür, çabuk kullanım ve hızı tüketim kültürü olarak tanımlandığı için sürekli kalıcılıkla değil, sürekli yeniden üretilen bir kültür olarak ele alınmaktadır. Popüler kültür halk kültürü ile ortak özelliklere sahip olmakla beraber, halk kültüründen farklı özellikleri de taşımaktadır. Popüler kültür sanayileşmiş toplumun ürünü olan metalden oluştururken halk kültürü geleneksel

toplum düzeninin ürünü olarak değerlendirilmektedir (Alemdar ve Erdoğan, 2005: 33-34).

Popüler kültür, bireylerin hayatlarında popürleştirilen metalarla gündelik yaşamın olumsuz yanlarından kaçmasına olanak verir. Bu da bireylerin hayatlarında yapay mutluluklar üreterek hızlı tüketim kültürü haline gelmektedir. Örneğin; popüler şarkıcı, popüler kıyafet vb. popüler kültür kişiler belli bir şekilde yaşamaya yönlendirmektedir. Hangi arabayı kullanacağını, hangi marka ayakkabı giyeceğini, nerede evini alması gerektiğini vb. pek çok şeyde topluma ayak uydurması gerektiğini yoksa bu şekilde yapılmadığında toplumda değer kazanamayacağını ifade etmektedir. Bu popüler kültüre uymayanlar toplumdaki diğer kişiler tarafından dışlanarak bireyler üzerinde psikolojik baskı kurulabilmektedir (Alemdar ve Erdoğan, 2005: 38).

3.4.3. Popüler Kültür ve Televizyon

Televizyon Latince kökenli ‘uzağı görme’ anlamına gelmektedir. Ona istediğimiz zaman erişebileceğimiz, kolayca egemen olabileceğimizi düşündürerek evlerimize yerleştirdiğimiz halde bu araç yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle yaşantımızı sarmalamış ve “içimizden biri” “ailemizin bir üyesi” haline gelmiştir (Mutlu, 1991: 10). Televizyon, geniş kitlelere ulaşarak eğlendirici ve öğretici işlevlerinin yanı sıra bireylerin kendilerini keşfedebilmelerini, geliştirmelerini sağlayan önemli bir araçtır (Öztürk ve Karayağız, 2007: 81).

Televizyon ilk yayınının gerçekleştirildiği 2 Kasım 1936’dan bu yana popülerliğini koruyan çok önemli bir KİA’dır. Günümüzde televizyon, teknolojik bir araç olmanın ötesinde ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan üretim, tüketim ve aynı şekilde yeniden üretimin gerçekleştiği bir alan ve oldukça etkili bir paylaşım aracı olarak insanların bir sosyalleşme aracı olarak görmelerine neden olmuştur (Özsoy, 2011: 81).

Televizyonun sahip olduğu bazı olanaklar onu diğer KİA karşısındaki baskın konumuna ulaşmasına imkân tanımıştır. Bu olanaklar şu şekildedir:

- Televizyon içinde yaşadığımız toplumda izleyicilerin “mahrem” dediğimiz tüm özel alanlarına girerek izleyicilerin yakın çevresine ait

olmayan kişilere de bu mahrem ortamı sunmakta ve bu özelliğiyle televizyondaki kişiler ve izleyiciler arasında yakın ilişkilerin kurulmasına fırsat vermektedir.

- Televizyonun fiziksel özellikleri sayesinde izleyiciye süreklilik özelliğiyle beraber, yakınlık duygusunun gelişmesini sağlamaktadır. Böylelikle mekândan kaynaklanan izleyici ve televizyon kişiler arasındaki “yakınlık” duygusu yine televizyonun ‘süreklilik’ özelliği ile daha da güçlenmektedir.
- Televizyonun fiziksel şartlarından dolayı izleyici, istediği yerde televizyonu izlemekte özgür olmakta ve herhangi bir yere bağlı kalmamaktadır. İzleyicinin televizyon karşısındaki hareket özgürlüğü, televizyon programlarının dikkati izleyici üzerinde devamlı tutabilmek için belli anlatım yöntem ve tekniklerini geliştirmesi gerekliliğini getirmiştir.
- Televizyondaki her program bağımsız bir yapıya sahip olduğu kadar bir bütünün parçası olarak görülmektedir. Televizyon yayının bütünü belirleyen program stratejileri her bir program türünün yapısını da etkilemektedir (Mutlu, 1991: 53).

Televizyon küresel bir endüstri olarak görülmekte ve verimliliği izlenme oranıyla ölçülmektedir. Genel olarak televizyon günlük hayatın sorunlarından kaçmak, zaman geçirmek, kafa dağıtmak vb. nedenlerle izlenmektedir. Bunun farkında olan televizyon endüstrisi, televizyon programlarını bu yönde izleyicilerin eğlenmesini ve bu yönde haz almalarını dikkate alarak televizyon programlarını üretmektedir (Postman, 2016: 112).

Günümüz toplumlarında televizyon popüler kültürün büyük besleyicisi ve dağıtıcısı haline gelmiştir. Tüm dünyada televizyonun çok önemli derece benimsenmiş olması popüler kültürde gerçek anlamını bulmuş ve hızla gelişme göstermiştir. Aynı zamanda televizyonun bu kadar izleniyor olması, geleneksel kültürün yerini medyatik bir kültür almış ve popüler kültür günlük hayatın vazgeçilmezi haline gelmiştir. Bu durumda içinde yaşadığımız toplumda, başta

çocuklar ve gençler olmak üzere toplumdaki bireyler artık popüler kültür ürünlerini tükettikleri kadar kendilerini anlamlı ve mutlu bulmaktadırlar.

3.4.4. Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film

Televizyon, herhangi bir olaya veya olguya ilişkin görüntü ve sesin birlikte iletilmesi ve aynı zamanda iki boyutlu sesli ve renkli olarak izlenmesine olanak sağlayan bir sistem olarak görülmektedir. Bu olanaklar sayesinde televizyonun en önemli özelliği olan göze ve kulağa aynı anda hitap eden bir iletişim sistemi olarak görülmesini sağlamaktadır (Güler, 1992: 110).

Günümüz toplumlarında, popüler kültür toplumdan topluma farklılık gösterse de son yıllarda kitle iletişim araçlarının toplumun her yerine yayılması ile birlikte popüler kültür ürünleri ile tek tipleşen bir çocukluk oluşturulmaya başlanıldığı görülmektedir. Yaşanan bu süreçte toplumda çocukları en çok etkisi altına alan ve en yaygın kitle iletişim aracı olarak görülen televizyondur. Çünkü toplum içinde televizyon işlevini anlamayı sağlayacak okuma ve yazma bilmeyi aynı zamanda herhangi bir şekilde eğitim gerektirmez. Bu anlamda televizyon izlemek basittir ve televizyon karşısında herkes eşit konuma sahiptir (Postman, 2016: 103).

İçinde yaşadığımız çağda çocuklar “ekran çocuğu” olarak adlandırılmaktadırlar. Çocuklar evde oldukları zaman içinde çok uzun süre televizyon karşısında zaman geçirebilmektedirler. Böylelikle televizyon karşısında uzun zaman geçiren çocuklar giderek daha çok savunmasız kalmaktadır. Bu süre zarfında çocuklar televizyon tarafından kurgulanan mesajlar ile belli davranış kalıplarına ve bazı tüketim alışkanlıklarının dayatılmasına maruz kalmaktadırlar (Sungur, 2008: 171).

İzleme süresi artıka etkilenme oranı da artmaktadır. Çocuklara yönelik kanal sayısının ve program içeriklerinin artmasıyla beraber çocukları hedefleyen endüstri sektörlerinin çocuklar için oluşturdukları gündelik yaşam süreçlerinin aileler tarafından doğal ve zararsız görülmesine sebep olmuştur. Bu durum da televizyonun çocuklar için bir bakıcıya dönüşmesiyle çocukları çok uzun süre televizyona bağlanmalarına neden olabilmektedir (Seçkin, 2011: 243). Doğdukları andan itibaren çocuklar içinde yaşadıkları toplumda gördükleri ve duyduklarıyla anlamaya

çalışmaktadırlar. Küçük yaşlardan itibaren çok uzun süre televizyonla yalnız bırakılan çocuk zamanla neyi, nasıl ve niçin seyredeceğinin farkına varamadan televizyonun bağımlısı olmakta ve televizyonun gösterdiği her şeyi izlemektedir (Şirin, 2015: 46).

1995 yılında Amerikan Pediatri Akademisinin yaptığı araştırmalara göre televizyona aşırı derecede maruz kalan çocuklarda; cümle kurma, konuşma, heceleme, jest ve mimikler gibi fonksiyonların gelişiminde gecikmeler ya da yetersizlikler görülmüştür. Yine, konuşmayı öğrenmeden televizyonu uzun zaman seyreden çocukların okumayı öğrenmek için fazla çabalamadıkları ve zihinsel imgelemelerinin yaratıcılığının azalmakta olduğu belirtilmiştir (Ertürk, 2011: 60). Çocuk çok uzun süre televizyon izlediği zaman soru soramamakta ve kendini yeterince ifade edememektedir. Televizyon çoğu zaman çocuğun, düşünme, anlama, sorgulama ve yorumlama becerilerini köreltmektedir (Ünal ve Durualp, 2012: 95).

Dünyayı tanımak ve anlamak için uzun süre televizyon izleyen çocuklar gerçek dünyanın televizyonda olduğu gibi yaşandığını zannetmeye başlamaktadır. Bu şekilde çevresine ilgisi azalan çocuk sosyal iletişime girmemekte, cansız nesnelerle daha fazla zaman geçirmekte, zamanla toplumsal faaliyetlerden uzaklaşmaktadır (Şirin, 2015: 136).

Televizyon karşısında uzun süre zaman geçiren çocuk, hareketsizleşmesi, fiziksel aktivitelerinin azalmasıyla hazır gıda tüketimi artarak obezite riskini artırmaktadır (Büyükbaykal, 2007: 37). Çizgi filmler ilk bakışta zararsız görünse de istenmeyen etkileri de vardır. Gerçek dünya ile kurmaca dünyayı ayırt edemeyen çocuğun uzun süre çizgi filmleri izlemesi çocuğu zamanla çoğu şeye karşı duyarsızlaşmasına neden olabilmektedir (Yağlı, 2013: 710).

Televizyon, çocukların hayatlarında bu kadar önemli yeri ve etkileri olan ve en güçlü popüler kültür yayma aracı olarak görülen televizyon çocukların yaşadıkları zamanı anlamadan geçirmelerine, çocukluklarını yok etmekte ve aynı zamanda reklamlarla çocukları sorumsuz tüketici olmaya yönlendirmektedir (İnal, 2009: 43). Çizgi filmlerin oyuncaktan neyresim takımına kadar her yerde ürünlerinin bulunması

çizgi film karakterlerini tüketim nesnesi haline çevirmekte ve bu yolla çocukları popüler kültür çerçevesinde tüketici olmaya yönlendirmektedir (Karaman, 2010: 72).

3.5. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ile ilgili tanımlar oldukça fazladır. Cinsiyet, kişilerin doğuştan getirdiği sonradan değiştirilemeyen, biyolojik yapılarına göre ayırt edilmesi yani, erkek ya da kadın olmanın biyolojik yönünü belirlerken; toplumsal cinsiyet, toplumun bireylere yüklediği kadın ve erkekte görmek istediği cinsiyet olarak ifade edilir. Toplum içinde, kadın ve erkeğin toplumsal rollerini, fiziksel olarak bedenini toplumsal rollere uyarlarken, bedenine ilişkin farklı roller, davranışlar ve sorumluluklar atfedilmiştir. Kadınlık ve erkeklik olgusu toplumda sadece biyolojik olarak erilliği ve dişiliği tanımlayan farklılıklar değildir (Sancar, 2011: 176).

Kadınlık ve erkeklik olgusu farklı toplumsal bağlamlarda farklı anlamlar kazanabildiğinden dolayı “biyolojik cinsiyet” in tam tanımı yapılamamaktadır. İngilizcede cinsiyetin, toplumsal ve sosyo kültürel anlamını karşılayan “gender” sözcüğüne karşılık gelmektedir. Türkçede ise aynı anlama gelen ayrı bir sözcük olmadığından dolayı toplumdaki akademisyenler, “toplumsal cinsiyet” ifadesini kullanmışlardır (Sancar, 2011: 176).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak tanımlanan cinsiyetten farklı olarak, kadınlık ve erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını olarak ifade edilirken, bireylerin yaşadıkları toplumlarda erkek ile kadını birbirinden ayırt etme biçimini, toplumun kadın ve erkeğe yüklediği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2011: 4). Her toplumda kadın ve erkeklere farklı roller, nitelikler yüklenerek onları farklı bir biçimde değerlendirme yapmaktadırlar. Doğdukları andan itibaren kız ve erkek çocuklara o toplumun tüm sosyal ve kültürel değerleri ve toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini ifade eden davranışların “paket halinde yüklenmesi” aslında, o toplumdaki toplumsal cinsiyet rollerinin benimsetilmesi olarak görülmektedir (Bhasin, 2003: 5).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını ilk olarak sosyoloji dünyasına kazandırıp, bu alanla ilgili oldukça kapsamlı çalışmaların öncülüğünü yapan ilk kişi

psikiyatrist Robert Stoller'dır. Robert Stoller, 1968 yılında Amerika'da *Sex and Gender* (Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet) kitabını çıkarmıştır (Maruani, 2011: 794). Stoller, ilk olarak cinsiyetin, toplumsal cinsiyetten farklı bir anlama karşılık geldiğini ortaya koymuştur (İmançer, 2006: 1). Zaman içinde bu iki kavramın çok sık kullanılmasıyla beraber, Ann Oakle, cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti farklı tanımlamıştır. Oakley'e göre, cinsiyet, biyolojik olarak kadın ve erkek arasındaki ayrımı ifade ederken, toplumsal cinsiyet kadınlığın ve erkekliğin toplumsal olarak ifade edilmesidir (Marshall, 1998: 98).

Zaman içinde yapılan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet adına yapılan çalışmaları feminist kuramcılar yetersiz bularak "cinsiyet" kavramının sadece biyolojik farklılıkları ifade etmediğini bundan dolayı kadın ile erkeğin arasındaki farklılıkları toplumsal olarak ifade edebilmek için "toplumsal cinsiyet" kavramını kullanmaya başlamışlardır (Sancar, 2011: 176).

Toplumsal cinsiyetin, kültürel ve toplumsal bir nitelik olduğunun zaman içinde farklı yerlerde ve farklı toplumsal gruplar arasında değişmeye devam etmesi olarak görülmektedir (Bhasin, 2003: 4). Toplumsal cinsiyet, cinsiyetten farklı olarak sosyo-kültürelidir. Toplum içinde bireylerin eril ve dişil olarak sınıflandırmasına işaret eder. Bireylerin erkek ya da kadın olduğu biyolojik olarak ifade ettiğimiz biyolojik olarak anlaşılırken, eril ya da dişil olması aynı şekilde anlaşılmaz. Çünkü eril ve dişilik özellikleri sosyo-kültürel özelliklerdir, yere, zamana ve toplumdan topluma göre değişiklik göstermektedir (Bhasin, 2003: 5).

Toplum içinde erkek ve kadınlar farklı statülere sahip olabilmektedirler. Bu statüler genellikle toplum tarafından belirlendiği için insan yapımıdır. Bazı toplumlarda kadınları erkeklere göre ikincil olarak sayılmaları da aslında toplumsal cinsiyet tarafından belirlenmektedir. Toplum içinde çoğu zaman kadınlar, erkeklerden daha az hakka sahip olarak görülürken, erkeklerden daha uzun süre çalışmalarına rağmen yaptığı işlerde erkeklerinde göre daha az değer verilir (Bhasin, 2003: 5).

3.5.1. Cinsiyet Kimliğinin Kazanılması

Çocuk doğduğu andan itibaren, içinde bulunduğu toplum ve aile fertleri tarafından toplum tarafından belirlenen toplumsal cinsiyet rollerine göre yetiştirilmeye başlanır. Toplum içinde bebeğin cinsiyeti belirlendiği andan itibaren, bebeğe alınacak kıyafetler, oyuncaklar da cinsiyetine göre belirlenir. Toplumsal cinsiyete göre doğacak bebek kız ise, pembe-kırmızı gibi renkler tercih edilirken, erkek bebek mavi renkte tercih edilmektedir. Dişiliğe özgü olduğu düşünülen renkte kıyafetler, oyuncak bebekler kız çocuklarına alınırken, mavi renkte kıyafetler, araba ve savaşçı gibi erkek cinsiyetine özgü olduğu düşünülen oyuncaklar da erkek çocukları için alınır. Erkek çocuklar genellikle kız çocuklarına göre daha dayanıklı, asi ve dışa dönük olduğu, kızlar ise daha içe dönük, ağırbaşlı, söz dinleyen olmaya teşvik edildiği ifade edilmektedir.

Toplumda yaşayan insanların kendilerini tanımlaması, sınıflandırması vb. şekilde kendilerini toplum içinde koydukları yer aslında bireyin ben kimim sorusuna verdiği yanıt aslında kimliğidir. Cinsiyet kimliği kişinin biyolojik olarak erkek ya da kadın olarak tanımlanmasıdır. Bireyler kendileri için belirlenmiş olan kadın ve erkek olma kimliklerini kabullenir ve bu kimliklere uygun olarak hayatlarını şekillendirmeye çalışırlar. Bazen toplumda her bireyin kendileri için belirlenen kimlik doğrultusunda hareket etmediği ve kendi cinsiyeti dışında çeşitli sapmalar görülmektedir. Örneğin, toplumun beklentisi dışına çıkmış olan transseksüeller biyolojik cinsiyetlerini kabul etmeyip psikolojik olarak ve yaşam tarzı olarak diğer cinsiyeti benimsemektedirler (Dökmen, 2006: 15).

Doğdukları anda bebekler cinsiyetlerini öğrenmeleri bilinçsizdir. Zaman içinde çocuklar kendilerine kız ya da erkek olarak bir dizi hareketler neticesinde kendilerine hitap edilme şekilleriyle cinsiyetlerini öğrenmeye başlarlar. Çocukların etrafta gördükleri oyuncaklar, resimli kitaplar vb. araçlarla eril ve dişil olma farklılıkları vurgulanma eğilimindedir. Erkek çocuklar için tercih edilen oyuncaklar da aslan, kaplan gibi güçlü olan oyuncaklar iken, kız çocuklar için yavru kedi, tavşanın daha uygun olduğu düşünülür (Giddens, 2008: 209).

3.5.2. Toplumsal Cinsiyet Roller

Rol, bireylerin belli bir yapı içerisinde belirli kalıplara göre hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. Toplumda bireylere farklı roller öğretilir ve sosyo-kültürel yapı içerisinde bireyler bu rollere uygun yaşamları beklenmektedir. Bu toplumsal cinsiyet rolleri bebeklikten öğretilmeye başlanmaktadır. Çocuklar kendilerini daha tanıyamadan toplum tarafından bir dizi sözle kadınsallık ve erkeklik rolleri ifade edilmeye başlanmaktadır (Giddens, 2000: 100).

İçinde yaşadığımız toplumda erkeği ve kadını birbirinden ayıran, toplumdaki bireyleri yönlendiren ve denetleyen belli başlı sosyo-kültürel değerler bulunmaktadır. Toplum içinde bu değerler kadın ve erkeğin nasıl davranması gerektiğini toplum içinde hangi sorumlulukları almaları gerektiğini belirten rollerdir. Bu roller ise, toplumsal cinsiyet rolleri olarak adlandırdığımız, toplumun bireylere tanımladığı ve bireylerin yerine getirmesini beklediği birtakım beklentiler olarak tanımlanabilir (Terzioğlu ve Taşkın, 2008: 63). İnsanlar kız veya erkek cinsiyetiyle doğar fakat yetiştirilirken, toplumdaki sosyalleşme sürecinde o toplumun bireyden beklediği toplumsal cinsiyetlerine özgü beklediği roller neticesinde eril veya dişil rolleri öğrenerek büyürler (Terzioğlu ve Taşkın, 2008: 63).

Toplumda kadın ve erkekler için belli başlı toplumsal cinsiyet rolleri belirlenmiş ve kadın ile erkeğin bu rollere uygun davranması beklenmektedir. Erkekler için toplumda kalıplaşmış yargılar arasında; “erkekler ağlamaz, bozulmaz makinelerdir, güçlüdürler, erkek dediğin çapkın olur vb.” bulunur. Kadınlarla ilgili kalıp yargılar arasında ise; “saçı uzun aklı kısa, eksik etek, olarak nitelendirilirken ve okumasa da olur, kadının esas görevi anneliktir ve kadın ailenin namusudur vb.” sayılabilir ve bu kalıp yargılar toplum tarafından benimsetilmeye çalışılmaktadır (Akın, 2007: 2).

3.5.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yaşadığımız toplum içinde toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı biyolojik değil, daha çok sosyo-kültürel ayrımdan kaynaklanmaktadır. Böyle bir ortamda bireyler kendi kapasitelerinin farkına varamayıp, cinsiyetler arasında eşitliğin sağlanması imkânsız hale

gelmektedir. Cinsiyetler arasında eşitliğin sağlanabilmesi için tüm bireylere, cinsiyetlerine bağlı olmaksızın herkesin kendi kapasitelerini fark edebilmeleri ve böylelikle kendi iradeleriyle karar verebilmeleri için eşit hakların sağlanması gerekmektedir. Fakat toplum içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam ettikçe, cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanması imkânsız hale gelmektedir.

Toplumsal cinsiyette eşitlik, toplum içindeki bireylerin fırsatlardan eşit olarak yararlanabilmesi, erkek ve kadının toplumda var olan kaynakların kullanılmasında ve hizmetleri elde etmesinde bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılmaması olarak ifade edilmektedir (Akın, 2007: 2). Toplumsal cinsiyet eşitliği meselesi ne kadınların erkeklere karşı tartışması, ne de erkeklerin kadınlara karşı bir çatışmadır. Toplumsal cinsiyet eşitlik çatışması, cinsiyet eşitliğine inanan ve toplumda eşitlik isteyen kadınlar ile erkek egemenliğini sürdürmek isteyenler erkekler arasındaki çatışmadır (Bhasin, 2003: 66).

3.5.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Toplum içinde, kalıp yargılar kadın ve erkeğe karşı önyargıların bir kısmını oluşturmaktadır. Bu kalıp yargılar toplumda kadın ve erkek eşitsizliğine neden olan önyargılardan biridir. Toplumda oluşturulan bu kalıp yargılar zamanla önyargılara, önyargılarda ayrımcılığa neden olur. Toplamdaki ayrımcılık ise, bu geliştirilen önyargı ve kalıp yargıların davranışa dönüşmüş halidir. Bu kalıp yargılar dünyanın çeşitli kültürlerinde de benzerlik göstermektedir. Örneğin dünyanın çoğu kültüründe bir kadından eviyle, eşiyle ve çocuklarıyla ilgilenmesi, sessiz, sabırlı, anlayışlı, fedakâr olmaları beklenirken; erkeklerden ise, ailenin geçimini sağlamaları, güç gerektiren işleri yapması, cesur olması, sert bir yapıda olması beklenmektedir.

Toplum tarafından kadın ve erkekte yapması beklenen bu yargılar içinde yaşanan toplumda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını oluşturmaktadır. Bu kalıp yargılar kadın ve erkeğin çalışma yaşantılarını, eğitimlerini, sosyal ilişkilerini vb. çoğu değerlerini etkilemektedir. Örneğin, kadın ve erkek aynı özelliklere sahip olduğu bir iş başvurusu durumunda erkekler, kadınlara göre daha olumlu değerlendirilmektedir. Çoğu zaman kadınlar için sadece belli başlı meslek alanları belirlenmiş, daha çok kadınsallık ve hizmet gerektiren işlerde çalışmaları uygun

görülmüştür. Öğretmenlik, hemşirelik, hosteslik gibi. Erkekler için ise daha çok güç, liderlik gerektiren işler uygun görülmüştür. Müdürlük, yöneticilik, mühendislik vb.

Toplumsal, kadın ve erkekte yapmalarını beklediği bu özellikler toplumsal cinsiyet kalıp yargıları olarak ifade edilmektedir. Toplum içinde toplumsal cinsiyet ayrımını en iyi şekilde ifade eden toplumda kullanılan kalıp yargılardır. Bireylerde toplumsal cinsiyet kavramı, toplum içindeki kalıp yargılarla yerleşir. Kullanılan bu kalıp yargılar bireyin davranışını, düşüncesini önemli ölçüde etkilemektedir. Kalıp yargılar bireyin sahip olduğu duygu, düşünce yapılarını oluşturmaktadır. İnsanlar çoğu zaman herhangi bir araştırmaya yapmadan, sorgulama yapmadan bu kalıp yargılara göre hareket ederler. Bu kalıp yargılar toplum tarafından öğretildiği için bireyler tarafından kolayca kabul edilip, uygulama hazır hale gelirler. Kalıp yargıların oluşmasında ve geliştirilmesinde ilk olarak aile daha sonra sosyal ortamlar, kitle iletişim araçları vb. ortamlar etkilidir (Dökmen, 2006: 98).

Güney Asya kültüründe birçok erkek çocuğun doğumu kutlanırken, bir kızın doğumu olduğunda yasa bürünülür. Böyle yerlerde erkek çocuklara karşı daha çok sevgi, daha iyi bakım yapılırken kız çocuklarında bu durum tam tersi olmaktadır. Çoğu kültürde erkek çocukları daha dayanıklı ve dışa dönük olmaya, kız çocukları ise, ağırbaşlı, çekingen ve eve bağlı olmaya teşvik edilir (Bhasin, 2003: 4). Fakat o toplumda bir kız çocuğunun bedeninde onu şort giymekten, bisiklete binmekten alıkoyan hiçbir şey olmadığı gibi, bir erkek çocuğun bedeninde de onu oyuncak bebeklerle oynamaktan, temizlik yapmaya yardımcı olmaktan alıkoyan hiçbir şey yoktur. Kız ve erkek arasında oluşturulan bu farklılıklar toplum tarafından oluşturulan toplumsal cinsiyet farklılıklarıdır (Bhasin, 2003: 4).

3.5.5. Toplumsal Cinsiyet Önyargıları

Bir gruba ya da belli kişilere karşı geliştirilen olumsuz durum önyargı olarak ifade edilmektedir. Önyargıların davranışlara dönüşmüş hali ayrımcılıktır. Toplum içinde kadın ve erkeğe karşı geliştirilen önyargılar çoğu zaman davranışsal kalıplar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet önyargılarından kadınlara yönelik olanlara baktığımız zaman, bir iş için ‘o kadın olduğu için bunu yapamaz’ ya da ‘kadınsa bu işi o beceremez’ gibi sözler söylenmektedir. Kullanılan bu sözler

toplum içinde önyargılar sonucu gelişir ve bu da toplumsal cinsiyet ayrımcılığına neden olmaktadır (Dökmen, 2006: 122).

3.5.6. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, erkeklerin egemen olduğu toplumlarda kadınlara yönelik olumsuz tutumların sonucunda, pek çok alanda olduğu gibi kadının ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda erkeğe göre daha düşük konumda görülmesi olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2006: 122). Çoğu zaman toplumsal cinsiyet ayrımcılığı için cinsiyetçilik terimi de kullanılmaktadır. Cinsiyetçilik ise; kadın-erkek cinsiyeti temelinde ayırım yapılması, birinin diğerinden üstün tutulması olarak ifade edilmektedir (Ecevit, 2011: 7).

Kadın ile erkek arasındaki farklılıkların abartılmasıyla birlikte erkeklik ile güç ve yüksek statünün birleştirmesiyle kadın sosyal güç açısından daha zayıf konuma itilmesi kadının toplumda ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır.

Toplumda kadına uygulanan cinsiyet ayrımcılığının iki boyutu vardır. İlki, kadını zayıf görerek onu korumaya yönelik, fiziksel ve duygusal yönlerden kadına sevgiye muhtaç bir varlık olarak algılanarak yapılan ayrımcılıktır. Örneğin, anne ve babalar çocuklarına bir iş verdikleri zaman eğer ki o iş fiziksel bir çaba gerektiriyorsa erkek çocuklarından yapmalarını isterler, aynı şekilde ev işleriyle mutfakla alakalı işlerde ise daha çok kız çocukları tarafından yapılması istenir. Cinsiyet ayrımcılığının diğer bir boyutu ise; kadını küçümseyerek yapılan ayrımcılıktır. Kadının burada erkeğe daha çok bağımlı olduğu düşünülür. Örneğin, toplumda çoğu yerde aileler evlilik çağındaki çocuklarından kız çocuklarının evlenmesini daha çok isterler çünkü kız çocukları için evde kaldı yakıştırmaları aileler açısından çok utanç verici bir durum olarak görülmektedir (Dökmen, 2006: 130).

Tüm bu durumlara bakınca toplum içinde yapılan bu ayrımcılık kadını, erkek karşısında güçsüz ve pasif bir konuma getirmiştir. Bu anlayış karşısında cinsiyet eşitliğinin sağlanması pek mümkün görünmemektedir. Bu durumda erkeklerin edinilmiş hakları karşısında kadınların haklarını kazanmak için mücadele etmek zorunda olduğunu göstermektedir.

3.5.7. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, toplum içinde kadınların ve erkeklerin ne yapması gerektiği hakkında toplum tarafından kadın ve erkeklere verilen rolleri, sorumlulukları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı olduğu için kız ve erkek çocuklara, kendilerinin tercihi veya sahip olduğu yeteneklere göre değil de toplumdaki cinsiyet rollerine göre farklı görev ve sorumluluklar verilmektedir. Toplumdaki bu sorumluluklar üç kategoriye ayrılmaktadır; üretim, üreme ve kamusal işlerdir.

- **Üretim:** Ticari mal ve hizmet karşılığında üretilen tüm tüketim etkinliklerini kapsar. Fabrikalar, tarlalar vb. yerlerde yapılan tüm işler üretim olarak adlandırılmaktadır. Bu tür işlerde kadınlar ve erkekler üretim çalışmalarında yer alsalarda toplumsal cinsiyet rollerine dayalı işbölümü burada da varlığını sürdürmektedir. Çünkü erkekler daha çok yüksek ücretli ve daha nitelikli işlerde çalışırken, kadınların üretim faaliyetleri ise evde yaptıkları işlerin uzantısı olarak görülmektedir. Örneğin, tarım sektöründe kadının üretici olarak çalışması ekonomik olarak bir değer ifade etmez. Bu işler kadının ev işlerinin devamı olarak görülmekte ve kadınların yaptığı üretim faaliyetlerine bundan dolayı daha az değer verildiği görülmektedir (Bhasin, 2003: 21).
- **Üreme:** Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün diğer bir alanı üremedir. Üreme de biyolojik üreme ve toplumsal üreme olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Biyolojik olarak ele aldığımız zaman, yeni bir insanın dünyaya gelmesi olarak ifade edilir. Toplumsal olarak baktığımız zaman ise, insanın yaşamını idame ettirebilmesi ve hayatta kalabilmesi için gerekli olan bakım ve beslenme etkinliklerini kapsar. Bu anlamda üreme, bireylerin topluda emeğinin üretilme faaliyetidir. Toplumda kadınların çoğunlukla yaptığı, çocukların bakımı, yemek pişirme, çamaşır yıkama, temizlik yapma gibi tüm işler insanların yaşamının sürdürülmesi için gerekli olsa da herhangi bir karşılığı yani hem iş olarak hem de ekonomik bir etkinlik olarak kabul edilmemektedir. Bu yüzden yapılan bu etkinlikler görünmez ve bunlara herhangi bir ücret ödenmez.

- **Kamusal:** Toplumsal yaşamı idare etmek ve organize etmek için gerekli tüm etkinlikleri kapsamaktadır. Kadın işleri ve erkek işleri olarak tanımlayan etkinlikleri ifade etmektedir (Bhasin, 2003: 22).

3.5.8. Yiyecekleri Toplumsal Cinsiyetlemek

Toplum içinde kültürel anlamda inşa edilmiş dişilik ve erillikler söz konusudur. Kişinin giyim tarzı, ideal beden ölçülerine sahip olmak istemesi de bu inşanın bir ürünü olarak görülmektedir. Belli bir kültürde kadına ilişkilendirilen ve kadına atfedilen davranışlar dişilik olarak ifade edilirken, aynı durum ve beklentiler erkeklerde erillik kavramı ile ifade edilmektedir (Beşirli, 2012: 23).

İnsanın içine doğduğu kültür ile bütünleşmesi, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması ve bu süreçte insanın da bu kültürün bir unsuru haline gelmesi toplumsallaşma sürecini ifade etmektedir (Beşirli, 2013: 54). Toplumsallaşma süreci hayatın başlangıcından başlayarak yaşamın sonuna kadar devam eden bir öğrenme sürecini kapsamaktadır (Beşirli, 2013: 60).

Toplumun çoğu kesiminde olduğu gibi erkeklik ve kadınsallık özellikleri birçok kültürde yiyeceklerin de eril ve dişil olarak sınıflandırılmasına neden olmuştur. Ataerkil toplumlarda güçlü olarak kabul edilen yiyecekler erilliği temsil ederken, zayıf yiyecekler de dişiliği temsil etmektedir. Bundan dolayı et ve ete dayalı tüm ürünlerde erillik ön plana çıkarken; sebze ve meyvelerde gibi yiyeceklerde ise daha çok dişil besinler kategorisinde değerlendirilir (Beşirli, 2012: 23).

3.5.9. Masallarda Toplumsal Cinsiyet

Masallar, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı kız ve erkek çocuklarından toplum içinde yapması beklenen davranışlara yönelik olarak, geleneksel bir tutum benimsemektedirler. Bu tutumu erken yaşlarda masallar aracılığıyla aktararak ”prens bir gün gelecek ” düşüncesiyle, yoksul bir aileden gelen genç bir kızın talih ve servet düşleyebileceği şeklinde aktararak hayatını buna odaklı yaşaması olarak algılanmaktadır (Giddens, 2008: 210).

Masallar, kişinin arzu ve korkuların açıklanmasında da temkin açısından ayrıcalıklı bir işleve sahip olmakta ve toplum içinde kültürün değerleri ile işbirliği

yapmaktadır. Örneğin, masallardaki iyi kadın rollerine baktığımız zaman genellikle bu iyi kadın rollerindekiler zor durumda olduğu aktarılır ve bu durumda toplum kadının mağdur olanını toplum içinde yücelttiği için, masallardaki iyi kadın rolündekiler de genellikle yardıma muhtaç bir rollerde gösterilir. Yapılan haksızlık karşısında kadın ne kadar fedakârlık ve sabırla karşılarsa, bu kadınların verdiği tepkiler diğerlerinin verdiği tepkiler bakımından avantajlı kılar (Sezer, 2010: 17). Masalarda kadınların cinler, ejderhalar ve kötü yürekli üvey analar tarafından hapsedilmesi, erkekteki kahraman olma arzusunu ortaya çıkarır (Sezer, 2010: 18).

Masalarda erkeğin temel değerlilik ölçütü olarak görülen kahramanlık ve bu kahramanlığın ödülü olarak gösterilen ise kadın ve sosyal statünün yükselişidir. Masallardaki kahraman, genellikle hikâyenin sonunda masaldaki diğer erkekleri doğrudan ya da mecazi anlamda öldürerek toplumda iktidara sahip olur. Aynı zamanda masaldaki asi ve zor görülen kızların yumuşak huylu olmasını sağlar. Masaldaki kadın kahramanın macerası evlilikle birlikte son bularak toplumdaki rutin kadın tiplmesi olarak gösterilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirli şekillerde aktarımı, toplumsal örüntüye uyumlu olarak tasarlanmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ölçütlerine uyan kahramanlar masalın sonunda ödül olarak görülen serveti, güzelliği, iktidarı, evlilikle bağlantılı olarak alır (Sezer, 2010: 20).

Toplumda aktarılan masalarda, hikâyelerde ve oynan oyunlarda kız çocuğuna kalmanın, erkek çocuğuna ise gitmenin simgelerini aşılar. Erkek çocuk genellikle kılıçla, arabayla, atla ve sapanla macera alıştırmaları yaparken; kız çocukları bebekle evcilik oynaması, mutfak eşyaları ile oyununu sürdürür. Aynı zamanda çocukluktan itibaren aktarılan anne ve babanın yaşlılık dönemine dair sorumlulukları kız çocukları için duygusal destek ve ev işleri iken erkek çocuklar içinse ekonomik yardım olarak görülmektedir (Sezer, 2010: 37).

3.5.10. Sınıf Ayrımında Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal bir grup olarak kabul edilen aile, toplumsal yaşam biçimlerin oluşunda kullanılan öğeleri temellendirmesi bakımından duygusal bir dolgunluk sağladığından değerli bir işleve sahiptir. Toplumdaki cinsiyet eşitsizliklerin yol açtığı sınıf ayrımı kökenleri çok uzun süre öncelere dayanmakla birlikte aslında ilk olarak

toplumda sosyalleşme sürecinde aile yapılarında ortaya çıkmaktadır. Aile, sosyal ve kültürel işlevlerinin yanında, biyolojik bakımdan da, toplumun enerji kaynağını oluşturan bir kurum olarak yerini korumaktadır (Akyüz, 2008: 115).

Aile yaşamı, toplumda belli normların oluşturduğu bir düzene sahiptir. Aile içerisinde yaşamını sürdüren birey, yüklenmiş olduğu çeşitli rol ve elde ettiği statüler aracılığıyla bu toplumun temel bir ögesi durumuna gelmiş olmaktadır (Akyüz, 2008: 126).

Toplumda var olan cinsiyet eşitsizliklerinin köklerine baktığımız zaman tarihsel olarak sınıf sistemlerinden çok daha öncesine dayanmaktadır. İlk insanların olduğu ve sınıf ayrımının olmadığı dönemlerde avcılık, toplayıcılık yapan toplumlarda bile erkekler kadınlardan önde gelmektedir (Ünal, 2011: 119).

Frank Parkin'in tabakalaşma üzerine yaptığı bir çalışmada, toplumda kadının erkeğe kıyasla, istihdam fırsatlarında, mülkiyet sahipliğinde, gelir durumunda vb. pek çok toplumun değişik alanlarında dezavantajı vardır. Toplumdaki eşitsizlikler çoğunlukla, tabakalaşmanın bileşenleri olarak görülmezler. Çünkü kadınlar için toplumsal ve ekonomik kazançların dağılımı öncelikle ailenin başındaki erkek tarafından belirlenmektedir (Ünal, 2011: 119).

Durkheim, kadınların ve erkeklerin farklı kişisel özelliklere sahip olduğunu aynı zamanda kimlikleri, zevkleri ve eğilimleri birbirinden farklı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü ona göre kadınlar erkeklere göre daha az sosyalleşmişler ve erkekler yapısı gereği doğaya daha yakındırlar. Marx açısından, sınıf ayrımında erkek ve kadın arasındaki güç ve statü farklılıkları esasen sınıf bölünmelerine neden olur. Marx'a göre, ilk yaşayan insan toplumlarına baktığımızda bu toplumlarda toplumsal cinsiyet ve sınıf farklılıkları olmadığı görülmektedir. Erkeklerin toplumda kadın üzerindeki güçleri zamanla yani sınıf bölünmeleri oluştuktan sonra meydana geldi. Sınıf bölünmeleriyle beraber evlilik kurumu aracılığıyla kadın ve erkeklerin sahip oldukları özel mülkün bir biçimi haline geldiler. Ne zaman ki toplumdaki sınıf farklılıklarının üstesinden geldiğinde toplumda yaşayan kadınlar, erkeklere olan esaretlerinden kurtulacaklardır (Giddens, 2008: 147).

3.6. Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Yapılan Araştırmalar

3.6.1. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Thompson 1995 yılında yaptığı araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili çizgi filmlerden ne öğrendikleri ve bu çizgi filmlerin çocukların dünya bakışını ne açıdan değiştirdiği ve etkilediği incelenmiştir. Üç farklı konumdan, yaşları dört ile dokuz arasında olan toplamda 89 çocuk örneklem grubuna seçilmiştir. Çocuklarla yapılan görüşmeler ortalama 4 – 10 dakika arası sürmüştür. Araştırma sonucunda çocukların davranışlarını seçerken kadın karakterlerden çok erkek karakterlerin özelliklerinin seçildiği gözlenmiştir. Hem erkek çocuklar hem de kız çocuklar çizgi filmlerde erkek karakterlerin daha aktif ve güçlü olduklarını ve kadın karakterlerin ise daha basmakalıp karakterlerde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca anneleri dışarda çalışan çocukların erkek karakterleri daha az klişe karakterler olarak tanımlamışlardır (Thompson, 1995).

Thompson 1997 yılında yaptığı araştırmada ise 1970 yıllarında çizgi filmler ele alınarak bu çizgi filmlerde cinsiyetlerin temsili üzerinde yapılmış olan bir araştırmanın güncel zamana göre tekrarlanması olmuştur. Bu araştırma 41 farklı çizgi film ve 175 bölüm üzerinden inceleme yapılmıştır. Araştırmada karakterlerin özellikleri, rolleri, kadın erkek karakter sayıları ve bunların yıllar içerisinde ne denli değiştiği ele alınmıştır. Kadın karakterler ve erkek karakterler arasında göze çarpan farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Kadın ve erkek karakterler klişe olarak değerlendirilmiştir. Kadın karakterlere göre erkek karakterlere daha fazla önem verildiği söylenmektedir. Çizgi filmlerde erkek karakterlere daha çok yer verildiğini, Önemli karakterlerin birçoğunun erkek rollerde olduğunu, erkek karakterlerin kadın karakterlere göre daha önemli ölçüde daha fazla konuştukları tespit edilerek karakterler arasında eşitsizlik olduğu söylenmiştir. Araştırmada 1980 sonrası çizgi filmlere de yer verilmiştir. 1980 sonrasında bahsedilen durumun değiştiği gözlemlenmiştir. 1980 öncesi ve sonrası olarak çizgi filmler karşılaştırıldığında dişi karakterlerdeki basmakalıp kişilikler daha aza indirilmiş ve dişi karakterler önemli değişikliklere uğramıştır. Araştırmanın sonucu yapılan değişikliklerde toplumsal olarak yapılan değişimin sebep olduğu gözlemlenmiştir (Thompson, 1997).

Jaggi 2015 yılında yaptığı araştırmada çocuklar tarafından derecelendirilerek seçilmiş olan en popüler dört çizgi film ele alınmıştır. Bu çizgi filmlerdeki karakterlerin toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet klişeleri ve bu klişelerin nasıl üretildiği ve bu rollerin nasıl empoze edildiği incelenmiştir. Veriler yorumlanırken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları sonucunda hikâye, çizgi film ve diğer medya araçlarında kamusal alanda daha çok erkeklerin yer aldığı, kadınların ise daha çok ev işleri ile ilgilendikleri gözlenmiştir. Cinsiyet konusu söylemlerine vurgu yaparak kadın karakterlerden ziyade erkek karakterlerin daha bakın rollerde olduğu tespit edilmiştir. Kadınlarla kıyaslandığında erkeklerin daha üst statüler elde ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Jaggi, 2015).

Lefebvre 2016 yılında yaptığı bir araştırmada Paw Patrol adlı çizgi filmi incelemiştir. Ele alınan çizgi filmi incelerken cinsiyet ayrımcılığı ve çocukların beklentileri üzerindeki oluşumu incelenmiştir. Araştırmada bahsi geçen çizgi filmdeki cinsiyet rolleri tanımı çocukların beklentilerini etkilemektedir. Çocukların ilişkilerinden büyüdülerinde ne olmak istediklerine kadar birçok beklentisi çizgi filmlerden etkilenmektedir. Araştırmada Paw Patrol çizgi filmi ve son dönemde yayınlanan birçok çizgi filmin ataerkil fikirler barındırıldığı gözlemlenmiştir. Bu durumun erkeklerin ve kızların meslekleri ile davranışlarını etkilediğini savunmaktadır. Çizgi filmlerde ve hikâyelerde lider karakterlerin, sorun çözen ve karar alan karakterlerin erkek karakterler olduğu gözlenmiştir. Bu durumun aksine kadın karakterlerin ise yardımcı karakterler olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da bu güne kadar var olan cinsiyet eşitsizliğin ve toplumsal eşitsizliğin sürdüğünü göstermektedir (Lefebvre, 2016).

Magotra ve Kaur 2018 yılında yaptıkları araştırmada görsel ve işitsel medyayı ele almışlardır. Çizgi filmlerdeki cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet olgusunu analizlerle ortaya çıkarmışlardır. Bu durumun sosyal bir sorun olduğu ileri sürülmüştür. Çalışma sonucunda cinsiyet olgusunda tarafsızlığın olması gerektiği ve çizgi filmlerin amaçlarının bir erkek veya bir kadın yetiştirmek yerine aslında insan yetiştirmek olması gerektiği vurgulanmaktadır (Morgata ve Kaur, 2018).

Wiersma 2000 yılında yaptığı araştırmada TV programları, reklam, resimli kitap, masal, çizgi film ve edebiyatta toplumsal cinsiyet il ilgili iletiler ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında Disney'in uzun bir filmi seçilmiştir. Seçilen Walt Disney'in filminde toplumsal cinsiyet temaları nitel yöntem aracılığı ile toplumsal cinsiyet rollerinin betimlemesi yapılmıştır. Araştırmada yedi cüceler çizgi filmi(1937) ile oyuncak hikâyesi (1995) çizgi filmleri karşılaştırıldığında oyuncak hikâyesinde basmakalıpların daha az olduğu gözlemlenmiştir. Disney filmlerine gelecekte yapılacak olan araştırmalar için bilgilendirici bir tartışma kısmı ile tez sonuçlandırılmıştır (Wiersma, 2000).

3.6.2. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Uluyağcı ve Yılmaz çocuklara ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarına yansımaları araştırmıştır. Yapılan bu araştırmada toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarında nasıl yansıtıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırma yapılırken 2004 ve 2005 yıllarından reklamlar seçilmiştir. Çocukların toplumsal cinsiyet ile ilgili özellikleri incelenirken bazı reklamlar seçilmiş ve bu reklamların seçilme yöntemi amaçlı örnekleme olarak belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara nasıl aktarıldığı, reklam dili ve reklam görüntüleri çerçevesinde ele alınmıştır. Cinsiyetlere ilişkin hem görsel hem işitsel imgelerin çocuklar üzerinde nasıl kullanıldığı incelemeye alınmıştır. Çalışmanın araştırılan reklamları 2004-2005 yılları arasındaki televizyon reklamlarından seçilmiş ve seçilen reklamlarda kadın ve erkek rollerinin baskın olduğu reklamlar seçilmeye özen gösterilmiştir. Daha sonra seçilen reklamların kadın erkek rollerinin çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırma dâhilinde 2004-2005 yılları arasında toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan reklamlar Evy baby(2004) ve Domestos, Minarella, Pedo (2005) reklamlarına ulaşılmış olup araştırmaya dâhil edilmesine karar verilmiştir. Çalışmanın evrenini tam olarak bu dört reklam oluşturmaktadır. İçerik çözümlemesi yöntemi kullanılarak araştırma yapılmıştır. Bu reklamlarda hem toplumsal cinsiyet hem de kadın, erkek rolleri incelenmiştir. Roller incelenirken öncelikle açık özellikler daha sonra ise açık olmayan özelliklere vurgu yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda incelenen reklamlarda kız ve erkek çocuklar incelenmiş ve toplumda baskın rolün erkeklik rolü olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen dört reklamın her birinde erkekliğe yönelik kalıp yargılara rastlanmıştır. Televizyon reklamları aracılığıyla bu kalıp yargılar geliştirilmekte, yansıtılmakta ve pekiştirilmektedir.

Araştırmacılar, erkeklerin belli rollerinin kültürümüze yerleştirilmeye yönelik bir çabalar olduğu yargısına varmışlardır (Uluyağcı ve Yılmaz, 2007).

Özdemir tarafından 2010 yılında yapılan ve Türkiye’deki reklamlarda toplumsal cinsiyetin sunumunu inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Örneklem grup olarak araştırmada Ankara’da bir üniversitede okuyan öğrenciler seçilmiştir. Gruba bir anket uygulanmıştır. Anket öğrenci grubuna 3 Mayıs 2010’da uygulanmıştır. Anket verileri makaledeki fikirleri desteklemek maksadı ile kullanılmıştır. Araştırma sonucunda reklamlar incelenmiş ve bahsi geçen reklamlarda kadın, erkek ve birçok farklı durum incelemeye alınmıştır. Reklamcılık sektöründe erkek karakterlerin baskın olduğundan bahsedilerek, kadının iş hayatına atılmasıyla, öncelikle geleneksel rolleri öne çıkarılarak kadının cinselliğinden faydalanılarak kadınlar iş hayatında gösterilmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Reklamlarda kadın ve erkeklerin beraber görüldüğü reklamlar olduğu gibi, sadece kadınların veya sadece erkeklerin oynadığı reklamlar da tespit edilmiştir (Özdemir, 2010).

Güder yaptığı araştırmada çocuklarımızın toplumsal cinsiyet algılarını incelemiştir. Araştırmanın asıl amacı okul öncesi döneminde bulunan çocukların toplumsal cinsiyet algılarını betimlemektir. Belirlenen amaç kapsamında çocuklarımızın toplumsal cinsiyet algıları incelenirken, aynı zamanda annelerin de algıları dikkate alınmıştır. Annelerin algıları göz önünde bulundurularak annelerin çocukları üzerinde toplumsal cinsiyete yönelik sahip oldukları rol de incelenmiştir. Bu sayede aile yapılarının çocuklar üzerindeki toplumsal cinsiyet algılarına olan etkileri de incelenmiş olmuştur. Görüşme formları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çocuklarla görüşme, gözlem ve etkinlikler yapılmıştır. Hem anneler hem de anneannelerle görüşmeler yapılmıştır. Tüm veriler 13 Ocak ve 14 Mart 2014 sürecinde toplanmıştır.

Uygulanan etkinliklerde sadece çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarını ortaya çıkaracak etkinlikler planlanmıştır. Çocukların algılarına herhangi bir müdahalede bulunulmamasına özen gösterilmiştir. Araştırma soruları kapsamında sahip olunan bilgilere dayanarak çocukların renk seçimlerinde, giysi seçimlerine, oyun ve oyuncak tercihlerinde toplumsal cinsiyete dayalı seçimler yapıldığı gözlenmiştir. Özellikle oyun ve oyuncak tercihleri gibi durumlarda ebeveynlerin,

karşı cinsten kardeşi olma ve akranlarının görüşlerini önemseydiği tespit edilmiştir (Güder, 2014).

Aytekin 2015 yılında yaptığı araştırmada Ankara ilinde bulunan 24 Kasım İlkokulu, Özdemir Gürocak İlkokulu ve Sibel İsmet Çatık Ortaokullarının anasınıfları örnekleme kapsamında çalışmıştır. Çocuk oyun ve oyuncaklarının toplumsal cinsiyetin inşasında oynadığı rol tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan bu araştırmada oyun ve oyuncakların toplumsal cinsiyeti işleyişinin nasıl ve ne yönde olduğunun anlaşması amacıyla yapılmıştır. Araştırma bahsi geçen üç okulda bulunan öğretmen, öğrenci, stajyer öğretmen ve okul personelinden oluşan çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı günlüğü kullanılarak hazırlanmış olan araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi oluşturulmuştur. 3 okul seçilirken farklı sosyo kültürel ve farklı ekonomilere sahip bölgelerden oluşmasına özen gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlar kapsamında; hem toplumsal cinsiyet işleyişinde hem de oyun ve oyuncak seçimlerinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen okulların çevresindeki kültürün etkisi altında oldukları tespit edilmiştir. Hem çocuk hem de oyun, oyuncak kültüründe çocukların içinde bulunduğu sosyokültürel çevrenin izleri ve etkisi bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kimlikleri yaşanan yerin eğitim düzeyi, kadın erkeğe bakış açısı ve ataerkillik gibi etkenlerden etkilendiği açıkça gözlenmiştir (Aytekin, 2015).

Özsoy ve Taşdelen 2016 yılında yaptıkları araştırmada Pepee çizgi filminde toplumsal cinsiyet rollerinin üretimini incelemeyi amaçlamışlardır. Nitelik içerik analizi kullanılarak incelenen çalışmada 2008 yılında ilk olarak TRT Çocuk kanalında yayınlamaya başlayan çizgi film olan Pepee ele alınmış ve bu çizgi filmde toplumsal cinsiyet rolleri incelemeye alınmıştır. Araştırma kapsamında Pepee çizgi filminde;

- Hangi kalıp yargıların bulunduğu ve zamansal olarak stereo tipleştirmenin nasıl gerçekleştirildiği,
- Karakterler üzerinden toplumsal cinsiyetin oluşturulduğu kalıp yargılar,

- Peepee’de toplumsal cinsiyet kalıplaşmaya yönelik bazı gizil kodların yer aldığı tespit edilerek bu kodlar incelenmeye çalışılmıştır. Çizgi filmde toplamda incelenen bölüm sayısı yirmidir. Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde televizyonun aile ile ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan yakınlık ilişkileri incelenmiştir. Toplumsal değişim ve dönüşümlerde televizyonun öncü bir rolü olduğundan bahsedilmiştir. Televizyonda izlenenler ve aile yapısının harmanlandığı bireyler yetiştiği gözlemlenmiştir.

Günümüzde medya araçları arasında en yaygın kullanılan televizyonların açık söylemsel kodlar aracılığı ile toplumsal cinsiyeti ve rollerini desteklediği gözlemlenmiştir. Bazı gizil kodlarla ise farklı bakış açıları ile sunulan ürünlerde açık söylemsel kodları yeniden oluşturma çabaları görülmektedir. Çalışmanın kuramsal kısmında televizyon içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkisine yönelik çalışmalardan bahsedilmiş ve televizyonun artık bir sosyal öğrenme aracı olarak hayatımızda yer aldığından bahsedilmiştir. Seçilen çizgi film bölümleri sosyal medya platformlarından rastgele seçilmiştir. İki kişiden fazla karakterlerin bulunduğu bölümler içerik analizine dâhil edilmiştir.

Sonuç olarak çocuklarda sosyal hayatın ve sosyal öğrenmenin büyük bir kısmını televizyon ile gerçekleştirdiği söylenmiştir. Bununla birlikte neticede bir araç olması itibarı ile televizyondan elde edilen bilgilerin değişebileceği fikri de toplumsal cinsiyetin oluşumu bağlamında televizyonun tek başına rol oluşturmada görev almadığını anlatmaktadır (Özsoy ve Taşdelen, 2016).

Deniz ve Güven 2017 yılında yaptıkları araştırmada okul öncesi çağındaki çocukların ve annelerinin cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları üzerinde durulmuştur. Çocuklarının ve annelerinin görevleri ve yaptıkları işler ile ilgili cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma örneklemini Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde olan bir ilkokulda anasınıfına devam eden, 65-75 aylık olmak üzere 10 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırma çerçevesinde elde edilecek veriler için ölçme araçları kullanılmıştır.

Veri analizi yapılırken içerik analizi yöntemi kullanılarak her bir çocuğa kod adı verilmiş ve cevapları tablolarda sunulmuştur. Daha sonra, anketteki her soru için

sorulan “Niçin böyle düşünüyorsun?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen cevaplar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucuna göre, çocukların ve annelerin cevapları göz önünde bulundurularak hem çocukların hem de annelerinde cinsiyet rolleri kalıp yargılarının olduğu saptanmıştır. Çocuklardaki kalıp yargıların annelerindeki kalıp yargılardan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir (Deniz ve Güven, 2017).

Ünlü 2017 yılında yaptığı araştırmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmleri toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelemiştir. Çocuklarımız zamanlarının büyük kısmını medya unsurlarından biri olan çizgi filmler karşısında geçirmektedir. Bu sebeple çizgi film karakterlerinin eşitlikçi bir düzlemde sunulması hem insana saygının öğrenilmesi hem de demokratik kültür açısından önemlidir. Bu değerlerden yola çıkarak araştırmamız TRT Çocuk kanalındaki çizgi filmleri incelemeye almıştır. Seçilen çizgi filmler toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında incelenmiştir. Araştırmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Araştırmaya beş çizgi film dâhil edilmiştir. Dâhil edilen çizgi filmler; Canım Kardeşim, Rafadan Tayfa, Mayşa ve Bulut, İstanbul Muhafızları ve Keloğlan Masalları çizgi filmleridir. Çizgi filmlerin her biri için farklı formlar kullanılarak bulgulara ulaşılmış ve ulaşılan bulgular betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda nerdeyse her çizgi filmde toplumsal yargıların görüldüğünden söz edilmektedir.

İncelenen çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet bakımından olumlu mesajlara da yer verildiğinden bahsedilmektir. Fakat nerdeyse her çizgi film karesinde olumsuz davranış kazandıracak mesajların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu yönünden farklı örnekler görmek mümkün olmakla birlikte TRT çocuk kanalındaki çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ele alındığında eşitlikçi bir tablo ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir (Ünlü, 2017).

Saraç’ın 2018 yılında yaptığı araştırmada “Niloya” çizgi filmi incelenerek okul öncesi dönem çocukları için toplumsal cinsiyetin inşası incelenmek amaçlanmıştır. Çalışmada popüler kültür, televizyon, çocuk ve toplumsal cinsiyet konuları birlikte ele alınmıştır. Niteliksel içerik analizi feminist bir yaklaşımla ele alınmıştır.

“Niloya” çizgi filminin 20 bölümü araştırma kapsamında toplumsal cinsiyet ve kalıp yargılar açısından incelemeye alınmıştır. Bulgulara ulaşılması aşamasında her bölüm için izleme formları doldurulmuştur. Her bölüm için doldurulan izleme formları kapsamında elde edip biriktirilen verilerin toplumsal ve kültürel açıdan anlamlandırılmalarını açık bir şekilde ifade edebilmek adına içerik analizi yapılmıştır. Niloya çizgi filminde toplumsal cinsiyet ayrımı ve geleneksel kalıp yargıları destekleyen fakat değişen toplum normlarına da uyumlu olan iletilere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır (Saraç, 2018).

3.7. Toplumsal Cinsiyet Rolü Gelişimini Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından erkek ve kadın arasındaki toplumsal cinsiyet farklarının nasıl oluştuğunu, bu toplumsal cinsiyet rollerinin hangi yollarla ne şekilde kazanıldığını belirlemeye çalışan kuramlar vardır.. Erkeksi ve kadınsı olarak görülen bazı davranışlar, toplumdan topluma içinde yaşanılan kültüre göre roller değişim göstermekte ve bu anlamda erilik ve dişilik özellikleri toplumsal açıdan öğrenilmektedir (Giddens, 2000: 98).

Levy, Barth ve Zimmerman, tek bir kuramla cinsiyet rollerinin gelişiminin izlenmesinin imkânsız olacağını, toplumsal cinsiyet ve rol gelişiminin birçok yönden ele alınmasının şart olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü kuramların açıklayabileceği gibi açıklanamayacağı yönleri olduğundan cinsiyet rollerini bütün kuramlarla beraber ele alarak anlanabileceğini ve açıklanabileceğini belirtmektedir (Dökmen, 2006: 94).

Toplumsal cinsiyet rol gelişimini açıklamak üzere ileri sürülen kuramlardan, “Psikanalitik Kuram”, “Bilişsel Gelişim Kuramı”, “Sosyal Öğrenme Kuramı”, “Biyolojik Kuram” ve “Sosyal Rol Kuramı” üzerinde duracağız.

3.7.1. Psikoanalitik Kuram

Cinsiyete özgü davranışların açıklanmasında, psikanalitik kuram toplumsal cinsiyetin oluşumu konusunda ortaya çıkan kuramlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Pek çok kavramın açıklanmasında ve yorumlanmasında psikanalitik kuramın kullanıldığı ifade edilmektedir.

Psikanalitik kuramda, kişiliğin oluşmasında cinsel gelişimin etkili olduğunu savunan ilk kişi Sigmund Freud’dur. Freud’un öne sürdüğü bu kuram daha sonra bu

alanda çalışan kişiler için bir temel oluşturmıştır (İmançer, 2000: 21). Freud’a göre, bireyler doğuştan cinsellik ve saldırganlık dürtüleriyle dünyaya gelmektedir (Cüceloğlu, 2016: 33).

Freud, bireylerin erillik ve dişiliğe nasıl yöneldiğini ele alan ilk psikologtur. Freud, psikanalitik kuramında toplumsal ve biyolojik faktörler üzerinde yoğunlaşmıştır. Freud’a göre cinsellik bir içgüdüdür ve doğuştan gelir, insanlar kalıtım olarak incelendiğinde biseksüeldir fakat içinde yaşadıkları toplumda geçirdikleri özdeşleme aşamasında insanlar biyolojik kimliklerinin kalıbına uygun davranışlar geliştirmektedirler (Damarlı, 2006: 32). Bireyler, kimliklerini ebeveynleri ile yaşanan kıskançlık ve sevgi ilişkileri sonucunda kazanmaktadırlar (Onur, 1997: 179).

Freud, erken çocukluk dönemindeki yaşantıların ileriki dönemde yetişkin kişilik oluşumunda önemli bir etkisi olduğunu savunur ve bireylerin kişilik oluşumlarının beş farklı dönemde gelişimini tamamladığını savunur. Bunlar; oral, anal, faillik, latent ve genital dönemlerdir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında ilk üç dönem önem taşımaktadır. Doğumla birlikte oral dönemin (0-18 ay) başlaması, çocukların günlük yaşam deneyimlerini başlatır. Oral dönemde bebeklerin haz kaynağı ağızdır (Ersevim, 2010: 119).

On sekizinci ayda başlayan anal dönemde (1,5-3,5yaş) , çocuklarda tuvalet alışkanlıklarının ediniminin başladığı görülmektedir. Anal dönemin başlamasıyla birlikte çocuklar, genital bölgelerini tanımaya başlarlar. Bu dönemde kız ve erkek çocukları için önemli kişi annedir (Dökmen, 2006: 34).

Psikanalitik kuramın üçüncü evresi olan fallik dönemde (3-5 yaş), çocukların toplumsal cinsiyet gelişimlerinin temelinde oidepus ve elektra karmaşaları yer almaktadır. Bu dönemdeki karmaşaları sağlıklı bir şekilde atlatılmasında ve bu dönemde çocuğun cinsel kimliğinin oluşmasında kendi cinsiyetinden olan ebeveyni ile özdeşim kurması etkili olmaktadır (Giddens, 2000: 104). Çocuk bu dönemde ebeveynleri tarafından sevilir, sağlıklı bir ilişki yürütürse, kendi cinsiyetinden ebeveyni ile özdeşim kurarak kişiliğinin temelini oluşturmaktadır (Eldeleklioğlu, 2007: 138).

Psikanalitik kurama göre, oidepus kompleksi yaşayan çocuk bu kompleksin çözümlenmesinin ardından toplumsal cinsiyet rolünü kendi cinsinden olan ebeveynle kurduğu ilişki sürecinde edinir. Bu süreçte erkek çocuklar nasıl bir erkek olunacağını kız çocuklar ise nasıl bir kadın olunması gerektiğini kendi cinsiyetlerine sahip olan ebeveynlerle özdeşim kurarak öğrenirler. Toplumda bu özdeşim kurma süreci süper egonun gelişimiyle sonuçlanmaktadır. Toplum tarafından belirlenen toplumsal cinsiyet rollerinin, toplumun normlarının ve toplumun standartlarının öğrenilmesi süper ego ile gerçekleşmektedir. Çocukların sosyalleşmesi, toplumun kurallarını öğrenmeleri bu süreçte gerçekleşmektedir (Damarlı, 2006: 32). Toplum içinde anne ve baba ile özdeşleşme kuran çocuklar içinde yaşadıkları toplumun cinsiyet rollerini, kültürel değerlerini, normlarını ve bu normların işleyiş şekillerini öğrenmeye başlar (Cüceloğlu, 2005: 414).

3.7.2. Bilişsel Gelişim Kuramı

Günümüzde psikolojinin en fazla ilerleme gösterdiği alan bilişim alanı olmuştur. Bilişim, duyu organları vasıtası ile alınan bilgilerin işleme, depolama ve şekil değişimini, insanların düşünme becerisinin altında yatan süreçleri ele almaktadır (Cüceloğlu, 2005: 154). Kurama göre bilişsel gelişimin evrensel olan ilkelerini takip eden olgu cinsiyetleri ayırtmaktadır. Öncelikle kendi kimliklerini kazanan çocuklarımız daha sonrasında çevrelerindeki bireylerin kimliklerini öğrenirler. Kimlikler tam olarak oturduktan sonra ise kalıp yargılar ve bu kalıp yargıların hangi cinsiyetlere ait oldukları fark edilir (Çıtak, 2008: 14).

Toplumdaki kız ve erkek çocuklarının kendi cinsiyetlerine ilişkin bilgileri algılamaları, işlemeleri, çözümlmeleri ve zihinlerine yerleştirmeleri tamamen bilişsel bir süreci kapsamaktadır. Bu kurama göre çocuk toplumsallaşma sürecinde aktif bir katılımcıdır ve kendi cinsiyet rolünü biçimlenmesinde kendi sorumludur (Dökmen, 2006: 60).

Kohlberg'in ortaya koyduğu Bilişsel Gelişim Kuramına göre, toplum içinde bir arada yaşayan insanların kendilerine ve dünyaya ait tutarlı bir görüş kazanması için bilişsel tutarlılık gerekmektedir. Bilişsel tutarlılığı sağlamak ise ilk olarak, toplum tarafından kabul görülen ve sahiplenilen bir kız çocuğu veya erkek çocuğu

olmayı keşfetmektir. Çünkü görüŖe göre çocuklarımızın davranışları toplumsal cinsiyet kimliklerine göre Ŗekillenir (Güldü ve Kart, 2009: 105).

Bilişsel gelişim kuramı, temelde bireylerin davranışlarını, becerilerini ve yeteneklerini nasıl edindiğine dair incelemeler yapmaktadır. Bilişsel gelişim kuramı, bireyin kendisi hakkında, çevresi ve yaşadığı dünyaya dair edindikleri bilgileri hangi zihinsel yollarla kazandıklarını tanımlayan kuramsal bir yaklaşımdır (Cüceloğlu, 2016: 30).

Bilişel gelişim kuramı, öğrenmeyi bilişsel süreçlerle açıklamaya çalışır, aynı zamanda bireyin cinsiyet rolü edinimine etkin olarak katıldığını savunmaktadır. Kolberg'e göre insanlar dünya ile ilgili tutarlı fikirleri sürdürebilmek için bilişsel tutarlılık olması gerekmektedir. Bu tutarlılığı sağlamanın yolu ise, toplum tarafından kabul görmüş davranışlara sahip erkek veya kız çocuğı olmayı keşfetmektir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 105).

Bilişsel gelişim kuramcılarından Piaget, bilişsel öğrenme sürecinde çocukların aktif bir araştırmacı olduğunu, çevresindeki uyarıcıları algılayıp anlamlandırdığını ve sürede bireyin bilgiye ulaşmada edilgen olmadığını ifade etmiştir (Cüceloğlu, 2016: 31).

Bilişsel gelişim kuramında ilk olarak çocuklar toplumda cinsiyetin kadın ve erkek olarak ayrıldığını ve kendisinin hangi cinsiyete ait olduğunu anlamaya başlarlar. Ardından erkekleri ve kızları birbirinden ayıran özellikleri öğrenmeye başlayarak, toplumdaki cinsiyet kimliklerine uygun şekilde erkeksi ve kadınsı özellikleri öğrenmeye başlarlar. Çocuklar için cinsiyet farkındalığı üç evrede oluşmaktadır. İlk evre 2-2,5 yaş arası olup bu evrede toplumsal cinsiyetlerini tanırlar, kısacası kız ya da erkek olduklarının farkına varırlar. İkinci evre ise 3,5-4,5 yaşları arası olup bu yaşlarda zaman içerisinde toplumsal cinsiyetin kişiliğe yerleşmesi oluşur. Üçüncü ve son evre ise 4,5-7 yaş aralığıdır ve bu evrede toplumsal cinsiyet tam anlamıyla tutarlılığı oluşur (Damarlı, 2006: 33).

Bilişsel gelişim kuramına göre, toplumda cinsiyetinin farkına varan çocuk, kız olduğunu anladığında kadınsı davranışlar sergilerken, kendini erkek olarak tanımlayan çocuk erkeksi davranışlar sergilemektedir (Dökmen, 2006: 61).

3.7.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramında insanlara davranışlar ödüllendirme ve cezalandırma yöntemi ile kazandırılır. Toplumsal olarak uygun olduğu düşünülen davranışlar desteklenir ve ödüllendirilirken, toplumca uygun kabul edilmeyen davranışlar görmezden gelinir veya cezalandırılır (Damarlı, 2006: 32). Bu kuramda çocuklar kendi cinsiyetlerini ve farklı cinsiyetten olan kişilerin nasıl davranması gerektiğini toplumda model olarak öğrenmektedirler. Bu davranış aynı zamanda çocukların yetişkinleri model almaları, modeller gibi davranışlar sergilemeleri istenen bir davranış biçimidir.

Sosyal öğrenmede çocukların cinsiyetlerine uygun roller veya uygun olmayan roller ödül veya ceza yoluyla öğrenildiği vurgulanır. Bu kuram rollerin edinilmesindeki genetik faktörleri göz ardı etmeyip, çocuk davranış kazanımı esnasında çevresindeki modellerle olan ilişkilerine bakılır. Bir nevi taklit yöntemi ile davranış kazanılır (Özgür, 2010: 17).

Çocuklar farklı cins veya kendi hemcinslerinin nasıl davranacağına ilişkin görüşleri kendileriyle aynı cinsiyetteki diğer bireyleri model alarak da öğrenmektedirler. Çocukların kendi cinsiyetindeki büyükleri model almaları ve onlar gibi davranmaları toplum nezdinde olumlu bir davranış olarak görülmektedir.

Sosyal öğrenmede cinsiyet rolleri edinilirken iki şekilde öğrenme gerçekleşir, birincisi gözlem yoluyla ikincisi ise ödül ve ceza yoluyla gerçekleşen öğrenmelerdir. Toplum içinde erkek ve kızlar birbirlerinden farklı şekillerde davranış sergiledikleri için toplumda gözlemlenen erkeksi ve kadınsı davranışlar iki cinsiyeti birbirinden ayırmaktadır (Damarlı, 2006: 33).

Sosyal Öğrenme Kuramı toplum tarafından çocukların cinsiyetlerini fark etmeleri başladıktan sonra cinsiyetlerine göre davrandıkları öne sürülmüştür. Çocuklar rol modellerini cinsiyete göre seçerler. Rol model alarak öğrenen çocuklarımızda çocuklarımıza modellere uygun davranışlar gösterilmesi beklenmektedir. Bireyin rol seçiminde en etkili unsurun çevre olduğu belirtilmiştir (Güldü ve Kart, 2009: 104). Ayrıca kitle iletişim araçlarında yer alan reklamlar,

filmler, diziler, çizgi filmler gibi kültürel ürünlerdeki karakterlerinde bireyin rol seçiminde etkili olduğu literatür taramasında ortaya konulmuştur.

3.7.4. Biyolojik Kuram

Toplumda kişinin biyolojik yapısına bağlı olarak insanlar arasındaki farklar kadın ve erkek olarak farklı iki cinsiyet olarak tanımlanmaktadır. Bu farklılıklara dayanarak kadın ve erkeğin cinsiyet farklılıkları ele alınmaya çalışılmaktadır (Dökmen, 2006: 10). Bu farklılıklara dayanarak biyolojik cinsiyet farklılıkları, doğuştan var olan kadın ile erkek farklılıkları, toplumsal cinsiyet farklılıkları sonradan öğrenilen, sosyalleşme sürecinde toplum tarafından bireye aktarılan farklılıklarıdır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları toplumdan topluma, kültürden kültüre bile değişiklik göstermektedir (Dökmen, 2006: 11). Erkek ve kadın arasındaki davranış farklılıkları, psikolojik ve biyolojik farklılıklara dayandırılarak açıklanır. Biyolojik kuram, doğumdan kadın ve erkek vücudunda salgılanan hormonlar ve hormonlardaki farklılıklar ile işlevsel ve yapısal farklılıklardan oluşmaktadır (Anar, 2011: 20).

Tarih boyunca erkek ve kadın arasında görülen farklılıklara çeşitli açıklamalar getirilmiştir. Bu fark biyolojik olarak erkek ve kadın arasındaki fark sebebi ile elde edinilen rollerdir. Kadınların doğurabilmeleri ve ev işlerinden sorumlu olası iken, erkeklerin ise dış çevreyle uğraşmaları sorumlu tutulmuştur (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 100).

Biyolojik kurama göre, kadınlarla erkekler arasında belirgin biyolojik farklılıklar bulunmaktadır. Aynı şekilde bir erkeğin veya bir kadının toplum içinde nasıl davranılması gerektiğindeki fikirler farklılık göstermektedir. Ev işleri ve çocuk bakam gibi roller fiziksel yetersizliğinden dolayı kadına daha uygun görülmektedir. Ev dışında veya güç gerektiren işler ise biyolojik yapısına uygun olduğu düşünüldüğü için erkeklere uygun görülmüştür. Bu durumdan dolayı kadının ev içindeki sorumluluğu artmıştır (İmançer, 2006: 7). Bu kurama göre erkek ve kadının farkı biyolojik özellikleri açısından üstlendikleri roldür. Rollerini farklılaştıran, kadınların doğurabilmeleri olarak görülmektedir. Üreme yeteneğinden dolayı kadınlar zamanın çoğunu evde geçirir ve ev ile ilgilenirken, erkekler ise ilk

zamanlardan beri dışarda bulunan ve mücadelede bulunan rolleri almışlardır (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 101).

3.7.5. Sosyal Rol Kuramı

Dişil cinsiyet kadınların toplum tarafından davranmalarını bekledikleri rolleri iken eril cinsiyette toplum tarafından erkeklerden beklenen özellikleri belirtmektedir. Böylece toplum tarafından cinsiyetlere göre bireylerin zamanla edindiği davranışları değerlendirecek birer kalıp çıkarılmış olur. Her cinsiyete ait toplumsal roller oluşturulur (Güldü ve Kart, 2009: 102). Sosyal rol kuramında toplumsal cinsiyet rolleri çok daha önemli bir süreç olarak görünmektedir. Kadınlar için ev kadını ibaresi kullanılırken erkekler için evini geçindirmesi gibi ibareler erkek ve kadınlardaki rollerin farklı olduğunu gösterir. Siyasal ve sosyal açıdan bu farklılıklar erkek ve kadınların toplumsal açıdan sorumluluklarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır (Güldü ve Kart, 2009: 102). Öğrenilmiş tepkiler olarak karşımıza çıkan bu roller artık toplumun cinsiyete göre kişilerden muhakkak beklenen davranışları arasına girmişlerdir. Erkeklerden para kazanmalarını veya kadınlardan yemek yapmalarını beklemek gibi davranışlar bu rollere örnektirler. Bu işleri yapmak için gerekli özelliklere sahip olunması gerektiği fikri sebebi ile toplumda kalıp yargılar oluşur (Dökmen, 2015: 82-84).

Sosyal rol kuramınca küçüklüklerinden başlayarak kadınlara sürekli olarak evsel becerilerin gelişmesine yönelik işler verilirken, erkeklere dışsal beceriler öğretilerek yönlendirilmektedir. Böylelikle kadın, toplum tarafından duygusal veya bakım gerektiren işlere daha yakın görülmesi ile birlikte erkeklerin ise daha özgüven ve iddialı işlere daha uygun görüldükleri gibi fikirler ortaya çıkmaktadır (Güldü ve Kart, 2009: 103).

3.7.6. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

İçinde yaşadığımız toplumun kültüründe erkek ve kadınların temel özellikleri göz önüne alınarak erkeklere toplumsal açıdan farklı, kadınlara ise farklı bir yer verilmiştir. Bireylerin başarabileceği işler ne yazık ki cinsiyete göre tanımlanmıştır. Çevresel yollara gözlem yaparak çocuklar da bu rolleri süreç boyunca öğrenmeye çalışır. Bu kurama göre, çocuk bu süreçte gelen bilgiyi kodlamayı ve örgütlenmeyi

öğrenmektedir. Aynı zamanda çocuklarımız toplumumuzun belirlediği basmakalıpları öğrenme sürecinde iki cinsiyet arasındaki farkları net bir şekilde gözlemleyebildiğinden kendi cinsiyetine ait kalıp yargıları kendisi için de edinir ve kendi cinsiyetini tanımlar (Çıtak, 2008: 15).

Kuramın vurguladığı gibi öğrenme esnasında çocuklar kendi zihinlerinde birer cinsiyet şeması oluştururlar. Şemalarda cinsiyete bağlı özellikler bulunmaktadır. Şema, bireyin algılarını yönlendiren, bilişsel bir ağıdır. Gelen bilgiyi şemayla ilişkili terimlerle araştırmayı sağlar. Şemalar sayesinde bilgiyi işlemek adına daha hazır hale gelen bireyler, şemaya uygun bilgiyi kodlayabilir, yargıda bulunabilirler. Aynı zamanda bilgiyi bu kurama göre kodlayan çocuklarda her davranış ya erkeksi ya da kadınsı olarak gruplandırılır. Örneğin, kibar, uysal gibi özelliklerin kadınsı olarak görülmesi veya girişken, güçlü gibi özelliklerin erkeksi kategorisine yerleştirilmesi. Bu anlamda şema oluşturma bilgi için temel kabul edilen bir yöntem olup detaylı öğrenmeler ve değerlendirmelerden uzak sade ve net bir bilgi işleme biçimidir (Anar, 2011: 26).

Bu kurama göre, çevreden alınan bilgiler mevcut şemalardan birine kodlanır. Fiziksel çekicilik kızlar şemasına uygun görülürken fiziksel kuvvet erkek şemasına uygun kabul edilir. Kültür ve toplumun etkisi ile oluşan bu şemalar çocukların kendi davranışlarını da bu şemalara göre düzenlemesi çabasını beraberinde getirir. Böylelikle benlik kavramı oluşturulurken çocuk bu şemalardan faydalanır ve kendi cinsiyetine şemalar kapsamında uygun davranışları seçerek bir benlik oluşturur (Güldü ve Kart, 2009: 105).

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Okul öncesi dönemine ait çocukların en çok tercih ettiği çizgi filmlerden olan Pepee çizgi filmdeki toplumsal cinsiyet ile ilgili olgular incelemeye alınmış ve bu incelemeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Pepee çizgi filmde toplumsal cinsiyet konusu incelenirken yapılan araştırma kapsamında altı farklı başlık belirlenmiş ve incelemeler bu başlıklar çerçevesinde yapılmıştır;

- Çizgi filmde karakterlerin kişilik özellikleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde kullanılan sıfatlar ve cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde giyim tarzı ve giysi renkleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde ev içi veya ev dışında kişilerin görevleri ile cinsiyet ilişkisi
- Çizgi filmde oynanan oyunlar, sevilen oyunlar ve oyuncaklar ile cinsiyet ilişkisi şeklindedir.

Toplumumuz tarafından hayatımıza tam olarak yerleşmiş olan ve benimsenmesi sebebi ile diğer nesillere aktarılması muhtemel olacak kalıp yargılara göre kategoriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Erkek ve kadın karakterlerin kıyafet seçiminde, karakter özelliklerinde, kullanılan sıfatlarda, ev içi ve ev dışı görevlerde, oynanan oyunlarda, duyguların gösteriminde cinsiyet ayrımcılığının ne şekilde verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, çizgi filmdeki toplumsal cinsiyet olgusu oluşturulan kategorilere göre incelenip yorumlanmıştır.

4.1. Çizgi Filmde Karakterin Kişilik Özellikleri ile Cinsiyet İlişkisi

Genel olarak ele alındığında sinirlilik, saldırgan tavırlar, itaat etmeme, hırs, güç ve haylazlık gibi özellikler erkek karakterlerle yansıtılırken, duygusallık, sevgi, güzellik, kırılgan davranışlar, daha uysal ve itaatkâr tavırlar ise kız karakterle yansıtılmıştır. “*Pepee Ağlıyor*”, bölümünde birlikte bisiklet sürmeye karar veren Şıla ve Pepee yarışırken dış ses Şuşu kendilerine yavaş sürmeleri gerektiğini söyler. Şıla söz dinleyip itaat ederek yarışı bırakmasına rağmen Pepee hırsıyla yarışı bitirmek için hızla sürmeye devam eder ve kısa bir süre sonra kaza yapar. Görüldüğü gibi “Şıla” kızlara uygun görülen “itaatkârlık” özelliğini göstererek dururken, Pepee kendi kararını vermiş ve yarışa devam etmiştir. Pepee’nin davranışı erkek çocuklara

çoğunlukla hediye olarak araba alınması, erkek çocukların çok erken yaşta araba kullanmaya özendirilmesi gibi toplumsal beklentilere uygun olduğu görülmektedir.

“*Benim Güçlü Kocaman Babam*”, bölümü babalar günü nedeniyle çekildiği anlaşılmakta ve baba “kocaman” ve “güçlü” olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan, “o bize iyi bakar” diyerek, babanın “eve ekmek getiren” kişi olduğu bilgisi üstü örtük olarak yer almaktadır. Eşitlikçi sayılabilecek olan yönü ise babanın “güzel” olarak tanımlanmasıdır.

“*Pepee’nin Kocaman Ailesi*” bölümünde ailenin değeri ortaya konmaya çalışılmaktadır. Dede tarafından şelaleye kampa götürülen Pepee, Bebe ve Şılayı Dede “Balonla” alarak, erkeğin araç kullanmadaki gücünü göstermektedir. Ayrıca dede kararları veren, öğretici ve otorite figürü olarak bu bölümde yer alır. Hep birlikte resim çizme oyunu oynanır ve resim bitince herkes ne çizdiğini diğerleri ile paylaşır. Anne ve babasını çizen Pepee “resimdekileri tanımlarken “güzel annem” ve “güçlü babam” diye tanımlar, yine ninenin resmini çizen dedenin resmine çocuklar “tatlı ninem” diyerek cinsiyetlere uygun görülen özellikleri öne çıkarır. Bu bölümde güzellik ve merhamet duyguları Anne karakteri ile seyirciye yansıtılırken, güç ve hâkimiyet gibi duygular baba karakteri tarafından yansıtılmaktadır.

“*Sevgili Balıkçı*”, bölümünde Pepee ve Bebe mutfaktan gelen yemek kokularının ne olduğu üzerinde tartışırken, “annem ne pişiriyor” acaba diyerek “yemek yapmanın kadının işi” olduğu yargısını güçlendiriyor. Bebenin yemeğin ne olduğunu bir türlü bulamaması ama Pepee’nin hemen anlaması da yine erkek çocuğun daha zeki olduğu yargısını hatırlatıyor. Dış ses çocuklara “Sevgili Balıkçı” diye bir kitap okur. Kitabın ana karakteri aksi, sinirli ve sevmekten yoksun bir balıkçı (Pepee) dır. Balık tutmaya çalışan kız çocuğa (Bebe) Pepee “bu ne bee, bu kız burada ne yapıyor” diye küçümsüyor. Kitabı okuyan dış ses ise “Küçücük bir kız çocuğu” küçücük bir olta ile” tanımlamaları ile adeta kızı acınası gösteriyor. Balıkçı P “ben bu balıklarla kaç kişiye bakıyorum” diyerek erkeğin asli rolünü hatırlatıyor. Balıkçı P bereketli avına rağmen mutlu olmazken, Bebe tuttuğu bir balıkla “dünyalar benim oldu” diye sevine bilmektedir. Bu hikâyede de sinirlilik ve sevgisizlik erkek bir karaktere atfedilirken, kız karakter sevgi dolu ve paylaşımcı rolü üstlenmiştir.

“*Seni Seviyorum*”, bölümünde Pepee toplumsal olarak erkeğe uygun görülen meslek grubu içinde yer alan “*çobanlık*” mesleğini icra ederken gösterilmektedir. Çoban; *aksi, çok sinirli, kaşları çatık, her şeye olumsuz bakan ve sürekli canı sıkılan* özellikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Hem hayvanlara hem de insanlara sürekli kızan çobanın “*ağzından güzel bir söz*” çıkmaz. Taşların arasına sıkışan küçük kızı sıkıştığı yerden kurtardığında ise ödülü “*güçlü çoban*” vurgusu olur. Sinirli çoban Pepee koyunlara kızarak köprüden karşıya geçirmeye çalışmakta fakat başaramamaktadır. Sevgi dolu olan Bebe duruma el atarak hayvanları seviyor ve hayvanlarla aralarında bağ kuruyor. Sevgi bağı kurulduktan sonra hayvanları köprüden karşıya geçiriyor. Erkeğin fiziksel gücünü ve sinirlilik halini öne çıkaran bölümde kız çocuğun sevecenlik özelliği bir kez daha vurgulanıyor. Sevgisiz çoban (erkek) ile sevgili kız (bebe) karşıtlığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla çizgi film aracılığıyla erkeklerin sinirli olması olağan görülmeye, kadınlardan sevecenlik beklenilmeye devam edilmesine katkı sunuyor. *Diğer yandan* aynı bölümde genelde erkeklerle özdeşleşmiş bir meslek olan çobanlık mesleğini icra eden Pepee hayvanları köprüden karşıya geçiremezken, Bebe’nin sadece sevgi bağını kullanarak bu işlemi yapması önemli bir noktadır. Bu durum erkeklerle özdeşleşmiş olan çobanlık görevinin asında güç gerektirmeden kızlar tarafından da yapılabileceği şeklinde de okunabilir.

“*Korsan Pepee*” , bölümünde ise korsanlık Bibi’ye, İnek rolü Pepee’ye, tavşan rolü ise Bebe’ye verilmiştir. Tavşanın naif bir hayvan olması ile bir kız karakterin o role girmesi özdeşleştirilmiştir.

Neredeyse her bölümde başrolde olan ve duyguların çoğunun yansıtılmasında rol oynayan Pepee olmasına rağmen “*Kalbim Kırıldı*”, bölümünde daha etkili olması adına kalp kırıklığı kavramı Bebe ile yansıtılmıştır. Bu durum da toplumumuzda kızların daha kırılgan ve duygusal olduğunu kabullenmiş olduğumuzun bir yansımasıdır.

Şekil 4.1. Pepee'nin Sinirli Olduğu Fotoğraflar

Yine, “*Kalbim Kırıldı*”, bölümünde Bebe şarkı söylemekte daha yetenekli iken Pepee de fiziksel güç gerektiren ittirgeç (scooter) kullanmada daha yetenekli olduklarını itiraf etmektedirler.

Toplumumuzda pilotluk, makinistlik, kaptanlık ve şoförlük mesleklerinde genellikle erkeklerin olması da herhangi bir araç kullanımında erkeklerin ön plana çıkmasının bir sebebidir. Aynı düşünce ile olmuş olacak ki “*Pepee Okullu Oluyor*”, “*Şut ve Basket*”, “*Sevgili Prenses*”, “*Konuşmak Çok Güzel*”, bölümlerinde Baba veya Enişte bölümlerde yer almazken arabayı Anne veya Teyze kullanmaktadır. Fakat “*Pepee'nin Yeşilleri*”, “*Pepee İçinde Dışında*” gibi bölümlerde ise aracı Baba ve Enişte kullanmaktadır. Hatta “*Pepee'nin Kocaman Ailesi*” bölümünde dede “*Uçan Balon*” kullanmaktadır.

Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve spor ilişkisi de yer alır. Özellikle erkeğin fiziksel gücünü öne çıkararak sporlar çizgi filmlerin konusu olabilmektedir. “*Hayda Bre Pehlivan*”, bölümünde Pepee'nin ‘*kızlar da güreşir mi*’ diye soru sorması güreş sporunun erkekler tarafından yapıldığı algısının bir yansımasıdır. “*Evcilik mi Golcülük mü*”, “*Pepee Ağlıyor*” gibi bölümlerde futbol erkek oyunu olarak gösterilmişti. Fakat “*Şut ve Gol İşte Futbol*”, bölümünde Pepee ve

arkadaşları toplanarak bir futbol maçı yapmışlardır. Bu maçta kızlar bir takımı erkekler ise bir takımı oluşturmuş ve kızlar erkekleri yenmiştir bu durum da herhangi bir sporun veya işin erkeğe veya kıza özgü olmayıp her iki cinsiyetin de yetenekleri ve çalışması halinde her mesleği ve sporu yapabileceğini göstermektedir.

Şekil 4.2. Pepee ve Bebe'nin Yetenekli Olduğu Alanlar

4.2. Çizgi Filmde Kullanılan Sıfatlar ve Cinsiyet İlişkisi

Toplumumuzda genellikle erkeklerin fiziksel güçlerini, kızların ise güzelliklerini öven sıfat ve hitapların kullanıldığı net bir şekilde görünmektedir. Toplumumuza ve kültürümüze yerleşmiş olan bu hitap şekilleri kültürümüzü yansıtan Pepee çizgi filminde çokça yer vermiştir. “Benim Annem Güzel Annem” ve “Beni Affet- Çocuk Masalı” bölümlerinde Pepee Annesine Güzel Annem, Biricik Annem derken, “Benim Güçlü Kocaman Babam” bölümünde Babasının güçlü ve korumacı yönünü ön plana çıkarmaktadır. “Büyüme Güzeldir”, “Kalbim Kırıldı”, “Büyük mü Küçük mü?”, “Sekiz Saatlik Sabır Oyunu”, “Hayda Bre Pehlivan”, “Pepee'nin Yeşilleri” bölümlerinde Nene ve Dede Pepee'ye *koçum*, *kerata* gibi sıfatlarla seslenmektedir. Aynı bölümlerde Nene ve Dedenin Bebe'ye *meleğim*, *minik kuşum*, *minik kelebek* gibi hitaplarla seslendikleri görülmektedir.

4.3. Çizgi Filmde Giyim Tarzı ve Giysi Renkleri ile Cinsiyet İlişkisi

Çizgi film genelinde kız karakterlerin; etek, bandana başörtüsü gibi giysileri olup genellikle mor ve pembe ağırlıklı renkler kullanılmaktadır. Yine Bebe'nin odası ağırlıklı olarak pembe ve mor renklerden oluşmaktadır. Erkek karakterlerin ise; şapka, pantolon, tişört gibi kıyafetlerle mavi tonlarında giydirilmiş olması dikkat çekicidir. Henüz dört yıl öncesine kadar da ülkemizde resmi kimlikler bile kızlara pembe, erkeklere mavi verilmekteydi. Toplumumuzda hala çocukluktan itibaren erkekler mavi kızlar pembe tonlarında giydirilmekte, böyle bir çevrede yetişmiş bireylerin renk ve cinsiyet arasında ilişki kurması çok doğal olmakla birlikte belli bir yaştan sonra bu yargıların kırılarak özgür bireylerin kendi kararlarıyla sevdikleri renklere yöneldiği gözlemlenmektedir.

Çizgi filmde de Pepee kızların etek giymesine ve süslü olmasına alışkındır. *“Pepee'nin yeni arkadaşı Zeze”*, bölümünde Pepee, Zeze'yi gördüğünde ona çok farklı göründüğünü söyler. Mavi tonlarında ve pantolon giyen Zeze'yi Pepee *“Şıla gibi böyle süslü püslü değil, etek filan da giymemiş”* diyerek beklentilerin dışına çıktığını hatırlatır. Pantolonun üzerine sadece bir tişört giyen Zeze, Şıla ve diğer etekli ve süslü kızlardan farklıdır.

Çizgi filmde kıyafet ve cinsiyet ayırımına uymayan tek karakter Zezedir. Baba ve dede bazen kravatlı ve gömlek üzerine hırka giyerken, Nene ise etekli ve başörtülüdür. Diğer bir dikkat çeken nokta ise çalışan Anne ve Teyze'nin bazen etek bazen ise pantolon giymesidir. Sonuç olarak genel bağlamda hem kıyafet hem de renk ayırımının cinsiyete bağlı olarak değiştiği görülmekte ve giyim tarzı, renk ve cinsiyet arasındaki ilişkinin çok yüksek olduğu söylenebilmektedir. Renkler ile cinsiyet arasındaki ilişki sadece kıyafetlerle sınırlı kalmamaktadır.

“Maymuş'un Dişleri”, bölümünde Şıla, Bebe ve Anne'nin kıyafetleri gibi diş fırçaları da pembe ve mor tonlarında kullanılırken, Pepee, Eke gibi erkek karakterlerin diş fırçaları ve diş macunları mavi tonlarındadır. Bu renk ayırımı Şıla ile Pepee'nin ittirgeçlerinde, bisikletlerinde, yataklarında ve odalarındaki duvar renklerinde de vardır. Renk ayırımının tüm araçlarda kullanılma algısı çok açık olan küçük yaş izleyicilerimizde gizil öğrenme sonucu kalıp yargı oluşturacaktır.

Şekil 4.3. Pepee, Ailesi ve Arkadaşları Genel Kıyafetleri

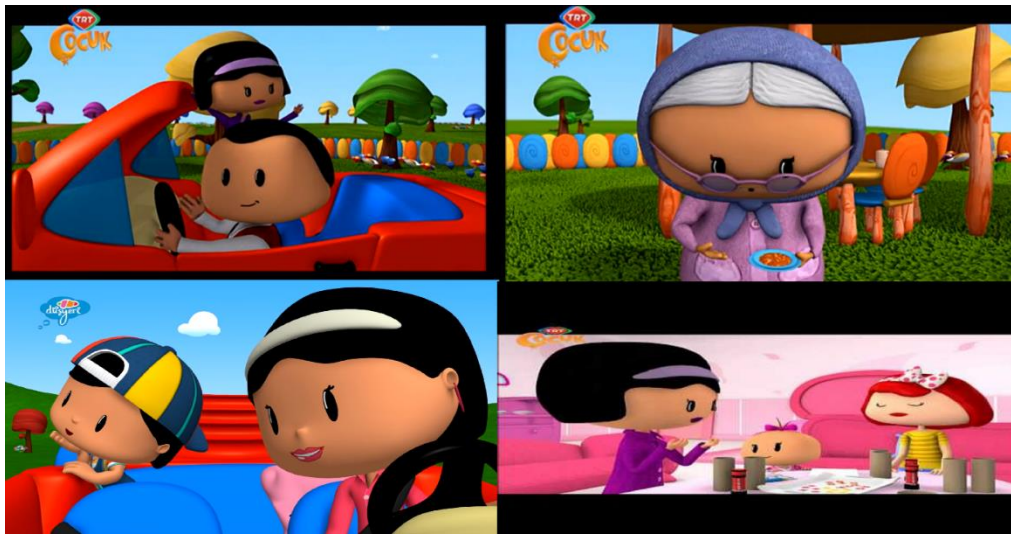
4.4. Çizgi Filmde Ev İçi ve Ev Dışında Kişilerin Görevleri ile Cinsiyet İlişkisi

“Pepee’nin Yeni Arkadaşı Zeze”, bölümünde Pepee okula başlamak istediğini Annesine söylemektedir. Anne ise Baba ile bu konuyu konuştuktan sonra karar verebileceklerini kendisine söyler. Bu durumda çocukları hakkındaki kararın aile içerisinde ortak bir görüşle verildiği bilgisi çıkarılabilir. “Pepee Okullu Oluyor”, bölümünde okula kayıt yaptırmaya Pepee’yi Anne götürmektedir. Anne ev dışında Pepee’nin alışması için ilk adımları çocuğuyla atarak çocuğun güvende olmasını sağlar. Koruyucu rolü her ne kadar Babaya atfedilmiş olsa da Pepee, Anne ile daha güvende hissetmektedir. Aynı durumu “Pepee’nin Yükseklik Korkusu” bölümünde de görmekteyiz. Kaykaydan kaymak isteyen Pepee kaykayın tepesindeyken korkudan kayamaz, Annesinin yanına gelmesiyle bir defa beraber kaydktan sonra Pepee bu korkusunu yener. Parka Baba ile birlikte gitmiş olmalarına rağmen Pepee’nin anne ile kayması Anne’ye karşı olan güven duygusunun daha yüksek olduğunun kanıtıdır.

“Bebe Tuvaletini Söylemeyi Öğreniyor”, bölümünde olduğu gibi Anne evde ise çocukların bakımıyla, temizliğiyle, yemek yapmakla ve sofrayı kurmakla ilgilenmektedir. “Pepee Yıkanmayı Çok Seviyor”, bölümünde de Anne evde oyun hamuru oynarken çocuklara eğitici rolü üstlenir ve çocukların yıkanmasında onlara

yardımcı olur. “Ay Ay Ay” , bölümünde okul çantası almak isteyen Pepee bu durumu annesine bildirirken, tatile çıkma isteğini Baba’ya bildirmektedir. Bu durum da Ev içerisinde Anne’nin ev dışı aktivite ve kararlarda Baba’nın daha ön planda olduğunun yansımasıdır. Fakat “Evde Sinema Gecesi” , “ Pepee’nin Beş Sürprizi Var” , “Büyük mü Küçük mü?” gibi bölümlerde Anne’nin işte olduğunda bu görevlerin tamamı Nene’ye kalmaktadır. İzlenen bölümlerde ev içi rollerin çoğundan Anne sorumlu olmasına karşın, Baba’nın olmadığı durumlarda ev dışı sorumluluğunu da Anne almaktadır. Fakat hiçbir bölümde Baba’nın ev içinde sorumluluk olarak yemek yapmak, temizlik yapmak ve buna benzer işleri üstlendiği görülmemiştir. Nene ve Dede, Anne ve Babanın olmadığı zamanlarda Pepee ve Bebe’ye Anne, Babalık yapmaktadırlar.

“Sekiz Saatlik Sabır Oyunu” , bölümünde Nene süt sağıp yoğurt yapar , “Hayda Bre Pehlivan” bölümünde ise Dede, Pepee ve arkadaşlarına Ata sporumuz Güreş’i anlatır. Bu iki örnekte olduğu gibi ile Nene ve Dede daha çok öğretici ve nasihat gibi konularda ön plana çıkmaktadırlar. Eskilerde var olan açık hava sinemasını anlatan Dede “Evde Sinema Gecesi” ,bölümünde gece bahçeye sinemayı kurar. Mısır patlatma işini ise Nene üstlenir. Sonuç olarak Baba’ya daha çok çalışmak ve eve bakmak gibi görevler yüklenmesine karşın, Anne hem çalışmakta hem de evin işleri ile ilgilenmektedir. Ataerkil yapının izleri çizgi filmimizde bu izleri yansıttığı görülmektedir.

Şekil 4.4. Ev İçi ve Ev Dışındaki Genel Roller

4.5. Çizgi Filmde Oynanan Oyunlar, Sevilen Oyunlar ve Oyuncaklar ile Cinsiyet İlişkisi

“*Pepee Ağlıyor*”, bölümünde Pepee’nin oynamak istediği oyunlar golcülük, arabacılık, karetecilik iken Şıla’nın oynamak istediği oyunlar ise ip atlama, doktorculuk ve koşmacılık oluyor. Ne oynayacaklarına bir türlü karar veremeyen Pepee ve Şıla sonunda bisiklet sürmeye karar veriyorlar. Bu bölümde de görüldüğü üzere oyun tercihleri ve cinsiyet arasında ilişki çok yüksektir. Aynı durum “*Evcilik mi Golcülük mü*”, bölümünde de gözlenmektedir. Bu durum kız çocuklarında erkek oyunlarına, erkek çocuklarda ise kız oyunlarına karşı bir antipati oluşturabilir.

Pepee’nin oyun oynama ile ilgili neredeyse tüm bölümlerinde bu ayrım göz önündedir. Fakat “*Şut ve Gol İşte Futbol*”, bölümünde o bölüme kadar erkek oyunu olarak göz önünde bulundurulmuş futbolun aslında kızlar tarafından da oynanabildiği gösterilmiş ve kız takımı erkekler takımını yenmiştir.

Oyuncaklar hakkındaki gözlemlerde de sonuç pekte farklı olmadığı görülmektedir. Pepee, Eke ve Tutu’nun oyuncaklar genellikle uçak, araba, kamyon, top gibi oyuncaklar iken Şıla ve Bebee’nin oyuncakları ise daha çok evcilik, bebek gibi oyuncaklardır.

Şekil 4.5. Şıla ile Pepeenin Sevdği Oyunlar

Bu ögelere ek olarak çizgi filmin birçok bölümünde Milli ve Kültürel değerlerimiz işlenmektedir. Bayrak resmi ile başlayan çizgi filmde 23 Nisan konusu ve daha birçok milli değer ele alınmıştır. Kültürel değerlerimizden olan güreş açık hava sineması, kürek gibi birçok kültürel mirasımızdan da bahsedilmektedir. Aynı zamanda Türkçe kelimelerin kullanımına ayrıca özen gösterilmiş olduğu gözlemlenmiştir. Günlük hayatta kullanımı yaygın olmayıp çizgi filmimizde kullanılan bazı Türkçe kelimeler, ittirgeç(scooter), yansıtma aleti (projeksiyon), şaşırtı (sürpriz) gibi kelimeler hem izleyici yaş çocuklarına ağır geleceğinden hem de her kelimenin aslında Türkçesinin kullanılması gerektiği açısından iyi birer örneklerdir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde yaşam koşullarının değişmesiyle birlikte oyun alanları azalarak çocuklarımızın vaktinin büyük kısmını artık elektronik cihazlar almaktadır. Okul öncesi çocuklarımız için bu elektronik cihazların başında televizyon gelmektedir. Okul öncesi çağındaki çocuklarımız televizyon karşısında çokça vakit geçirmektedirler. Sosyal öğrenme yoluyla televizyondan gördükleri birçok şeyi öğrenmektedirler. Her ne kadar bunun hata olduğunu neredeyse her ebeveyn kabullense de toplumumuzdaki çocuklarımızın çoğunluğu bu hata ile büyütülmektedir.

Ailelerin yaptıkları en büyük hatalardan biri neredeyse bakıcı yerine konan televizyonlardır ve çocuğu oyalamak için aslında çok tehlikeli bir seçenek olan televizyonu kullanmalarıdır. Fakat belli bir zaman geçtikten sonra televizyon çocuğu oyalamak için kullanılan bir cihaz olma görünümünden çıkarak çocuğun gelişiminde olumsuz bir etki bırakabilecek bir araç görünümüne dönüşmektedir. Bu nedenle bilinçli olmak ailelere düşen asli ve zorunlu bir görevdir.

Çocukların büyük bir kısmı dış dünyanın tehlikelerinden korunacağı düşüncesiyle okul öncesi çocuklarımız öğrenmelerinin çoğunu televizyondan suni bir şekilde elde etmektedir. Televizyon karşısında neyi ne şekilde izlenmesi gerektiğinin bilincinde olmadan uzun süre geçiren çocuklarda dikkat dağınıklığı, obezite, dikkat eksikliği, içe kapanıklık, gerçek ile kurmacayı ayırt edememe, şiddete özenme, konuşma ve dil bozuklukları, yaratıcı düşünmenin gelişmemesi gibi birçok sorun ortaya çıkabilmektedir. Televizyonun okul öncesi çocukların gelişimindeki rolü en az ebeveynlerinin rolü kadar büyüktür.

Görüntüsel iletişim aracı olan ve çocuklar tarafından çokça izlenen çizgi filmler çocuklarımızı televizyona bağlayan en güçlü faktörlerdendir. Okul öncesi çocuklarımızın televizyon karşısında uzun zaman vakit geçirildikleri düşünüldüğünde izlenen çizgi filmlerin de ehemmiyeti artmaktadır. Bu nedenle ilk önce çizgi filmler olmak üzere çocuklar için geliştirilmiş olan tüm televizyon programlarının eşitlik, saygı, sevgi, hoşgörü, eğitici ve öğretici olması çocuklarımızın geleceği açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu dönemde henüz

soyut düşünme becerisi edinemediğinden okul öncesi çocuklar gerçek ile kurmacayı ayırt edemezler. Okul öncesi çocuklarda öğrenme somuttan soyuta doğrudur.

Televizyon ile büyüyen çocuklarda oluşan kalıp yargılardan birisi de toplumsal cinsiyet kategorisidir. Bu tez çalışmamızda okul öncesi çocuklarımıza yönelik olan popüler ve yerli çizgi filmimiz Pepee'nin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkileri incelenmiştir. Niteliksel içerik analizi ile yapılan bu incelemede karakter özellikleri, sıfatlar, giyim tarzı, giysi renkleri, oynanan oyunlar, sevilen oyunlar, oyuncaklar, ev içi ve ev dışı görevler gibi ögeler incelenerek bu ögelerin toplumsal cinsiyet ile ilişkisi araştırılmıştır. Çocuklar cinsiyetlerini 3 yaşından sonra öğrenebilmektedir. Bu yaşlarda çocuklarımız yaşamı gözlem yaparak ve model alarak anlamlandırmaya çalışırlar. Çocuk rol model seçerken cinsiyet ve güç faktörleri çocuk için belirleyici etkenlerdir.

Okul öncesi çocukları çizgi film karakterlerini rol model almaya yatkındır. Birçok durumda rol model alınan çizgi film kahramanları nedeniyle toplumsal cinsiyet konusu da televizyon izleyen çocuklarda izlemeyenlere oranla daha kalıp yargılara sebebiyet vermektedir. Okul öncesi çağındaki çocuklarda seçilen bir çizgi film kahramanı rol model alınmaktadır. Bu model alma çocuklarımızın günlük hayat ve oyunlarına da yansımaktadır. Model alma sürecinde özellikle okul öncesi çocuklarının dürtü kontrollerini zayıf olduğu bilinmektedir. Çocukların rol model aldığı karakterlerdeki bazı hareket ve davranışlar saldırganlık dürtüsünü tetiklemektedir.

Pepee çizgi filminde 90 bölüm izlenmiştir. İzleme esnasında bir form doldurularak bu formda çizgi filmde karakter özellikleri ile cinsiyet ilişkisi, çizgi filmde kullanılan sıfatlar ve cinsiyet ilişkisi, çizgi filmde giyim tarzı ve giysi renkleri ile cinsiyet ilişkisi, çizgi filmde ev içi veya ev dışında kişilerin görevleri ile cinsiyet ilişkisi, çizgi filmde oynanan oyunlar, sevilen oyunlar ve oyuncaklar ile cinsiyet ilişkisi gibi kavramlar araştırılmıştır.

Pepee çizgi filminde karakter özellikleri ve cinsiyet ilişkisine bakıldığında toplumsal yargıların ve toplumsal cinsiyetin izlerini görmek mümkündür. Sinirlilik kavramı toplumumuzda genel olarak erkeklerde daha sık karşılaşılan bir duygu

olarak görünmektedir. Bu sebeple Pepee çizgi filmimizde de sinirlilik duygusunu Pepee karakteri yansıtmaktadır. Aynı şekilde saldırgan tavırlar, itaat etmeme, hırs, güç ve haylazlık gibi kavramların erkekler üzerinden verilmiş olması toplumumuzdaki erkek çocukların daha özgür yetiştiriliyor olmasının bir yansımasıdır.

Toplumsal yaşantı ve inançlarımızın cinsiyetlerin davranışlarına olan etkileri de hem toplumumuzda hem de bu çizgi filmde bire bir paralellik göstermektedir. Toplumumuzda var olan erkek çocukların olumsuz davranışlarına olan müsamaha erkeklerin daha haylaz, haşarı ve söz dinlemez olmalarına neden olmaktadır. Çizgi filmimizde de bu sebeple olacak ki bahsedilen özellikler sürekli erkekler üzerinden gösterilmektedir. Aynı şekilde toplumumuzda kızların daha ağır başlı olmaları ve daha oturaklı yetiştirilmeleri gerektiği yargısı kız çocuklarının daha koruyucu yetirilmesi kız çocuklarının davranışlarını düşünerek ve seçerek yapmalarını sağlamaktadır. Yine toplumumuzda kızların daha kırılgan ve duygusal olduğu yargıları da çizgi filmimize yansımıştır. Duygusallık, sevgi, kırılgan davranışlar, gibi duygu ve düşünceler Bebe ve Şila gibi kız karakterler üzerinden yansıtılmıştır. Bazı meslek grupları ve bazı yeteneklerin de sadece erkeklere has olduğu önyargısı da çizgi filmimizde görünmektedir. Çobanlık mesleği, futbol oynanması gibi...

Güler, yaptığı araştırmada sorumluluklar gözlemlendiğinde kadınların ilk sorumluluğunun ev alanındaki işler olduğu ve ev içerisinde sevgi ve özveri gibi değerlerin kazandırılması, toplumsal cinsiyet kimliği açısından atılan ilk adımlardır. Erkeklerin sorumlulukları gözlemlendiğinde ise daha çok kamusal alana ait olma, bağımsızlık ve güç gibi özelliklerin öne çıktığı gözlemlenmiştir (Güler, 2014: 6029).

Kız çocuklarının düzenli, temiz ve dış görünüşe önem veren hayalperest ve duygusal olma gibi özelliklerinin ön planda olduğu sonucuna varılmıştır. Oğlan çocuklarına bakıldığında ise özgüven, akıl yürütebilme, bilgi, bilim ve teknoloji ile iç içe olma ve rekabet gibi özellikleri gözlemek mümkündür. Kız ve oğlan çocukları arasında bir ayrımcılığın olduğu bu durum göz önüne alındığında açıkça görülmektedir. Ataerkil yapıda erkek çocukları övülmeye değer, daha çok kıymet verilen ve ön planda tutulan cinsiyet olduklarından erkeklerde özgüven, akıl

yürütebilme, bilgi, bilim ve teknoloji ile iç içe olma ve rekabet gibi özellikler gözlenmektedir (Deniz, 2019: 59).

Bu ayrımcılık ve genellemelerin çizgi filme yansımış olması henüz okul öncesinde olan çocuklarda da bir önyargıya sebep olmaktadır. Yeni nesillerde bu toplumsal yargıların körelmesi gerektiği ve bir erkeğin en az bir kız kadar duygusal olabileceği veya bir kızın en az bir erkek kadar özgür ve rahat davranabileceği öğretilmelidir. Bir kişinin sırf cinsiyeti sebebiyle bazı kalıp yargılara sığdırılmaya çalışılması ve bazı davranışların kendisinden beklenmek zorunda kalınması gibi durumlar cinsiyete bağlı olmamalıdır. Her birey kız veya erkek olup olmamasına bakılmaksızın ayrı ve özgür olarak değerlendirilmeli ve farklı duygu ve davranışlara sahip olabilmekle birlikte kesinlikle bir başkasıyla kıyaslanmamalıdır.

İncelenen diğer bir öge ise çizgi filmde kullanılan sıfatların cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğidir. Yine toplumumuzda erkeklerin daha güçlü kızların ise daha kibar ve kırılgan olacağı düşüncesini sıfatlarda da görmek mümkündür. Pepee'ye koçum, kerata gibi sıfatlar kullanılması ve Bebe'ye meleğim, minik kuşum, minik kelebek gibi sıfatları kullanılmaktadır. Aynı sıfatların benzerleri de anne ve baba içinde kullanılır, Anne'ye güzel Baba'ya güçlü gibi sıfatların kullanılması da bu sıfatların yaş fark etmeksizin cinsiyete bağlı olarak kullanıldığının bir göstergesidir. O halde çizgi filmimizde de Toplumsal cinsiyete bağlı kullanılan sıfatların da değiştiği çok açık bir şekilde görünmektedir.

Çizgi filmde kullanılan giyim tarzı ve giyim renklerinin cinsiyet ile ilişkisi gözlemlendiğinde ise Pepee başta olmak üzere Baba, Dede ve Pepee'nin arkadaşlarında tüm erkeklerde mavi tonlarında kıyafetlerin giyildiği gözlenmektedir. Çizgi filmdeki erkekler sade giyinen ve pantolon, kravat, tişört, hırka gibi kıyafetler gözlenmektedir. Aynı şekilde kızların ise pembe ve mor renk tonlarında ve etek, bandana, başörtüsü gibi kıyafetler giydikleri gözlenmektedir. Bu tür kriterlerin tümü her karakterde gözlenmektedir. Sadece Pepee'nin arkadaşı olan Zeze mavi tonlarında giyinmekte ve pantolon, tişört giyen aynı zamanda süslü olmayıp sade giyinen bir karakterdir.

Türkiye’de yapılmış olan araştırmalar göz önüne alındığında, en çok izlenen çizgi filmlerin başında gelen Pepee çizgi filmini ele alan bir araştırmadan bahsedilebilir. Kalaycı (2015) ‘nın yaptığı araştırmada; çizgi filmdeki karakter rollerinin, davranışlarının ve kıyafet seçimleri ve kıyafet renkleri göz önünde bulundurulduğunda cinsiyet ayrımcılığı kapsamında bir tek tipleşmenin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kısa bir süre öncesine kadar devlet tarafından verilen kimliklerimiz bile erkeklerin ki mavi, kızlarınki pembe verilmekteydi. Renk ve cinsiyet ilişkisinin bu denli yerleşmiş olduğu bir toplumda yaşamaktayız. Bu görüş çizgi filmimizde de karşımıza çıkmaktadır.

Renkler kişilerin zevklerine bağlı olarak kişiden kişiye göre sevilen renkler değişebilecekken, erkeklere mavi kızlara pembe renklerin uyumlu gözükmeleri çok daha kısıtlayıcı bir durum. Bu tip kalıp yargılar birden değişmeyecek ve bu değişim uzun bir süreç alacaktır. Fakat bu değişimin bir yerde başlaması gerekmektedir. Çizgi filmlerimizde bu kalıp yargılar devam ettiği sürece bu değişimin başlaması ne yazık ki mümkün olmayacaktır. Bu tip renk kısıtlamaları çizgi filmlerde var olduğu sürece yeni nesillere de bu yargılar aktarılacaktır.

Çizgi dizimizde bu tip kısıtlamaların olması kalıp yargıların devam etmesini sağlayacak olduğundan bu tip kalıp yargıların olmaması daha özgür seçimler ve zevklere sahip bireylerin oluşmasını sağlayacaktır. Renklerin cinsiyetle direkt olarak bağdaştırılmasının kesinlikle özgürlüğü kısıtlayıcı bir tutum bir durum olduğu açıkça görülmektedir. Fakat aynı şey kıyafet için söylemek pek mümkün olmayacaktır. Etek gibi bir kıyafetin erkek tarafından giyilmesi toplumumuzda kesinlikle normal görünmemek ile birlikte ayıp karşılanmaktadır.

Pepee çizgi filmde toplumsal cinsiyet kapsamında incelenen bir diğer kavram da ev içi ve ev dışındaki roller incelenmiştir. Ev içi roller ile de cinsiyet arasında doğrudan bir bağ görülmektedir. Anne evde çocuklarla ilgilenen ve yemek yapmak, evi temizlemek gibi ev içi sorumlulukları yüklenmektedir. Annenin yokluğunda aynı sorumluluklar Nene’ye kalmaktadır. Bu roller sadece Pepee’nin ailesi için geçerli değildir. Aynı şekilde Teyze’sinin evinde de aynı ataerkil düzen mevcuttur. Baba ise daha çok eve bakan işe giden ve işleriyle ilgilenen bir kişilikle

karşımızda çıkmaktadır. Anne de çalışıyor olmasına rağmen yine de ev içi işler anneden sorulmaktadır.

Ev dışındaki işlerde Annenin de rol aldığı gözlemlenmiş olmasına karşın Baba'nın ev içi rollerde sadece kara verici olduğu ve klasik ev işlerine yardım etmede hiç görünmediği dikkat çekmiştir. Genel anlamı ile ev içi ve ev dışı rollerde tamamı ile ataerkil toplum yapısına bağlı toplumsal cinsiyet ayrımı net bir şekilde gözlemlenmiştir. Bu tip ayrımların çizgi filmlerde bulunması çocuklarımızın bilinçaltlarına yerleşerek onlarında bu fikirde büyümelerine neden olacaktır. Nitekim henüz yapılmış olan araştırmaların da bu yönde olduğuna dair örnekler mevcuttur.

Yine Türkiye'de bir çizgi incelenen çizgi film üzerinde yapılan bir araştırmada, ev dışı ve ev içi roller, seçilen giysi ve renkler, seçilen oyun ve oyuncaklar gibi kavramlarda tek tipleşmeler gözlemlenmektedir. Ev içindeki işleri ve çocuk bakımı gibi işleri yine kadınların yaptığı gözlemlenirken erkeklerin sadece ev dışı rollerde bulundukları gözlemlenmiştir (Güder, 2017: 103).

Erbaş 2019 yılında yapmış olduğu bir araştırmada kadınların daha çok ev içindeki işlerle ilgilendiğini ve erkeklerin ise daha çok ev dışı rollerden sorumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çizgi filmleri gözlediğinde çizgi filmlerde oynayan erkek karakterlerin sayıca kadın karakterlerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Hem ev içi hem de ev dışı mekânlarda erkek karakterlerin sayıca kadın karakterlerden fazla olduğu gözlemlenmiştir. Fakat aktiflik olarak değerlendirildiğinde ev içinde kadınlar, ev dışında ise erkeklerin daha aktif olduğu sonucuna varılmıştır. Dış mekânda daha aktif olduğu tespit edilen erkeklerin aktivitelerinden bazıları araba tamir etme, odun kesme gibi aktivitelerdir (Erbaş, 2019).

Saraç 2018 yılında yaptığı araştırmada toplumsal cinsiyet olgusuna okul öncesi çocuklarda çizgi filmin etkisini incelemiş ve bu incelemesinde Niloya örneği üzerinde durmuştur. Araştırmada ev içi ve ev dışı roller üzerinde durulmuştur. Araştırmada kadınların ev içindeki rollerinden bazılarının temizlik yapmak, çocuk bakmak ve yemek yapmak gibi işler olduğu tespit edilmiştir. Erkek karakterlerin rolleri göz önüne alındığında genelde ev dışı rollerden odun taşıma, balık tutuma gibi

fizik gücüne dayalı işlerle meşgul oldukları tespit edilmiştir. Ev dışı mekânlarda bulunma konusu ele alındığında ise erkek karakterlerin bulunma sayısının kadın karaktere oranla çok daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Saraç, 2018).

Kahraman ve Özdemir 2019 yılında yaptıkları araştırmada resimli çocuk kitaplarını inceleyerek bu kitapların toplumsal cinsiyete olan etkilerini araştırmışlardır. Diğer birçok araştırmada olduğu gibi ev içi rollerde kadın karakterler ağırlıklı iken ev dışı rollerde erkek karakterlerin bulunması göze çarpmaktadır. Bu durum cinsiyete bağlı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çizgi filmlerimizde de olduğunu göstermektedir. Bu cinsiyet ayrımcılığına verilecek örneklerden bazıları şunlardır; baba oğulun balık tutmak için göl kenarına gitmeleri, bir annenin parkta çocuğu ile ilgilenmesi, sokakta oyun oynayan çocuklarda erkek karakterlerin fazla olması gibi durumlar birer örnek olarak verilebilir. Toplumumuzda dışarda oynamak söz konusu olduğunda zaman erkeklerin dışarıda oynamaları normal karşılanırken bu durum kız çocuklarda aynı hoşgörü ile karşılanmamaktadır. Bu durum da bir toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğunun açık bir kanıtıdır. Bu film çizgi filmlerle de karşımıza çıktığı ve izleyicilere aktarıldığı düşünülmektedir (Kahraman ve Özdemir, 2019).

Aynı zamanda çocuğun birçok sorunu ile Anne ilgilendiğinden çocuk Anne karakterine karşı daha özgür Baba karakterine karşı daha çekimser davranır. Aynı durum güven konusu için de geçerlidir. Çocuk Anne yanında iken kendini daha korunaklı ve güvenli hissetmektedir. Bu gibi örtük davranışların nedeni de çocuk ile Annenin daha çok vakit geçirmesi ve birçok zorda kaldığı anda Annenin yanında olmasıdır. Ev içi ve ev dışı roller hem çocuğun kişisel algılarında hem de aile bireylerine karşı tutumlarında etki göstermektedir. Bu sebeple mümkün olduğunca kalıp yargıları aşarak çocuğa tüm aile bireylerinin sorumluluklarının paylaşılabileceği ve yardımlaşarak yapılabileceği yansıtılmalıdır.

Çizgi filmimizde incelemiş olduğumuz son madde ise çocuk karakterler tarafından oynanan oyunlar, sevilen oyunlar ve oyuncaklar olmuştur. Oyun kavramı çocukların erken eğitimi için büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple oyun ve oyuncak seçimlerinin ilgiye bağlı olması son derece normal olacaktır. Fakat ilgiye bakılmaksızın oyun ve oyuncak seçimlerinin cinsiyete bağlanmasının ne yazık ki

hiçbir mantıklı yönü bulunmamaktadır. Buna karşın çizgi filmimizde ara ara her sporu ve oyunu hem kızların hem de erkeklerin oynayabileceği söylene de çizgi film genelinde erkek ve kız oyunları ile oyuncakları arasında ciddi farklılıklar gözükmeaktadır.

Futbol ve güreş gibi tanıtılan sporların kızlar tarafından da yapılabileceği özellikle vurgulanırken, Peepee futbol oynamak istediğinde Şila genelde futbolun erkek oyunu olduğunu ve kendisinin futbol oynamak istemediğini belirtmektedir. Bu çelişki senaryonun genelde olay örgüsüne bağlı olarak değişiklik gösterebildiğini gösterse de çok iyi bir gözlemci olan çocuklarımızda kalıp yargılara sebep olabilecektir. Çok üst düzey gözlem yaparak sosyal öğrenmelerle şekillenen çocuklarımızda bu yaşlarda oluşacak öğrenmeleri ileride anlatarak değiştirmeye çalışmak kesinlikle daha zor olacaktır.

Oyun oynarken daha çok sevdikleri oyunlara bakıldığında da cinsiyete bağlı değişiklikler dikkat çekmektedir. Şila ip atlama, evcilik, doktorculuk gibi oyunları sevmesine karşın Peepee’de futbol, karatecilik, arabacılık gibi oyunları sevmektedir. Top oynamak, araç kullanmak ve karate yapmak gibi aktivitelerin küçük yaşlarda bir çocuğa erkek oyunları olduğu düşüncesinin aşılması belki de ileri yaşlarda bir kadın yarış pilotu, kadın futbolcu veya bir kadın milli karatecimizin yetişmesine engel olacaktır. Her oyunun muhakkak ki çocuklarımız üzerinde eğitici bir yanı olduğundan oyunlarımızın kesinlikle cinsiyete göre sınıflandırılmaması gerektiğini yansıtmaması gereken çizgi filmlerimiz ne yazık ki bu tip yanlışlarda bulunmaktalar. Aynı durum çocuklarımızın vakit geçirmesi için alınan oyuncaklarda da geçerlidir.

Peepee, Eke, Bibi gibi erkek karakterlerin oyuncakları ağırlıklı olarak uçak, kamyon, araba ve top gibi oyuncaklar iken Şila, Bebe gibi karakterlerin oyuncakları ise tabak, çatal, bebek, bardak gibi oyuncaklardır. Bu durum da çocuklarımıza henüz o yaşlardan cinsiyetçi roller yüklememize sebebiyet vermektedir. Oyun oynama çocuğun hayal dünyasını geliştirmekle birlikte çocuklarımızın yaratıcılığını ve sosyal ilişkilerini artıran temel bir deneyimdir. Çocuk oyun içinde aldığı roller doğrultusunda gerçek yaşamı öğrenmeye başlamaktadır (Aytekin, 2015: 52). Ancak doğal bir ihtiyaç gibi ortaya çıkan oyun oynamanın kendisinin de toplumsal cinsiyete göre ayrıldığı tarihsel olarak da bilinmektedir.

Cinsiyete göre çocuklarımızın oyun veya oyuncak seçimlerinin farklılık göstermesinin asıl kaynağının toplumsal cinsiyet sebepli olduğu; seçilen oyun, beraber oynanan oyun arkadaşları ve seçilen oyuncaklar ile cinsiyet rollerindeki gelişimleri arasında yüksek bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Yağan Güder ve Alabay, 2016: 92). Diğer taraftan oyun ve oyuncakların cinsiyetlere göre ayrılması ilk etki olarak kız çocuklarının yoğun olarak pembe renkli bebek, ayıcık, mutfak takımı gibi toplumun “kadını” alanına maruz bırakılmalarına yol açarken aslında diğer taraftan erkek egemen oyuncak sektöründe “kadın” alanının yaratılmasını sağlaması anlamında da kimi yazarlarca değerli görülmektedir.

Oyun çocukların temel bir ihtiyacı olmanın ötesinde aslında yaşamı, gündelik hayatı ve ilişkileri öğrendikleri bir taklit sürecidir. Oyun çocuklar için yaşamın küçük bir yansımasıdır. Çocukların duygularını ifade edebildikleri ve öğrendiklerini yaşantılarına yansıtabilmeleri açısından oyun bir tiyatro sahnesidir adeta. Oyunlar oynanma aşamasında çocuğun ilk anlamlı kişisel benliği ortaya çıkmaktadır (Bahar, 2009: 37). Yapılan araştırmalarda cinsiyeti kız olan çocukların çoğunlukla mutfak tipi set oyuncaklar, süslü bebek, hizmet etmeye ve bakmaya yönelik oyunlar oynadıkları, erkek çocukların ise çoğunlukla araba ve lego benzeri oyuncaklarla arabacılık, itfaiyecilik gibi oyunlar oynadıkları tespit edilmiştir (Yağan Güder, 2014). Özdemir, yaptığı araştırmada erkek çocukların daha çok fiziksel hareket gerektiren daha sert oyunları oynadıklarını tespit etmiştir. Kız çocukların daha çok sözlü öğelerin kullanıldığı barışçıl oyunları tercih ettikleri ortaya konulmuştur (Özdemir, 2006: 250).

Bu konuda yapılacak diğer araştırmalar için öneriler;

- Bu araştırmada, TRT Çocuk kanalındaki çizgi filmlerden Pepee çizgi filmi incelenmiştir. Buna benzer başka kanallarda yayımlanan farklı çizgi filmler de incelenerek, farklı araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada Pepee çizgi filmin sadece 30 bölümü analiz edilmiş olduğundan diğer bölümleri de içinde çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada sadece Pepee çizgi filmi ele alınarak incelenmiştir. Daha farklı veriler elde edebilmek için birden fazla çizgi film ele alınarak analiz yapılabilir.

- Çocukların çizgi filmde tercih ettikleri oyuncaklar toplumsal cinsiyet kalıp yargısı taşımaktadır. Bu anlamda okul öncesi çocuklarla tercih ettikleri oyuncaklar üzerine bir araştırma yapılabilir.
- Çizgi filmlerde kıyafet seçiminde kalıp yargılarının olduğu gözlenmiştir. Bundan dolayı ebeveynler ile görüşerek çocukların tercih ettikleri kıyafetlere ilişkin bir araştırma yapılabilir.
- Yerli yapım çizgi filmlerin sayısının artırılarak, izleyen çocuklarımızın kendi tarihlerini ve kültürlerini yansıtarak çocuklarımızın daha iyi anlamalarını sağlamalıdır.
- Çocuklar tarafından izlenme sayıları ve reytingi fazla olan ve içeriği komedi olan çizgi filmlerde sadece eğlenmeye değil, en az eğlence kadar öğreticiliğe de özen gösterilmelidir.
- Çocuklarımızın izledikleri çizgi filmlerin içeriği konusunda, çizgi filmlerden nasıl etkilendikleri hakkında aileler bilgilendirilmeli ve bu konuda çeşitli seminerler düzenlenebilir.
- Çizgi filmler, çocuklar izlemeden önce dikkatli seçilmelidir.
- Çocuklar televizyon izlerken ailelerin çocukları yalnız bırakmamaları, onlarla birlikte yaş grubuna uygun çizgi filmleri seçmelerinde yönlendirici olmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Sağlık, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26 (2), 1-9.
- Aktaş, V.G. (2006). “Ergenlik Döneminde Yaş, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yaşam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57), 45-62.
- Aktaş, V.Ş.A. (2005). “Saldırgan Olan ve Olmayan Çocuklarda Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığının Cinsiyete Bağlı Olarak İncelenmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (55), 43-57.
- Akyüz, H. (2008). *Kurumlar Sosyolojisi, Tanımlar, Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Alemdar, K. E. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Erk Yayınları.
- Alicenap, Ç. T. (2015). “Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37, 11-26.
- Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Anar, B. (2011). *Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Evlilik Doyumu ve İş Doyumu İlişkisinin İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Aral, N. K. (2019). “Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet Öğelerinin İncelenmesi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (1), 55-75.
- Asunakutlu, T. S. (2004). “Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çatışmalara Yönelik Bir Araştırma (Marmaris Turizm Sektörü Örneği)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 26-49.
- Aşçı, E. (2006). *Televizyondaki Çizgi Ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Atış, F. (2010). *Ebelik/Hemşirelik 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Ayan, S. (2014). “Cinsiyetçilik: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik”, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 36, 147-156.
- Aydın, O. Ö. (2010). “Adil Dünya İnancı ve Cinsiyetin Üretim Karşısı İş Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Aralık, 25 (66), 73-83.
- Aytaç, S. Ö. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi”, *Sosyoloji Konferansları*, No: 48 (2013-2) / 1-18.
- Aytekin, S. (2015). *Çocuk Oyun ve Oyuncakları Bağlamında Toplumsal Cinsiyetin İnşası*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas.
- Aziz, A. (1990). *Araştırma Yöntemleri, Teknikleri ve İletişim*. Ankara: İlad Yayınları.
- Bahar, H. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Baştuğ, G. (2008). *Bayan Sporcuların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir Araştırma*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

- Batıgün, D. (2008). "İntihar Olasılığı ve Cinsiyet: İletişim Becerileri, Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Yalnızlık ve Umutsuzluk Açısından Bir İnceleme", Ankara Üniversitesi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (62), 65-75.
- Bay, N. (2007). *Radyo ve Televizyon Yayıncılığı*. Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Baykal, S. (1988). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Bazin, A. (1993). *Sinema Nedir?* İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Beşirli, H. (2012). *Yemek Sosyolojisi, Yiyeceklere ve Mutfağa Sosyolojik Bakış*, Ankara: Phonenix Yayınevi.
- Beşirli, H. (2013). *Gençlik Sosyolojisi, Politik Toplumsallaşma ve Gençlik*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*. İstanbul: Kadav Yayınları.
- Bostancı, Ç. G. (2008). *Türkçedeki Temel Kelimelerin Cinsiyetlere Göre Çağrışım Setleri*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Büyükbaykal, G. (2007). "Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri", *İstanbul Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.
- Can, A. (1997). *Çocuk ve Çizgi Film*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Coşmuş, S. (2008). *Feminist Söylem Açısından Televizyon Reklamlarında Sunulan Kadın İmgesi*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranışı*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelenk, E. (1995). *TV'de Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri*. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çetinkaya, H. D.K. (2010). "Kadınların Cinsiyet-içi Rekabette Kullandıkları Kötüleme Stratejilerinin Erkeklerin Eş Tercihleri Üzerindeki Etkisi", *Türk Psikoloji Dergisi*, 25 (66), 101-112.
- Çıtak, A. (2008). *Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum: Cinsiyet, Cinsiyet Rolü ve Sosyoekonomik Düzeye Göre Bir Karşılaştırma*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerine, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Deniz, A. (2019). *Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Deniz, Ü. G. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocukları ve Annelerinin Cinsiyet Rollerine Kalıp Yargıları. 5. Uluslararası Okul öncesi Eğitim Kongresi bildirisi 1, 120-127.

- Dökmen -Yaşın, Z. (2003). “Çalışma Durumları Şarklı Üç Grup Kadında Ruh Sağlığı, Kontrol Odağı İnancı ve Cinsiyet Rolü”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 111-124.
- Dökmen, Z. (2006). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2011). “*Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç*”, Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner (Ed.) Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Eldeleklioğlu, J. (2007). *Kişilik Gelişimi*. M.E. (Ed.) Eğitim Psikolojisi. Ankara: Maya Akademi.
- Erbaş, S. (2019). “Küçük Zihinlere Yerleştirilen Toplumsal Cinsiyet Roller” *Mavi Atlas Dergisi*, 7(1), 185-210.
- Erdoğan, İ. (2004). “Popüler Kültürün Ne Olduğu Üzerine”, MEB Basımevi, *Eğitim Dergisi*, Ankara.
- Eroğlu, (2007). “Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları”, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 26–38.
- Ersevim, İ. (2010). *Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri*. İstanbul.
- Ertürk, Y. (2011). *Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı*, Mustafa Ruhi Şirin (Ed.) Çocuk Hakları ve Medya, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev.Hüseyin Özel). Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2001). *Sociology*. Oxford: Polity Press.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göker, N. G. (2014). “Sinemada Alternatif Kadın Temsilleri: Stepford Kadınları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(2), 221-237.
- Güder, Y. A. (2017). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği”, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 95-110.
- Güder, Y. S. (2014). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Güldü, Ö. –E.–K. (2009). “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3),97-116.
- Güler, D. (1989). “Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film”, *Kurgu Dergisi*, 5,163-177.
- Güler, N. (2014). *İletişim ve Toplumsal Cinsiyet ve İdeoloji*. Journal of Yaşar University, 9(34), 6023-6043.
- Güllüoğlu, Ö. (2012). “Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerini Benimsetme ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Global Media Journal Turkish Edition*, 2(4), 64-86.
- Günaydın, G. -İ.-S. (2011). “Özgün Benliğin Yordayıcıları Olarak Kendileşme ve İlişkililik: Cinsiyetin ve Kültürel Yönelimlerin Ötesinde”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 27-43.
- Güney, S. (2008). *Davranış Bilimleri* (4. Baskı). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürol, G. (1997). *Televizyon Programcılığı ve Yönetmeliği*. İstanbul: Der Yayınları.
- Güvenç, B. (2016). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

- Hünerli, S. (2005). *Canlandırma Sineması Üzerine*. İstanbul: Es Yayınları.
- İçli, G. (2011). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İlgaz, S. (1997). *Çizgi Film Temel İlkeleri, Yapım Tekniği*. İstanbul: Leya Yayıncılık.
- İmançer, D. (2000). *Televizyonda Toplumsal Cinsiyet Sembollerinin Türk Aile Dizilerinde Sunumu.Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İmançer, D. (2006). *Toplumsal Cinsiyet Oluşumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar*, Dilek İmançer (Ed.) Medya ve Kadın, Ankara: Ebabil Yayınları.
- İnal, K. (2009). “Türkiye’de Çocukluk: Nereye!”, Selda İçin Akçalı (Ed.) Çocuk ve Medya, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnanç, D. (1981). *Sanat Olayı Dergisi*. İstanbul: Karacan Yayınları.
- İnternet: <https://www.youtube.com/user/Dusyeri>
- İnternet: <https://www.cicicee.com/ayse-sule-bilgic>, Erişim Tarihi: 21.07.2021
- İnternet: <https://www.haber7.com/televizyon/haber/787115-pepeenin-annesi-pepeeyi-anlatti>, Erişim Tarihi: 21.07.2021
- İnternet: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pepee>, Erişim Tarihi: 21.07.2021
- Jaggi, R. (2015). Deconstructing gender in cartoon programming on children’s television channels in India—A Textual Analysis. *IMS Manthan (The Journal of Innovations)*, 10(1).
- Kaba, F. (2002). “Türkiye’de Çizgi Film: Gelişimi ve Eğitimi”, *Eskişehir Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, 13, 135-140.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahraman, P. Ö. (2019). “Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi”, *Akdeniz Eğitim Araştırma Dergisi*, 13(27),64-85. .
- Kalaycı, N. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Bir Çizgi Film Çözümlemesi: Pepee”, *Eğitim ve Bilim*, 40(177),243-270.
- Karaman, K. (2010). “Çizgi/Dizi Film Karakterlerinin Çocukların Tüketim Alışkanlıkları Üzerine Etkisi (Giresun Örneği)”, *Karadeniz Sosyal Bilim Dergisi*, Cilt 27, 66-84.
- Köşker, C. (2005). *Televizyondaki Çizgi Filmlerin, İlköğretim Çağı Çocuklarının Eğitimi Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lefebvre M., (2016)Magotra, B. (2018). Visual media and communication: A conundrum of gender disparity in animated world. *Global Media Journal*, 16(30), 1-7.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay). Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maruani, M. (2011). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyolojik Düşünce Sözlüğü*. (Çev. Bülent Arıbaş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum*, Ankara: TRT Yayınları.
- Mutlu, E. (2004). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Neuman, W. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, İstanbul: Yayın Odası.
- Nureeva, M. (2020). *Japon Popüler Kültüründe Ölüm Olgusu: Çağdaş Japon Sineması Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi. -Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 4.Baskı.
- Özdemir, M. (2010). "Türkiye'deki Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu", *Millî Folklor Dergisi*, 22(88).
- Özen, N. (1981). *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özgür, Ö. (2010). *Televizyonda Yayınlanan Kadın Programlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özlem, D. (2015). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap.
- Özsoy, A. (2011). *Televizyon ve İzleyici- Türkiye'de Dönüşen Televizyon Kültürü ve İzleyici*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özsoy, M. (2016). "Peepee Çizgi Dizisinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Üretimi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, 252-265.
- Öztürk, C. v. (2007). "Çocuk ve Televizyon", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 10(2), 81-85.
- Peker, A. (2019). *Resimli Hikâye Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Temsili: Okul Öncesi Dönem (3-6 Yaş) Çocukları İçin Yazılmış Yerli Ve Çeviri Kitapların Karşılaştırmalı İçerik Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Postman, N. (2016). *Televizyon: Öldüren Eğlence*. (Çev. Osman Akınbay). 6. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik İmkânsız İktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Saraç, H. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyetin İnşası: Niloya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saraç, S. (2013). *Toplumsal Cinsiyet*. Lerzan Gültekin, Gül Güneş, Ceylan Ertung, Aslı Şimşek. (Ed.) Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları. Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Seçkin, G. (2011). *Popüler Çocuk Dergileri ve Tüketici Çocuğun İnşası/Pazarlanması*, Mustafa Ruhi Şirin (Ed.) Çocuk Hakları ve Medya. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, s. 233-245.
- Sezer, M. S. (2013). *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet*. Evrensel Basım Yayın.
- Sezgin, K. (1990). "Canlandırma Kurgu", *Açık Öğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi*, 7,193.
- Sungur, S. (2008). "Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri", *Medya ve Çocuk Rehberi*, Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner (Ed.), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Şahin, C. (1995). *Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Şenler, F. (2005). "Animasyon Tarihi, Teknikleri ve Türkiye'deki Yansımaları" *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*,3.
- Şirin, M. (2015). *Televizyon Çocuk ve Aile*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Terzioğlu, F. v. (2008). "Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve Hemşirelik Mesleğine Yansımaları", *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.12 (2),62-67.

- Tezcan, M. (1997). *Kültürel Antropoloji*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Thompson, T. L. (1995). "Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years?", *Sex roles*, 32(9-10), 651-673.
- Thompson, T. L. (1997). "Television cartoons: Do children notice it's a boy's world? *Sex Roles*", 37(5-6), 415-432.
- Türker, İ. (2011). "Canlandırma'nın Tarihçesi ve Türk Canlandırma Sanatı", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2).
- Uğurlu - Sakallı, N. (2002). "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışılması", *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 47 – 58.
- Uluyağcı, C. V. (2007). "Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6,141-155.
- Ünal, N. D. (2012). "Televizyonun Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkisi", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3/2, 93-104.
- Ünal, Z. (2011). *Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik*. Olgular-Kavramlar-Kuramlar. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT Çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler*. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.
- Wiersma, B. A. (2000). The gendered world of Disney: A content analysis of gender themes in full-length animated Disney feature films.
- Yağan G.S. A. , (2016). 3-6Yaş Arasındaki Çocukların Oyuncak Tercihlerinin Toplumsal "Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2),91-111.
- Yağan, G. S. (2014). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yağlı, A. (2013). "Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepe Örneği", *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(10), 707-719.

EKLER

EK – 1: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen Pepee izgi Filmin Bölümleri

Bölüm Adı

1. Seni Seviyorum
2. Beni Affet- ocuk Masalı
3. Evde Sinema Gecesi
4. Bibi Eke’yi znce
5. Konuşmak ok Güzel
6. Sevgili Balıkçı
7. Korsan Pepee
8. Pepe’nin Yeni Arkadaşı Zeze
9. Pepee Okullu Oluyor
10. Pepee Yıkanmayı ok Seviyor
11. Pepe’nin Yükseklik Korkusu
12. Bebe Tuvaletini Söylemeyi đreniyor
13. Pepee İçinde-Dışında
14. Pepee’nin Beş Sprizi Var
15. Pepee Ağlıyor
16. Pepe’ninYeřilleri
17. Kendi Kendine
18. Ay Ay Ay
19. şut ve Basket
20. Sekiz Saatlik Sabır Oyunu
21. Benim Güçlü Kocaman Babam
22. Hayda Bre Pehlivan
23. Pepee’nin Kocaman Ailesi
24. şut ve Gol İşte Futbol
25. Sevgili Prenses
26. Maymuş’un Dıřleri
27. Büyümek Güzeldir

28. Kalbim Kırıldı
29. Büyük mü Küçük mü?
30. Evcilik mi Golcülük mü?

EK – 2: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen Peepe izgi Filmin İnternet Bağlantıları

1. <https://www.youtube.com/watch?v=zcjLahjQQJU>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=4aVbtB89GMo>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=xmoh3BCdEV4>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=RbgPPm2Y9zA>
5. <https://www.dailymotion.com/video/x3jekc1>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=VjU2MsCchl8>
7. https://www.youtube.com/watch?v=waSYc7DQe_I
8. <https://www.youtube.com/watch?v=kMhyLbOpEQ0>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=BxDNQtpTEAY>
10. <https://www.dailymotion.com/video/x4vgp3q>
11. <https://www.dailymotion.com/video/x4z6kau>
12. <https://www.dailymotion.com/video/x4vjvgl>
13. <https://www.dailymotion.com/video/x52quah>
14. <https://www.dailymotion.com/video/x4vjvgq>
15. <https://www.dailymotion.com/video/x4z6k6o>
16. <https://www.dailymotion.com/video/x4z6k6o>
17. <https://www.youtube.com/watch?v=fSehuZFjPII>
18. <https://www.youtube.com/watch?v=iokMifiKydg>
19. <https://www.youtube.com/watch?v=DbtHODTYKzQ>
20. https://www.youtube.com/watch?v=pW0Avb36v_w
21. <https://www.youtube.com/watch?v=zEbMu223GPI>
22. www.youtube.com/watch?v=4pZfrcwQqlc

23. <https://www.dailymotion.com/video/x4vgp6r>
24. www.youtube.com/watch?v=sjMaVF6a-1E
25. www.youtube.com/watch?v=ZqP_mJR6LpM
26. www.youtube.com/watch?v=UKWIU8JGCJg
27. <https://www.youtube.com/watch?v=w55Zr8nkBS8>
28. www.youtube.com/watch?v=jDu1L8oAWRw
29. www.youtube.com/watch?v=gIkgQ_YlhRM
30. www.youtube.com/watch?v=cSZj1V1v6MI

EK-3: İZLEME FORMU

İncelenen Bölümün Adı	
İncelenen Bölümün Sayısı	
İncelenen Bölümde Oynayan Karakterler	
Karakteristik Özellikler	
Erkek	Kadın
Çizgi Filmde Kullanılan Sıfatlar	
Erkek	Kadın
Giyim Tarzı ve Giysi Renkleri	
Erkek	Kadın
Ebeveynlerin Ev İçi Veya Ev Dışı Roller	
Erkek	Kadın
Oyun ve Oyuncak Tercihleri	
Erkek	Kadın

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YILDIZ BAL Bedia

Uyruğu : TC.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli /Sosyoloji	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi /Sosyoloji	18.06.2015
Lise	Diyarbakır Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	18/06/2010

Yabancı Dil

İngilizce

